

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ

ΣΙΔ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΧΑΪΔΑΡ-ΠΑΣΣΑ

ΕΩΣ

ΕΣΚΙ-ΣΕΧΙΡ

ΥΠΟ

Ι. Μ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΤΥΠΟΙΣ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ

—o—o—o—
1894.

1735

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΧΑΪΔΑΡ-ΠΑΣΣΑ

ΕΩΣ

ΕΣΚΙ-ΣΕΧΙΡ

ΥΠΟ

Ι. Μ.

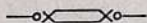

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΤΥΠΟΙΣ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ

1894.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

ΤΩΙ ΑΕΙΟΤΙΜΩΙ ΚΥΡΙΩΙ

ΝΙΚΟΛΑΩΙ ΗΛ. ΚΑΜΠΙΤΣΗΙ

πλοιάρχω

κτλ. κτλ.

ΕΙΔΙΚΡΙΝΟΥΣ ΦΙΛΙΑΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Ο ΓΡΑΨΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶναι χώρα, ἣν ἡ φύσις κατ' ἐξοχὴν ἐπροίκισε δι' ἐδάφους γονίμου περιβρεχομένου πανταχόσε ὑπὸ διανγῶν ραμάτων εὐρρόων ποταμῶν, οἵτινες ἐπανξάνουσιν ἐπὶ μᾶλλον τὴν γονιμότητα αὐτοῦ. Ἡ ἐπαλληλία ὄρεων συνηρεφῶν καὶ πεδιάδων χλοαζουσῶν, τὸ πλῆθος τῶν μεταξὺ χαραδρῶν, λειμῶνων καὶ δασῶν κατέστησαν αὐτὴν ἐρατεινὴν κατοικίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Σήμερον μάλιστα, ὅτε ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγῖδα τοῦ μεγαλεπηβόλου καὶ φιλοπροόδου ἄρακτος Ἀβδουλ-Χαμητ-χὰν ἄφθορα παρέχονται τὰ μέσα ἐκπολιτισμοῦ δαψιλῆ εὐρίσκοτα ὑπὸ τὸ σεπτὸν Ἐκείνου σκῆπτρον προστασίαν, κατέστη ἀληθῆς παράδεισος εἰς ὃν ὁ ἐκπολιτιστικὸς ἀτμὸς εἰσάγει ὀσημέραι ἦθη καὶ ἔθιμα ἐπὶ μείζον συμβάλλοντα εἰς τοῦ τόπου καὶ τῶν ἰθαγενῶν τὴν ἀνάπτυξιν. Αἱ πρόων ἀπρόσιτοι καὶ δύσβατοι γαῖαι καὶ αἱ δυσπέλαστοι ἐκτάσεις κατέστησαν οἰοεὶ ὑποχείριοι παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐκ τοῦ

σύνεργος ειδέναι τὸν τόπον. Ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ μετ' ἀσυνήθους ταχύτητος διασπείρει τὰ ἀναμορφωτικά αὐτῆς στοιχεῖα καὶ αἱ ξένοι ἔξαις αἱ τὴν πρῶτον ἐπιδιώκουσαι σωρηδὸν ἐν αὐτῇ εἰσάγονται.

Ἀρέκαθεν ἡ κυρίως Μικρὰ Ἀσία ἐθεωρήθη εὐθετος διαμονὴ ἡγεμόνων καὶ ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν αὕτη ὡς ἀπὸ πυρσοῦ μετέδωκε τὰ φῶτα εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐπὶ βυζαντινῶν ἰδίως σπουδαῖον αὕτη διεδραμάτισε πρόσωπον καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν νεωτέρων ὡς καὶ τῶν ἀρχηγόνων θρησκευμάτων ἐν αὐτῇ ἔσχον τὰς πρώτας βάσεις τῶν.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Χριστιανισμοῦ παρέστησεν ἡ Βιθυνία καὶ ταύτην κυρίως μετὰ μέρους τῆς Φρυγίας ἐπεχειρήσαμεν κατὰ τὸ ἐνδὸν γὰρ σκιαγραφήσωμεν παρέχοντες ὅσα ἡδυνήθημεν γὰρ περισυλλέξωμεν σχετικὰ χωρία ἐκ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, οἵτινες τεχνηέντως ἀναμιγνύουσι τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν καὶ θρησκευτικὴν. Τοὺς ἀρχαιοτέρους συγγραφεῖς παρηκολούθησαμεν εἰς τὰς ὁροθεσίας καὶ ὀνομασίας, ὡς εἰκός, τῶν περιγραφομένων μερῶν.

Ἀπὸ Χαϊδάρ-πασᾶ (Ρουφιριανῶν) μέχρι Ἐσκίσεχίρ (Δορυλαίου) κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πᾶν τὸ ἐξ αὐτῆς ὀρώμενον σχετικὸν εἴτε τῇ ἀρχαιολογίᾳ εἴτε τῇ ἱστορίᾳ πολιτικῇ τε καὶ ἐκκλησιαστικῇ ἐρευνᾶται μετὰ παραθέσεως τῶν καταλλήλων χωρίων τῶν εἰρημένων συγγραφέων. Τὰς

ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων σημείων ὅσαι μὲν παράκεινται ἀμέσως τῇ σιδηροδρομικῇ γραμμῇ ὀρίζομεν διὰ τῶν χιλιομέτρων ἐκείνης, τὰς δὲ πέραν ταύτης δι' ὥρων ἐπὶ μέσου ὄρου πεζοπορίας τεσσάρων καὶ ἡμίσεως χιλιομέτρων καθ' ὥραν. Τὸ δὲ δρομολόγιον τοῦ εἰρημένου σιδηροδρόμου ἐχρησίμευσεν ἡμῖν ὡς βάσεις εἰς τὰς τῶν σταθμῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις.

Τὴν ἐργασίαν ταύτην ὀφείλομεν νὰ ἀνομολογήσωμεν ὅτι ἐπέπνευσεν εἰς ἡμᾶς αὐτὸς οὗτος ὁ σιδηροδρόμος, διότι ἄνευ αὐτοῦ οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἐπετρέπετο εἰς ἡμᾶς νὰ διατρέξωμεν. Ὅθεν πρὸς τὰς ἄλλας ἐκδουλεύσεις ἅς εἰς τὸν τόπον γενικώτερον καὶ εἰς τοὺς διελανρομένους χώρους εἰδικώτερον ὁ σιδηροδρόμος παρέσχε καταλογιστέον καὶ ταύτην, ἣτις πεποίθαμεν ὅτι οὐ μικρὸν συμβάλλεται εἰς τὴν ἐκτενεστέραν περὶ τῶν μερῶν τούτων μελέτην ὑπὸ οἰαδήτινα ἔποψιν. Ἡμεῖς, τὸ καθ' ἡμᾶς, θεωροῦμεν ἡμᾶς δυνηθέντας νὰ περισυλλέξωσι τὰ τῆδε κακεῖσε ἐσπαρμένα, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἔχρη μόνον ἄσημα τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν καταλιπόντα, ταῦτα τῆς ιστορίας ἡμῶν κειμήλια καὶ νὰ περισώσωμεν ταῦτα εἰς τὴν μετέπειτα ἡμῶν γενεάν, ἣτις δι' εἰδικωτέρας μελέτης καὶ ἐπεξεργασίας δύναται νὰ καταστήσῃ ἀληθὲς κτῆμα ἀψευδοῦς ιστορίας.

Τελευτῶντες δίκαιον ἀπορέμομεν ἔπαινον εἰς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τῆς σιδηροδρομικῆς ἐται-

ρείας Χαϊδάρ-πασσᾶ προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ κ. von K^ulmann καὶ ἀντιπροεδρευόμενον ἐπαξίως ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου κ. Emile Bertram, τοῦ καὶ συμβούλου τῆς γενικῆς διευθύνσεως τῶν Ἐμμέσων φόρων, ἣτις ἔγνω τὴν ἀληθῆ τῶν μερῶν τούτων ἐξυπηρέτησιν ὠθοῦσα ταῦτα εἰς πρόοδον. Ἰδίᾳ δὲ φόρον εὐγνωμοσύνης ὁμολογοῦμεν τῷ διευθυντῇ τοῦ προσωπικοῦ ἀξιοτίμῳ κ. Ed. Huguenin ὅστις ἐπεδείξατο ἀπαράμιλλον ὀξυδέρκειαν ἐν τῇ διακατορήσει τῆς ὑπηρεσίας καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῷ καταρτισμῷ. Ὁ κ. Ed. Huguenin ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀνέδειξεν ἑαυτὸν ἀληθῆ ἀνατόμον καὶ ἠθολόγον κατανοήσαντα ἐν τῇ ἀρχαιοσύνῃ καὶ τῇ διοικητικῇ ἱκανότητι τὰ ἀληθῆ σημεῖα ἐφ' ὧν ἐδράζεται πᾶσα ἐταιρεία μέλλουσα ἀληθῆ καὶ βέβαια ἀναμορφωτικὰ καὶ ἐκπολιτιστικὰ στοιχεῖα παραλλήλως τῷ ἰδίῳ ἐαυτῆς νομίμῳ συμφέροντι γὰρ ἐπιδιώξῃ. Δυνάμεθα ἐν ἄλλαις λέξεσι γὰρ εἶπωμεν ὅτι ὁ κ. Ed. Huguenin εἶναι ὁ κινήτριος μοχλὸς τῆς ὅλης ὑπηρεσίας παρέχων δι' ἑαυτοῦ, ἐκ τῶν πρώτων κατερχομένου ἐπὶ τῆς γραμμῆς, τὸ ὑπόδειγμα εἰς τὸ λοιπὸν προσωπικὸν ὅπερ καὶ τοῦτο παρέχει διὰ τῆς περιεσκευμένης αὐτοῦ ἐκλογῆς τὸ προσὸν τοῦ γὰρ καθίσταται διερμηνεὺς ἀσφαλῆς ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν συνηθέστερον λαλουμέναις γλώσσαις τῶν ποικίλων ἀναγκῶν καὶ ἀποριῶν, ἃς ἐκάστοτε παρουσιάζουσιν οἷ τε ἐπιβάται καὶ αὐτοὶ οἱ παροικοῦντες.

Τὰς τελευταίας ἡμῶν λέξεις ἀποδίδομεν εἰς τὸν ἀξιότιμον κ. Ἀριστείδην Κυριακοῦ ὅστις ἐκ τῆς εὐσημάρτου αὐτοῦ θέσεως ὡς τμηματάρχου τῶν ἐμποροπρακτόρων (*chef des agents commerciaux*) τῆς ἐν λόγῳ ἐταιρείας διέγνω ποῖα τὰ ἀληθῆ τῆς τε ἐταιρείας καὶ τῶν μερῶν δι' ὧν διέρχεται ἡ γραμμὴ συμφέροντα καὶ πῶς ταῦτα ἀποτελεσματικώτερον ἐξυπηρετοῦνται· καὶ εἰς τὸν ἐξοχώτατον κ. Θ. Φλωρῶν ἀρχίατρον τῆς εἰρημένης ἐταιρείας, μεθ' οὗ πύτυχῆσαμεν τὰ συνταξιδεύσωμεν, τὰ ἀρυσθῶμεν δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ ἰκανὰς πληροφορίας ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν.

Ο ΓΡΑΨΑΣ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΑΠΟ

ΧΑΙΔΑΡ-ΠΑΣΣΑ—ΕΣΚΙ-ΣΕΧΙΡ.

Τῆ 2 Ἰουνίου 1892 ἐπιβάντες ἐνός τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἑταιρείας Μαχσουσέ ἀπήραμεν ἐκ γερουκας Καράκιοι κατευθυνόμενοι εἰς Χαϊδάρ-πασσά. Πρὶν ἢ παρακίψωμεν τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Βυζαντίου παρὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀποθήκας ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ἀμέσως αὐταῖς συνεχομένου διακρίνομεν ὅσα κήτους ἀνηρημένα δι' ἀλύσσου εἰς ὕψος περίπου 3 μέτρων, περὶ ὧν ἄδεται ὅτι εἶνα! αὐτὰ τὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Προκοπίου ἀναφερομένου κήτους, οὔτινος καὶ τὴν σύλληψιν λίαν ἐκτενῶς καὶ σαφῶς ἐκτίθησιν οὗτος: (1) « Τότε καὶ τὸ κῆτος, ὃ δὴ Βυζάντιο πορφυρίωνα ἐκάλου. ἐάλω· τοῦτό τε τὸ κῆτος πλέον μὲν ἢ ἐς πενήτηντα ἐνιαυτούς τὸ τε Βυζάντιον καὶ τὰ ἄμφ' αὐτὸ χωρὶα ἠνώχλει· οὐκ ἐφεξῆς μέντοι, ἀλλὰ διαλείπον, ἂν οὔτω τύχοι, πόλιν τινὰ μεταξὺ χρόνον. καὶ πολλὰ μὲν κατέδυσε πλοῖα πολλῶν δὲ τοὺς ἐπιβάτας ξυνταράττον τε καὶ βιαζόμενον ὡς ἀπωτάτω ἀπήνεγκεν· ἐπι-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β' σελ. 399—400.

μελές μὲν οὖν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ ἐγεγόνει τὸ θηρίον τοῦτο χειρώσασθαι, ἐπιτελέσαι δὲ τὸ βούλημα οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἔσχεν, ὅπως δὲ τανῦν αὐτὸ ἀλῶναι ξυνέπεσεν, ἐγὼ δηλώσω. ἐτύγγανε μὲν γαλήνη τὴν θάλασσαν πολλὴ ἔχουσα, δελφίνων δὲ παμπολύ τε πλῆθος ἄγχιστά πη τοῦ στόματος πόντου τοῦ Εὐξείνου ξυνέρεεν. οἱ περ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου τὸ κῆτος ἰδόντες ἔφυγον ὡς πη ἐκάστῃ δυνατὰ γέγονεν, οἱ δὲ πλείστοι ἀμφὶ τοῦ Σαγγάριδος τὰς ἐκβολὰς ἤλθον. τινὰς μὲν οὖν αὐτῶν καταλαβὸν τὸ κῆτος καταπιεῖν εὐθύς ἴσχυσεν. εἴτε δὲ πείνη εἴτε φιλονεικίᾳ ἔτι ἐχόμενον οὐδὲν τι ἤσσον ἐδίωκεν, ἕως δὲ αὐτὸ ἄγχιστά πη τῆς γῆς ἐκπεσὸν ἔλαθεν. ἐνταῦθά τε ἰλυί βαθείᾳ κομηθῆ ἐντυχὸν ἐβιάζετο μὲν καὶ πάντα ἐκίνει, ὅπως δὴ ἐνθένδε ὅτι τάχιστα ἀπαλλάσσοιτο, διαφυγεῖν δὲ τὸ τέναγος τοῦτο οὐδαμῇ εἶχεν, ἀλλ' ὑπὸ τῷ πληθῇ ἔτι μᾶλλον ἐγίνετο. ἐπὶ δὲ τοῦτο ἐς τοὺς περιόικους ἀπαντας ἤλθε, δρόμῳ εὐθύς ἐπ' αὐτὸ ἤεσαν ἀξίνας τε πανταχόθεν ἐνδελεχέστατα κόψαντες οὐδαμῶς ἔκτειναν, ἀλλὰ σχοίνους ἀδραῖς τισιν ἤλκον, ταῖς τε ἀμάξαις ἐνθέμενοι εὐρισκον μῆκος μὲν πηχῶν μάλιστα τριάκοντα ὄν, εὖρος δὲ δέκα. Ἐνταῦθα τε κατὰ ξυμμορίας τινὰς διασπασάμενοι οἱ μὲν τινες αὐτοῦ ἐν τῷ παρόντι ἐγεύσαντο, οἱ δὲ καὶ μοῖραν ταρucheῦσαι τὴν ἐπιβάλλουσαν σφίσιν ἔγνωσαν».

Πέραν τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου καὶ ἔναντι αὐτοῦ πρὸ τῆς παραλίας Χρυσοπόλεως εἰς οὐ μακρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν εὗρηται τετράπλευρος πύργος ἐν μέσῳ θαλάσσης, νῦν, τὸν ὁποῖον πολλαχῶς ἠρμήνευσαν τῶν τε παλαιῶν καὶ τῶν σήμερον, καὶ ἄλλοι ἄλλως ἢ κατὰ φύσιν περὶ αὐτοῦ ἔγραψαν. Ὅριστικώτερον καὶ σαφέστερον περὶ τούτου, τοῦ κοινῶς θεωρουμένου καὶ καλουμένου πύργου τοῦ Λεάνδρου, γράφει Συμεὼν ὁ Μάγιστρος καὶ τοῦτον προῦκρίναμεν μετὰξὺ πάν-

των τῶν συγχρόνων καὶ πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτὸν γραφάντων. Ἴδου δὲ τί λέγει(1): «Λέων οὖν ὁ Φωκᾶς μετὰ λαοῦ πλείστου τὴν Χρυσόπολιν καταλαβὼν, ἣτις ἀπὸ τοῦ Ἀλέξανδρον περιτυχόντα τῇ πόλει τοῦ Βύζαντος κατὰ τινὰ τε ταύτης χώρον τὸν αὐτοῦ λαὸν στρατηγῆσαι, ἐφ' ὅτῳ τεθεικότα περίβολον προσονομάσαι Στρατήγιον, καὶ ἐκεῖθεν μεταναστεύσαντα καὶ τοῖς ἀντίπεραν προσελθόντα χρυσίον ἰκανὸν ἐπιδοῦναι τῷ οἰκείῳ λαῷ Χρυσόπολις προσηγόρευται. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ χρυσὸν ἐκ μετάλλων αὐτῆς γίνεσθαι ταύτην φασὶν ὠνομάσθαι, ὥσπερ καὶ ἡ Χαλκηδὼν ἀπὸ τοῦ ἔχειν χαλκόν, ἢ ἀπὸ Χαλκίδος θυγατρὸς Νικομήδους τῆς ταύτην κτισάσης. ἐν τοιαύτῃ γοῦν τῇ Χρυσόπολει καὶ ἡ τοῦ Ἀθηναίων στρατηγοῦ Χάρητος παράκοιτις ἐτελεύτησε, Δάμαλις ὀνομαζομένη, αὐτοῦ τοῦ Χάρητος Ἀθήνηθεν πεμφθέντος ἐπαμῦναι τοῖς Βυζαντίοις ἥς ὑπὲρ τοῦ μνημείου δάμαλις βοῦς καθ' ὀμωνυμίαν ἐν κίονι ἀνεστήλωται, συμβεβλημένον καὶ ἐπίγραμμα ἔχον ὧδε,

Ἴναχίης οὐκ εἰμὶ βοῦς τύπος, οὐδ' ἐπεμείο
κλήψεται ἀντ' ὠπὸν Βοσπόριον πέλαγος.
κείνην γὰρ τὸ πάροιθε βαρὺς χόλος ἤλασεν Ἡρης,
ἐντάφιον τόδ' ἐγὼ Κέκροπος εἰμὶ νέκυς.
εὐνέτις ἦν δὲ Χάρητος· ἔπλεν δ' ὅτε ἔπλεν ἐκεῖνος
τῆδε Φιλιππείων ἀντίπαλος σκαφέων.
βοίδιον δὲ καλεῦμ' ἂν ἐγὼ τότε, νῦν δὲ Χάρητος
εὐνέτις ἠπεῖροις τέρπομαι ἀμφοτέραις».

Ἐκ τῶν ἱστορουμένων τούτων ὀξυδερκῆς ἀναγνώστῃς διακρίνει τὴν ἀρχικὴν τοῦ ἐν λόγῳ πύργου κατὰ φύσιν στάσιν

1) Theoph. Continuati, Συμειῶν Μάγιστρος, ἔκδ. Βόννης, σ. 729.

καὶ κατὰ πόσον ἢ σήμερον θέσις αὐτοῦ διετήρησε τὴν πέριξ αὐτῆς φύσιν ἀλώβητον καὶ ἄθικτον.

Μετὰ ἡμίωρον πλοῦν ἀποβαίνομεν εἰς Χαϊδάρ-πασσά τῆς Βιθυνίας. Τὰ ὄρια τῆς χώρας ταύτης πολλῶν ἔτυχον καθορισμῶν, μόνον τοῦ Ῥύνδακος ποταμοῦ παραμείναντος πιστοῦ ἀπὸ δυσμῶν αὐτῆς ὀρίου. Κατὰ Στράβωνα, ὁ Σαγγάριος ποταμὸς ἐπὶ πολὺ ἀπετέλεσε τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ὄριον, ἐπεκταθὲν εἴτα μέχρι Ἡρακλείας καὶ πέραν αὐτῆς, μέχρι τοῦ πέρατος τῆς τῶν Καυκόνων χώρας. μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς τῶν Μαριανδυνῶν. Ἀλλαχοῦ δ' ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς περιγράφων τὰ ὄρια τῆς Βιθυνίας ἐπὶ λέξει λέγει τάδε⁽¹⁾: « Τὴν δὲ Βιθυϊαν ἀπὸ μὲν τῆς ἀνατολῆς ὀρίζουσι Παφλαγόνες τε καὶ Μαριανδυνοὶ καὶ τῶν Ἐπικτήτων τινές, ἀπὸ δὲ τῶν ἄρκτων ἢ Ποντικῆ θάλαττα ἢ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σαγγαρίου μέχρι τοῦ στόματος τοῦ κατὰ Βυζάντιον καὶ Χαλκηδόνα, ἀπὸ δὲ δύσεως ἢ Προποντίς, πρὸς νότον δ' ἢ τε Μυσία καὶ ἢ Ἐπικτητος καλουμένη Φρυγία, ἢ δ' αὐτὴ καὶ Ἑλλησποντιακὴ Φρυγία καλουμένη ». Δὲν παρέμειναν ὅμως τὰ ὄρια τῆς χώρας τὰ αὐτὰ καὶ μετὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ὡς λέγει⁽²⁾: « Ταύτης δὲ τῆς παραλίας ἀπάσης ἐπῆρξεν Εὐπάτωρ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Κολχίδος μέχρι Ἡρακλείας, τὰ δ' ἐπέκεινα τὰ μέχρι τοῦ στόματος καὶ τῆς Χαλκηδόνας τῶ Βιθυϊῶν βασιλεῖ συνέμενε καταλυθέντων δὲ τῶν βασιλέων ἐφύλαξαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς αὐτοὺς ὄρους, ὥστε τὴν Ἡράκλειαν προσκείσθαι τῶ Πόντῳ, τὰ δ' ἐπέκεινα τοῖς Βιθυϊοῖς προσχωρεῖν ». Κατὰ δὲ Πτολεμαῖον ἡ Βιθυϊα πρὸς μὲν ἀνατολὰς ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Παφλαγονίας, πρὸς δὲ μεσημβρίαν

1) Βιβλ. IB'. 563. — 2) Βιβλ. IB'. 541.

ἀπὸ τῆς ἰδίως Ἀσίας, διαφέροντα οὕτω πολὺ τῷ προρη-
θέντι συγγραφῇ κατὰ τὴν ὄροθεσίαν τῆς Βιθυνίας. Καὶ ὁ
Ξενοφῶν⁽¹⁾ ὀροθετεῖ τὴν Βιθυνίαν ἀποκαλῶν αὐτὴν Θυράκην
ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὡς ἐξῆς: « Ἡ Θυράκη αὕτη ἢ ἐν τῇ Ἀσίᾳ
ἀρξαμένη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρις Ἡ-
ρακλείας ἐπὶ δεξιᾷ εἰς τὸν Πόντον εἰσπλέοντι· καὶ τριήρει
μὲν ἐστὶν εἰς Ἡράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μᾶλα
μακρᾶς πλοῦς». Οἱ δὲ νεώτεροι συγγραφεῖς, μηδὲ τοῦ Στε-
φάνου τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ Ἀρειανοῦ ἐξαίρουμένων, οἱ
περὶ τῆς ἀρχαίας Βιθυνίας γράψαντες τίθεισι ἀνατολικὸν
μὲν αὐτῆς ὄριον τὸν Παρθένιον ποταμὸν, μεσημβρινὸν δὲ
τὸ ὄρος Ὀλυμπον.

Διατρέχοντες τὴν δίκην προβλήτος εἰσέχουσιν τῇ θα-
λάσῃ ἀποβάθραν τοῦ Χαϊδάρ-πασσᾶ, περὶ τὸ τέλος αὐτῆς
ἐν τῷ ἀριστερῷ κήπῳ τῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρείας, διακρί-
νομεν ἐπὶ περιφανοῦς θέσεως κινόκρανον καὶ περ' αὐτῷ
ἐπικάλυμμα σαρχοφάγου μαρμαρίνου, ἀρχαίτης τέχνης,
φέρον κεφαλᾶς Μεδούσης, ὅπερ, ὡς ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς
καὶ τοῦ σταυροῦ ἀποδείκνυται, περιῆλθεν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν
χριστιανοῦ χρησιμοποίησαντος αὐτὸ ὡς ἐπιτύμβιον.

+ ΜΑΡΑΣ ΥΠΟΒΟΛΕΥΣ ΤΗΣ Α
ΓΙΑΣ ΤΟΥ ΘΥ ΕΚΛΗΣΙΑΣ Α
ΝΕΩΣΑΜΗΝ ΤΗΝ ΧΑΡΙΣ
ΘΙΣΑΝ ΜΟΙ ΠΟΙΕΛΟΝ + ⁽²⁾

1) Κύρ. Ἀνάβ. ΣΤ'. δ. 2) Φιλολ. Σουλ. Ἀρχαιολ. Παράρ-
τημα 1881—82, σελ. 12.

Εἰς ἀπόστασιν βημάτων τινῶν ἐντεῦθεν ἱδρύεται ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου, κατέχων ὡς ἐγγίστα τὸν χῶρον τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς ἀγίας καὶ πανευφήμου μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας. Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου πολλὰ ἱστορήθησαν. Ὁ περιδοξὸς οὗτος ναὸς ἀντικατέστησε τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὅστις διατάγματι αὐτοκρατορικῶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου τῇ 28 Ἰουνίου 326 ἔτους, εἰκοστῶ δὲ πρώτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μετὰ τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν ναῶν τῆς Χαλκηδόνος ἔδει ἢ νὰ καταστραφῇ ἢ νὰ μετατραπῇ εἰς Χριστιανικόν. Ἐν ἄλλοις τότε καὶ ὁ ἐκεῖ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος κατεδαφισθεὶς ἐκάλυψεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ τὸ ὁμώνυμον μαντεῖον, ἰσότιμον τῶ ἐν Δελφοῖς. Μόνος ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης μετετρέπη, ὡς εἴρηται, εἰς Χριστιανικόν ναόν· ἐκαλεῖτο δ' ὁ τόπος ἐν ᾧ οὗτος ὑψοῦτο προάστειον τῆς Δρυὸς ἢ ἄλλως Ῥουφιανῶν, καὶ κατεῖχε τὴν ὠραιότεραν τῆς ἀρχαίας Χαλκηδόνος συνοικίαν, ὠκισμένην μετὰξὺ Χρυσουπόλεως καὶ τοῦ νῦν Καδῆ-κιοῖ.

Τὰ περὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου ναοῦ τῆς ἐνδόξου ἀγίας Εὐφημίας, ὅστις παρέμεινεν ἀκέραιος μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ὑπὸ διαφόρων Βυζαντινῶν συγγραφέων γραφέντα κηθιστᾶσιν αὐτὸν περίπυστον. Ἐν αὐτῶ τῷ 451 ἐγένετο ἡ τὸν Εὐτυχεά, Διόσκουρον καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς καθαιρέσασα δι' 630 ἀγίων Πατέρων, ὡς τολμῶντας νὰ συγχέωσιν ἀφρόνως τὰς ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως καὶ ἀδιαίρετως ἐν Χριστῶ ἠνωμένας δύο φύσεις, θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην 4ῃ Οἰκουμενικῇ Σύνοδος. Περὶ τῆς ἀγίας ταύτης συνόδου μαρτυρεῖ εἰδικώτερον ὁ Ζωναράς¹ τὰ ἐξῆς: «Λέοντος τοῦ πάπα Ῥώμης καὶ Ἀνατολίου τοῦ πατριάρχου τῆς

1) Ἐκδ. Λειψίας Β. XIII. Κεφ. XXIV-XXV. Σελ. 246—249.

Νέας Ῥώμης κίτησαμένων τὸν βασιλέα Μαρκιανὸν μὴ μείναι ἀζήτητα τὰ κατὰ τὸν Ἀλεξανδρείας Διόσκορον καὶ τὸν Εὐτυχῆ καὶ ὅσα παρ' αὐτῶν εἰς τὸν ἱερώτατον ἐτολημήθη Φλαβιανόν· ὠρίσθη τοίνυν σύνοδον γενέσθαι, καὶ συνηθροίσθησαν εἰς τὸν ἐν Χαλκηδόνι ναὸν τῆς ἀγίας μάρτυρος Εὐφημίας θεορόροι πατέρες ἐξ ἑκάστοι· καὶ τριάνοντα· ἐξῆρχον δὲ τούτων Λέων ὁ πάππ Ῥώμης καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος καὶ Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων. συνήθροιστο δὲ τὸ τῶν πατέρων πλῆθος κατὰ Διοσκύρου καὶ Εὐτυχοῦς ἑτεροούσιον ἡμῖν τὴν σάρκα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν φορῶσαι μυθολογούντων καὶ μίαν φύσιν αὐτὸν ὑπάρχειν, ὡς ἐντεῦθεν τῇ θεότητι τὰ παθήματα προσαρμόττεσθαι. οὓς καθελὼν τε καὶ ἀναθεμάτωσαν οἱ θεοὶ πατέρες, τὴν ἑαυτῶν κακοδοξίαν παραιτήσασθαι μὴ θελήσαντας. ἐδέξαντο δὲ τὸν τε Θεωδόρητον καὶ τὸν Ἰβαν, ἀναθεματίσαντας τὸν Νεστορίον καὶ ἅπερ αὐτοὶ ἐκδεδώκασι πρὸς ἔριν κεφάλαια, ἐκύρωσαν δὲ καὶ τὰς προτέρας τρεῖς συνόδους καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον ἐπεκράτουναν, ἀναθέματι καθυπαγαγόντες τοὺς τε υἱῶν δυάδα εἰσάγοντας καὶ τοὺς παθητὴν δογματιζοντας τὴν θεότητα καὶ τοὺς κράσιν καὶ σύγχυσιν ἐπὶ τῶν δύο φύσεων φρονεῖν καὶ λέγειν τολμῶντας, ἢ δύο μὲν εἶναι φύσεις πρὸ τῆς ἐνώσεως ἐπὶ Χριστοῦ, μίαν δὲ μετὰ τὴν ἐνώσιν ἀναπλάττοντας καὶ τοὺς οὐράνιον ἢ τινος ἑτέρας οὐσίας μυθεύοντας τὴν προσληφθεῖσαν ἐξ ἡμῶν τῷ κυρίῳ μορφήν. ἐδογματίσαν δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τέλειον ἐν θεότητι καὶ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι καὶ Θεὸν ἀληθῶς καὶ ἀνθρωπὸν ἀληθῶς, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὅμοιον κατὰ πάντα, χωρὶς ἀμαρτίας, ἕνα τὸν αὐτὸν ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδι-

αιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, σωζομένων τῶν ἰδιωμάτων, φύσεως ἑκατέρας καὶ εἰς ἓν πρόσωπον συντρεχόντων καὶ μίαν ὑπόστασιν.

Τούτων οὖν πᾶσι τοῖς θεοφορήτοις ἐκείνοις δεδογμένων πατρῶσι, παρόντος καὶ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Μαρκιανοῦ, ὁ Διόσκουρος προστάξει βασιλικῆ εἰς Γάγγρα ὑπερόριος στέλλεται· ὁ γὰρ Εὐτυχῆς προτέθηκε δυστυχῶς. Ἀντί δὲ Διοσκούρου τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος ἐχειροτονήθη Προτέριος, ἀνὴρ ἱερώτατος καὶ ὀρθοδοξότατος. τῶν δὲ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκούρου τῶν αἵρεσιωτῶν ἀνά τὴν πόλιν στρεφομένων καὶ διαχλευαζόντων τὰ ὑπὸ τῆς συνόδου δογματισθέντα, καὶ τῆς βασιλικῆς δυναστείας λεγόντων τὸ κράτος τῇ συνόδῳ περιεῖναι, καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν αἰκείαν συνιστᾶν πειρωμένων ἔτι κακοδοξίαν, ὁ πατριάρχης Ἀγατόλιος ἐκκλησιάζας τοὺς τε αὐτῶ ὁμογνώμονας καὶ τοὺς ἀντιδοξοῦντας ἔφη πρὸς τοὺς ἐναντίους «ἐπεὶ ἔτι τῆς αἰκείας δόξης ἀντέχεσθε καὶ οὐ πείθεσθε μὴ δοξάζειν ὀρθῶς ἀλλ' αἰτιᾶσθ' ἡμᾶς ὡς τὸ Νεστορίου παραδεχομένους δόγμα, δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ σωτῆρος κηρύττοντες, ἑκατέραν τηρούσης ἀτυγχύτους τὰς ιδιότητας, ἐπιτρεπτόν, εἰ δοκεῖ, τῷ Θεῷ τὴν περὶ τούτου διάκρισιν, καὶ γραπῆτω μὲν παρ' ὑμῶν ἐν τόμῳ τὸ ὑμέτερον περὶ τῆς πίστεως φρόνημα, γραφήσεται δὲ καὶ παρ' ἡμῶν τὸ ἡμέτερον· καὶ ἄμφω τῷ τόμῳ ἐν τῇ λάρνακι τεθήτων τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας, καὶ τχύτη τὴν κρίσιν δοτέον τῶν ὀρθῶν καὶ διασπρόφων δογματιστῶν» ἤρεσε ταῦτα καὶ τοῖς αἵρετικοῖς, καὶ οἱ τόμοι γεγράφαται καὶ ὁ κλειὸν λίθος τὴν λάρνακα αἵρεται καὶ οἱ γάρται τῷ στήθει τῆς μάρτυρος ἐπιτίθενται καὶ ὁ λίθος αὐθις τῇ λάρνακι ἐπενήνεκται καὶ σφραγίζεται ὑπ' ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἰκεσῖαι πρὸς Θεὸν καὶ δεήσεις

παννύχιοι ἀποκαλύψαι τίς αὐτῶ τῶν δοξῶν κατάθύμιος καὶ τίς ἀποβλητέα δοκεῖ. καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν συνέρονται, μηδὲ τοῦ βασιλέως ἀπολειφθέντος, καὶ ἀνοιγείσης τῆς λάρνακος, τῶν θαυμασίων σου κύριε, εὐρέθη ὁ μὲν τῶν αἰρετικῶν τόμος ἐν τοῖς ποσὶ τῆς μάρτυρος κείμενος, ὁ δὲ γε λοιπὸς τῆ δεξιᾷ ταύτης χειρὶ κατεχόμενος, ἦν ἐκτεῖναι λέγεται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχην, τὸν τόμον αὐτοῖς, ἐγχειρίζουσα. οἱ μὲν οὖν τὸ ὀρθὸν πρῆσθεύοντες δόγμα ἦσαν ἐν κρότοις, οἱ δὲ τούτοις ἑτερογνώμονες κατηγοριῶντες καὶ σκότος ὑπ' αἰσχύνης περιχυθέντες ἀπήλθουσαν τινὲς δ' ἐκ τούτων καὶ πρὸς τὸ ὀρθόδοξον μετεβάλλοντο».

Καὶ Ἐφραίμιος δὲ ὁ Μοναχὸς⁽¹⁾ λέγει τάδε :

Συνῆλθον οἰκοῦν ἐν Χαλκηδόνι πόλει
 ἑξακόσιοι πατέρες θεαγόροι
 πρὸς τριάκοντα συναχθέντες ἐνθέως,
 ὧν ἦρχε Ῥώμης τῆς παλαιτέρας Λέων
 νέας τ' Ἀνατόλιος ἐνθεὸς θύτης
 καὶ Ἰουβενάλιος Σιών ἁγίας
 οἱ δὲ καθῆλον Διόσκουρον ἐνδίκως
 σὺν Εὐτυχεῖ τε δυστυχεῖ τρισχλίῳ,
 ἐπὶ Χριστοῦ λέγοντας οὐ διπλᾶς φύσεις,
 μίαν δὲ μᾶλλον δυσεβῶς κκκοφρόνως.
 ἐπεὶ δ' ἀναιδῶς ὑπεναντίων στίφος
 ὀρθόφρονας ἦν ἐνδιαβάλλον μάτην
 ὡς Νεστορίου τὴν λύμην δεδεγμένους
 ἐν τῷ φρονεῖν τε καὶ λέγειν Χριστὸν φέρειν
 διπλᾶς τελείας τὰς φύσεις, ἀσυγχύτως
 ἠνωμένας αὐτῷ ἐν μιᾷ γ' ὑποστάσει,

1) Ἐκδοσις Βόννης, σελ. 42—43.

πρὸς ὀρθοδόξων δυσσεβῶν τόμοι δύο
 γεγράφαται δὴ σὺν ὅλῃ προθυμίᾳ,
 καὶ τούσδε καλῶς σφραγίσαντες, ὡς δέον
 ἐν λάρνακι κλείουσι σεπτῶν λειψάνων
 Εὐφημίας μάρτυρος, ὀλβίας κόρης.
 εἶτα μετ' εὐχὰς ἡμέραν τε τὴν τρίτην
 πάντων παρόντων ἀνεωγμένου τάφου,
 καὶ τοῦ κρατοῦντος συμπαρόντος πατράσιν,
 ὦ θαυμασίων, Χριστέ μου, τεραστίων!
 τῶν δυσσεβῶν μὲν αἰρετικῶν που τόμος
 ἐν τοῖς ποσὶ μάρτυρος ἦν ἐρριμμένος,
 τὸν δ' αὖ γε λοιπὸν ὀρθοδοξούντων μέρους
 κατεῖχε χερσὶν ἀσφαλῶς ταῖς ἰδίαις,
 καὶ τῷ κρατοῦντι καὶ πατριάρχῃ νέμει
 τὴν δεξιὰν τείνασα πρὸς σφᾶς. ὦ τέρας»,

Ἴδου δὲ τί λέγει ἀναλυτικώτερον, μεταξύ ἄλλων, περὶ
 τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ, ἐν οἷς καὶ τινα περὶ τῶν θαυμάτων της,
 καὶ ὁ Εὐάγγελος¹⁾: « Ἀλιζονται τοίνυν ἀνά τὸ ἱερὸν τέμενος
 Εὐφημίας τῆς Μάρτυρος. ὅπερ ἰδρυται μὲν ἐπὶ τῆς Καλ-
 χηδονέων τοῦ Βιθυνῶν ἔθνους, ἀπώκισται δὲ τοῦ Βοσπόρου
 σταδιοῖς οὐ πλείοσι δύο, ἐν τινι τῶν εὐφυῶν χωρίῳ ἡρέμα
 προσάντει. ὥστε τοὺς περιπάτους ἀνεπαισθήτως εἶναι τοῖς
 εἰς τὸν ναὸν ἀπιούσι τῆς μάρτυρος, ἐξαπίνης τε μετεώρους
 εἶναι εἰσω τῶν ἀνακτόρων γενομένουσ. ὥστε τὰς ὄψεις ἐκ-
 χέοντας ἐκ περικοπῆς, ἀπαντα θεωρεῖν ὑπεστρωμένα πεδία,
 ὀμαλῇ καὶ ὑπτια τῇ πόχῃ χλοάζοντα, ληίουσ τε κυμαινόμενα,
 καὶ παντοδαπῶν δένδρων τῇ θέξῃ ὠραιζόμενα. ὄρη τε λάσια
 εἰς ὕψος εὐπρεπῶσ μετεωριζόμενά τε καὶ κυρτούμενα. ἄταρ

1) Ἐκδ. Κανταβριγίας σελ. 284—285.

καὶ πελάγη διάφορα, τὰ μὲν τῇ γαλήνῃ πορφυρούμενα, καὶ ταῖς ἀκταῖς προσπαιζοντα ἡδύ τε καὶ ἡμερον, ἔνθα νήνεμα τὰ χωρία καθεστᾶσι. τὰ δὲ παφλάζοντά τε καὶ τοῖς κύμασιν ἀγριαίνοντα, κάχληκάς τε καὶ φυκία καὶ τῶν ὄστρακοδέρμων τὰ κουφότερά μετὰ τῆς ἀντανκλάσεως τῶν κυμάτων αὐτῆς ἀνασειράζοντα. ἀντικρὺ δὲ τῆς Κωνσταντίνου τὸ τέμενος. ὥστε καὶ τῇ θέᾳ τῆς τοσαύτης πόλεως τὴν νεῶν ὠραίζεσθαι. τρεῖς δ' ὑπερμεγέθεις οἴκοι τὸ τέμενος. εἰς μὲν ὑπαίθριος, ἐπιμήκει τῇ αὐλῇ καὶ κίοσι πάντοθεν κοσμούμενος. ἕτερός τε αὖ μετὰ τοῦτον τό τε εὖρος τό τε μῆκος, τοὺς τε κίονας μικροῦ παραπλήσιος. μόνον δὲ τῶ ἐπικειμένῳ ὀρόφῳ διαλάττων. οὐ κατὰ τὴν Βόρειον πλευρὰς πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, οἶκος περιφερῆς ἐς θόλον εὖ μάλα τεχνικῶς ἐξησκημένοις κίοσιν, ἴσοις τὴν ὕλην, ἴσοις τὰ μεγέθη καθεστῶσιν, ἔνδοθεν κυκλούμενος. ὑπὸ τούτοις ὑπερῶν τι μετεωρίζεται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀροφήν. ὡς ἂν κἀντεῦθεν ἐξῆ τοῖς βουλομένοις ἰκετεύειν τε τὴν μάρτυρα, καὶ τοῖς τελουμένοις παρείναι. εἴσω δὲ τοῦ θόλου πρὸς τὰ ἑῶα, εὐπρεπῆς ἐστὶ σηκός, ἔνθα τὰ πανάγια τῆς μάρτυρος ἀπόκειται λείψανα ἔν τινι σορῶ τῶν ἐπιμήκων, μακρὰν ἔνιοι καλοῦσιν, ἐξ ἀργύρου εὖ μάλα σοφῶς ἡσκημένη. καὶ ἃ μὲν ὑπὸ τῆς παναγίας ἐπὶ τισὶ χρόνοις θαυματουργεῖται, πᾶσι χριστιανοῖς ἐκδηλα. πολλάκις γὰρ ἢ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἐπισκοποῦσι πόλιν ὄναρ ἐπιστάτῃα διακκελεύεται, ἢ καὶ τισὶ τῶν ἄλλως ἐς βίον ἐπισήμων πρραγινομένοις αὐτῇ κατὰ τὸ τέμενος τριγᾶν. ὅπερ ἐπειδὴν τοῖς τε βασιλεῦσι, τῶ τε ἀρχιερεῖ καὶ τῇ πόλει κατάδηλον ἦ, φοιτῶσι κατὰ τὸν νεῶν, οἳ τε τὰ σκῆπτρα, οἳ τε τὰ ἱερά καὶ τὰς ἀρχὰς διέποντες, ἅπας τε ὁ λοιπὸς ὄμιλος, μετασχεῖν τῶν τελουμένων βουλόμενοι· πάντων τε οὖν ὀρώντων ὁ τοῦ Κωνσταν-

τίνου πρόεδρος μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων, εἶσω τῶν ἀνακτόρων χωρεῖ, ἐνθα τὸ λελεγμένον μοι πανάγιον ἀπόκειται σῶμα. ἔστι δέ τι κλειθριδίον μικρὸν κατὰ τὴν αὐτὴν σορὸν ἐν τῷ λαίῳ μέρει, θύραις μικραῖς κατησφαλισμένον, ὅθεν σίδηρον ἐπιμήκη κατὰ τὰ πανάγια λείψανα σπόγγον περιάρτησαντες ἐπαφιᾶσι, καὶ τὸν σπόγγον περιδοιοῦντες, ἐς ἐκυτοὺς τὸν σίδηρον ἀνέλκουσιν, αἱμάτων πλήρη, θρόμβων τε πολλῶν ὅπερ ἐπὶ ὁ λεῶς ἴδοι, εὐθέως προσεκύνησαν τὸν Θεὸν γεραίρειν ».

Καὶ ἄλλοι δὲ ναοὶ ἀναφέρονται τῇ μάρτυρι, ὧν ὁ μὲν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐν Κωνστ/πόλει παρὰ τὸν Ἴπποδρομὸν καὶ τὰ παλάτια Ἀντιόχου τὸν ὁποῖον ὁ λυσώδης τῶν ἱερῶν ὕβριστῆς Κωνσταντίνος ὁ Κοπρώνυμος μετὰ 448 ἔτη (τῷ 783) εἰς βούστασιον καὶ κοπροθέσιον μετέτρεψεν, κατὰ Γεώργιον τὸν Κεδρηνὸν (1): « Ἀλλὰ καὶ τὸ τίμιον λείψανον τῆς ἁγίας καὶ πανευφήμου Εὐφημίας ἐβύθισε (Κοπρώνυμος) σὺν τῇ λάρνακι, ὅπερ θεοῦ χάριτι ἐν τῇ νήσῳ τῇ Δήμῳ εὐπλοῆσαν ἐγένετο, καὶ πάλιν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβῶν βασιλέων μετὰ τῆς πρεπούσης τιμῆς ἐπανῆλθεν ἐν τῷ τεμένει αὐτῆς, ὅπερ ὁ τῶν ἐκκλησιῶν ἐχθρὸς, μᾶλλον δὲ τῆς ἑαυτοῦ ψύχης, ἀρμάμεντον καὶ κοπροθέσιον ἐποίησεν, αὐτοὶ δὲ ἀνακαθάραντες πάλιν καθιέρωσαν ». Τοῦ ναοῦ τούτου καθαρθέντος ὕστερον ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς βασιλίσσης Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου (2) οὐδὲν ἔχνος σήμερον σώζεται, καὶ ὁ χώρος δ' αὐτοῦ οὐ διέγνωσται ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαιολο-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β' σελ. 15.— 2) Ὁ αὐτὸς, σελ. 21. ἀκαὶ τὸν πλησίον τοῦ Ἴπποδρομοῦ ναὸν αὐτῆς περικαθάρασα ἐκέτ' αὐτὸ κατέθετοσ.

γούντων. Ἐτερος τοιοῦτος ἀναφέρεται, ὑπὸ τοῦ ἰδίου Κωνσταντίνου ἀνεγερθεὶς παρὰ τὰς Ἀρκαδικὰς κάλουμινας Θέρμας, κατὰ τὴν πύλην τῶν Αἰθίοπων, ὃς ἐστὶν ἐν αἰδίῳ περιλαμβανόμενον ἐν τῷ μεγίστῳ τῆς ὑπερτάτου τοῦ Θεοῦ Δυνάμεως. Τέταρτος δὲ μνημονεύεται ὁ ὑπὸ Καστίου Βυζαντίου λαμπρὸς ἔσω τῆς πύλης Πετρίου, διαστελλόμενος τοῦ ἐτέρου τῆς Πέτρας.

Ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς ὁσίας καταχωρίζομεν ἐνταῦθα συντομίας χάριν τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου⁽¹⁾ μνημονεύμενον μόνον ἐπὶ λέξει ἔχον ὧδε: «Χαλκηδὼν πόλις καθίδρυται ἐπὶ στόματος Πόντου, ἐς τὸ ἀντιπέρασ τοῦ τῶν Βυζαντίων πάλισματος. ἐνταῦθα νεὼς ἰδρύται. Εὐφημίας τῆς μάρτυρος, ἐνθα πρεσβύτης λόγος καθέστηκε τὸ πνεῦμα ἐπὶ σῶμα καθεστάναι τῆς μάρτυρος, γίνεται οὖν καθ' ἕναστος ἐνιαυτὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ κατ' αὐτὴν μαρτυρίου σημεῖον παραδοξότατον καὶ τοῖς μὴ θεαμένοις συλλήβδην εἰπεῖν ἀπίστῶτατον διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς θείας ἐνεργείας ἐκείνης. τετρακοσίοις γὰρ ἤδη που ἐνιαυτοῖς ἐν τῷ τάφῳ ἐγκειμένον τοῦ σώματος, κατὰ τὴν προαγορευθεῖσαν ἡμέραν ἐπ' ὄψεσι τῶν ὄχλων ὁ τῆς ἱερατικῆς τῶν αὐτόθι προεστῶς ἐκκλησίας σπόγγοις ἀπὸ σώματος τεθνεώτος πηγὰς αἱμάτων ἀρύεται. καὶ ἰδοὺς ἂν ὡς ἀπὸ τινος σώματος νεοσφαγοῦς ἰχώρι τραυμάτων ἀναμειγμένα τὰ αἵματα, μύροις συγκεκραμένα αὐτοφυέσι τισί, καὶ τούτων τὰς διαμονὰς ἐπὶ σκευῶν ἐξ ὑέλου πεποιημένων μικρῶν τοῖς ὄχλοις τὸν ἱερέα ποιούμενον».

Τὸ δὲ ἱερόν λείψανον τῆς πανευφήμου μάρτυρος, μαρτυρησάσης ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κατὰ τὸν ἔσχατον τοῦ Χριστιανισμοῦ διωγμὸν, ἐπὶ τῶν ἀσεβῶν αὐτοκρατόρων Διο-

1) Ἐκδ, Βόννης, σελ. 344.

κλητιανοῦ καὶ Μιχζιμιανοῦ, τανῦν ἔτι διατηρεῖται σῶον ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ μετὰ μυρίας περιπετείας, ἃς κατὰ καιροὺς ὑπὸ διαφόρων ἀσεβῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ὑπέστη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐναποτεθὲν λάρνακι ἐφυλάττετο μέχρι τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ πλεόν, μετὰ πλείστης τιμῆς ἐν τῷ μεγίστῳ αὐτῆς ἐν Χαλκηδόνι εὐκτηρίῳ, εἶτα δὲ μετενεχθὲν εἰς Βυζάντιον ἀπετέθη ἐν τῷ κατὰ τὸν Ἰππόδρομον εἰρημένῳ ναῷ τῆς μάρτυρος. Ἀλλὰ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ὁ δυσθεβέστατος τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων, μηδενὸς καὶ πολλῶν ἄλλων φεισθεὶς ἱεροῦ, θηρίου ἐμμανέστερος γενόμενος ἠπλώσε τὴν βέβηλον αὐτοῦ χεῖρα καὶ ἐπὶ τοῦ σεπτοῦ τῆς ὁσίας λειψάνου. Ἐνταῦθα παραδίδομεν τὸν λόγον εἰς τοὺς Ζωναρᾶν καὶ Θεοράνην ἐκτιθέντας τὸν μὲν πρῶτον¹⁾ οὕτως ἐπὶ τὰ περὶ τοῦ σεπτοῦ λειψάνου: « . . . Καὶ τὰ τούτων ἅγια λείψανα τὰ μὲν ἀτίμως καταχωννύς, τὰ δὲ ποιῶν ὑποβρύχια, ἕνια δὲ καὶ ἀποτεφρῶν, ὡσπερ καὶ τὸ τῆς πανευρήμου μάρτυρος Εὐφημίας ἅγιον σῶμα. διττοὶ δὲ περὶ τούτου φέρονται λόγοι: ὁ μὲν γὰρ πυρίκυστον αὐτὸ λέγειν δόξει ποιήσασθαι τὸν μισρὸν ἐκείνον Κοπρώνυμον, κύνας καὶ ὄνους αὐτῷ συνεμπρήσαντα καὶ τὴν τέφραν λιχμήσαντα, μὴ μέντοι αὐτῷ εἰς ἔργον ἐκβῆναι τὸ βούλευμα· φθῆναι γὰρ τοὺς ὀρθοδόξους μαθόντας τὸ βουλευόμενον ἀφελῆσθαι τὸ τῆς μάρτυρος σῶμα ἐκ τῆς σοροῦ καὶ μεταθεῖναι αὐτό, ἕτερον δὲ νεκρὸν ἐνθεῖναι αὐτῇ, κῆκεῖνον παρὰ τοῦ ἀλυτηρίου ἐκείνου παραδοθῆναι· πυρὶ δ' ἕτερος οὐ καυθῆναι, καταποντωθῆναι δὲ λέγει τὸ σῶμα τῆς μάρτυρος σὺν τῇ λάρνακι· τὴν δὲ χάριτι θεῆα κυβερνωμένην προσοκεῖλαι ἐν τῇ νήσῳ Δήμῳ, καὶ

1) Ἐκδ. Λειψίας Β. IV. κεφ. VIII. σελ. 355.

ὑπὸ τῶν ἐν τῇ νήσῳ πιστῶν γνωσθεῖσαν κατατεθῆναι ἐκεῖ.
ἐπὶ δὲ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου αὐθις ἀνακομισθῆναι εἰς
τὴν ὑπερκειμένην τῶν πόλεων ἐντίμως καὶ μεγαλοπρεπῶς. »
τὸν δὲ δεύτερον⁽²⁾ ὡς ἔπεται : « 6258 . . . Τοιοῦτον γοῦν τι
καὶ εἰς τὸ τιμαλφέστατον λείψανον τῆς πανευφήμου μάρ-
τυρος Εὐφημίας ὁ ἀνόσιος βασιλεὺς διεπράξατο, βυθίσας
αὐτὸ σὺν τῇ λάρνακι, μὴ φέρων ὄρᾳν μυροδοτοῦσαν αὐτὴν
ἐπὶ παντός τοῦ λαοῦ, καὶ ἐλέγχουσαν αὐτοῦ τὰ κατὰ τῶν πρε-
σβειῶν ληρήματα. ἀλλ' ὁ Θεὸς ὁ φυλάσσειν τὰ ὀσῆα τῶν εὐ-
αρεστούντων αὐτῷ, κατὰ τὰ λόγια, ἀσινὲς τοῦτο διεφύλα-
ξεν, πάλιν ἀναδειξας αὐτὸ ἐν τῇ Λήμνῳ νήσῳ, διὰ γάρ
νυκτερινῆς ὀράσεως κινούμενον ἀρῆθῆναι προσέταξεν καὶ φυ-
λάττεσθαι. ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβῶν
βασιλέων, ἰνδικτιῶνι τετάρτῃ, μετὰ τῆς πρεπούσης τιμῆς
ἐπανῆλθεν ἐν τῷ τεμένει αὐτῆς. ὁ αὐτὸς μὲν ὁ τῶν ἐκκλη-
σιῶν ἐχθρὸς κοινώσας ἄρμαμέντον καὶ κοπροθῆσιον ἐποίησεν.
αὐτοὶ δὲ ἀνακαθήραντες τοῦτο, πάλιν καθιέρωσαν, πρὸς ἔ-
λεγχον μὲν τῆς τούτου ἀθεότητος, ἔνδειξιν δὲ τῆς τούτων
θεοσεβείας, τοῦτο δὲ τὸ θαυμαστόν καὶ ἀξιόγραφον θαῦμα
μετὰ χρόνους κβ' τῆς τοῦ παρανόμου τελευτῆς σὺν τοῖς εὐ-
σεβεστάτοις βασιλεῦσι καὶ Ταρασίῳ τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ
ἡμεῖς ἐθεασάμεθα, καὶ σὺν αὐτοῖς κατησπασάμεθα, ὡς ἀνά-
ξιοι, μεγάλης ἀξιώθῆντες χάριτος . . . »

Καὶ τοι δὲ ὁ Γεώργιος ὁ Ἀμρτωλὸς ἀμφισβητῶν λέγει
ὅτι ἡ λάρναξ προσωρμίσθη εἰς τὴν Λέσβον ἀντὶ τῆς Λήμνου
παρὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ αὐτόπτου Θεοφάνους, οὐχ ἦττον
οὐδεὶς δύναται νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν εἰς τὴν θάλασσαν
καταβύθισιν αὐτοῦ, ὡς μαρτυρεῖ καὶ Δοσίθεος ἐν τῇ Δωδεκα-

2) Χρονογρ. ἔκδ. Βοννης. Τόμ. Α' σελ. 679—680.

βίβλῳ 5' 19' καὶ τὴν ἐκ ταύτης θαυμασίαν διάσωσιν, περὶ ἧς ὁ ποιητὴς Ἀνδρέας ἐν ᾧδῃ ἐπὶ τούτῳ πεποιημένην σὺν ἄλλοις λέγει τάδε : « . . . Ὡς κιβωτὸς ἀρωμάτων, ἢ σορὸς τῶν λειψάνων τῆς μάρτυρος, διήλθεν ἀβρόχοις πορείαις, ὡς ἄλλον Ἰορδάνην τὴν Προποντίδα ποτέ . . . ». Ὁπως ποτ' ἂν ἦ, τὸ σεπτὸν αὐτῆς σκῆνος διασωθὲν θαυμασίως ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνεκομίσθη καὶ ἐναπετέθη ἐν ᾧ εἴρηται ναῦ ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ 1204.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πρωτεύουσας ὑπὸ τῶν Λατίνων τὸ σεπτὸν λείψνον διεσώθη κρύφα ἀπκχθὲν εἰς Σηλύμβριαν, ἔνθα διετηρήθη μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως τῆς πρωτεύουσας, ὅτε Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὁ πρῶτος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, μετεκόμισεν αὐτὸ ἐκ Σηλυμβρίας καὶ ἐναπεθησαύρισε μετὰ τῶν τῆς ὁσίας βασιλίδος Θεοφανοῦς καὶ τῆς ἁγίας Σολομονῆς ἐν τῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ναῦ, τῷ τότε ὡς πατριαρχικῇ ἔδρᾳ χρησιμεύοντι, καὶ ἔκτοτε συνέδισε τὴν τύχην αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ἔνθα καὶ σήμερον κεῖται, ὡς ἄνω εἴρηται, ἐν τοῖς δεξιοῖς τοῦ ναοῦ, ἐν ἐπὶ τούτῳ παρεκκλησίῳ.

Τὴν μνήμην αὐτῆς τελοῦμεν σήμερον δις τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῇ μὲν 11ῃ Ἰουλίου τὸ γεγονός θαῦμα γεραίροντες, ὅπερ ἐπεβεβαίωσε τὴν ἀλήθειαν τοῦ ὅρου τῆς πίστεως, τῇ δὲ 16ῃ Σεπτεμβρίου πρὸς ἐξύμνησιν τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων καὶ τοῦ μακαρίου τέλους ἐτελείτο δὲ καὶ ἑτέρα μνήμη τῆς μάρτυρός τῃ 16ῃ Μαΐου ἐν τῷ παρὰ τὰς Ἀρχαδιανὰς ναὶ-δίῳ, ὡς δεικνύται ἐν τῷ ὑπομνήματι : « Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας, πλησίον τοῦ νεωρῖου λιμένος, εἰς τὴν ἁγίαν Δύναμιν ».

Εἶναι δ' ἄξιαι μνήμης αἱ εἰς τὸ ἱερὸν σκῆνος αὐτῆς ἀ-

ποδιδόμεναι τότε τιμαί· ἰδίως δὲ τῇ 11ῃ Ἰουλίου ἀπαντα-
χόθεν τῆς πόλεως καὶ τῶν περὶξ ἄπειρον πλῆθος εὐσεβῶν
προσκυνητῶν συνέρρει πρὸς ἀσπασμὸν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου
τῆς μεγαλομάρτυρος, ἣν ἰδίως αἱ περὶ τὰ χειροτεχνήματα
ἐντριβεῖς διδάσκαλον ἀνομολόγουν ὡς τὴν Ἐργάνην αἱ πα-
λαιαὶ Ἑλληνίδες. Καὶ μέχρι δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν πλῆθος
εὐσεβῶν προσήρχετο εἰς τὸ ἐν τοῖς ἑρειπίοις τοῦ μνησθέντος
ἐν Δρυῖ ναοῦ ἀναβλύζον ἱερὸν νάμα, ἀποκαθαίρον δι' αὐτοῦ
πάντα ῥυπον καὶ πάντα μολυσμὸν ψυχῆς.

Ὁ ὄξύς συριγμὸς τῆς ἀμαξοστοιχίας προαγγέλλει τὴν
ἐπικειμένην αὐτῆς ἀναχώρησιν· ἐφοδιασθέντες ὄθεν τοῦ ἀπα-
ραιτήτου εἰσητηρίου ἐπέβημεν τοῦ ἀρομοδίου φορείου μετὰ
μικρὰν ἐπιθεώρησιν τῶν ἐν τοῖς μνησθεῖσιν ἑρειπίοις εὐρι-
σκομένων κιονοκράνων καὶ δύο ἀναγλύφων. Ἄλλ' ἤδη ὁ
συρμὸς τίθεται εἰς κίνησιν καὶ ἡμεῖς καταλαμβάνομεν πρὸς-
φορον θέσιν, ὅπως μὴ ἀπολέσωμεν τι ἐκ τῶν παρὰ τε τὴν
σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπ' αὐτῆς
θεωμένων κειμηλίων. Τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἡμετέραν ὄρασιν
προσπεσὸν, μόλις κινήσασθαι τῆς ἀμαξοστοιχίας, ἦν ἡ ἐν τῷ
περιβόλῳ, πρὸς ἀριστεράν, τοῦ μηχανουργείου σωρεῖα κιο-
νοκράνων, ὧν ἓν ἑλληνικῆς τέχνης καὶ ἄλλα βυζαντινῆς
φέροντα ἐπ' αὐτῶν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ὑπερθεν
τῆς θέσεως ταύτης εἰς οὐ μακρὰν ἀπόστασιν διακρίνονται
αἱ ὑψηλαὶ κυπάρισσοι τοῦ ἀπεράντου τῆς Χρυσοπόλεως ὀ-
νομαστοῦ ὀθωμανικοῦ νεκροταφείου, ὅπερ κατέχει τὴν θέσιν,
ἐν ἣ συνήφθη ἡ μετὰξὺ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ
Λικινίου ἀποφασιστικὴ μάχη, περὶ ἧς ὁ Ζώσιμος⁽¹⁾ ἀναφέρει
κατὰ λέξιν ταῦτα: « . . . Διαπλεύσαι τοῖνον εἰς τὴν Χαλ-

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 92—93.

κηδόνα, (Λικίνιος), καὶ κρινωνόν ἐλόμενος τοῦ κινδύνου Μαρτινιανόν, ἡγεμόνα τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων ὄντα (μάχι-
 στρον τοῦτον ὀφρικίων καλοῦσι Ῥωμαῖοι), Καίσαρα καθί-
 στησι καὶ μετὰ στρατιᾶς εἰς Λάμψακον ἐκπέμπει κωλύσοντα
 τὴν ἀπὸ τῆς Θράκης ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον τῶν ἐναντίων
 διάβασιν· αὐτὸς δὲ εἰς τοὺς λόφους καὶ τὰς περὶ τὴν Χαλ-
 κηδόνα φάραγγας τὴν οἰκίαν ἔχουσι δύναμιν. τούτου δὲ ὄν-
 τος ἐν τούτοις, ὁ Κωνσταντῖνος ἔχων πλῆθος νεῶν καὶ φορ-
 τίδων καὶ πολεμιστηρίων, διὰ τούτων τε βουλόμενος τῆς
 ἀντιπέραν ἡϊόνος κρατῆσαι, δεδιὼς τὸ τῆς κατὰ Βιθυνίαν
 ἡϊόνος ναυσὶ μάλιστα φορτίσι δυσπρόσοδον, κέλητας καὶ
 ἀκάτια ταχύτατα κατασκευάσας ἐπὶ τὸ λεγόμενον Ἴερὸν
 ἄκρον, πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου κείμενον, ἀναπλέει,
 σταδίοις διακοσίοις Χαλκηδόνας διεστηκός, κἀνταῦθα τὴν
 στρατιὰν ἀποβιβάσας ἐπὶ τινὰς λόφους ἀνήει, καὶ ἐξ αὐτῶν
 παρετάττετο. Λικίνιος δὲ τὴν Βιθυνίαν ἐχομένην ὑπὸ τῶν
 ἐναντίων ὄρων, ἐν πᾶσι τε κινδύνοις ἐξεταζόμενος, Μαρτι-
 νιανόν μὲν ἐκ τῆς Λαμψάκου μετακλεῖται, τοὺς δὲ στρα-
 τιώτας παραθαρσύνας καὶ αὐτὸς ἡγήσασθαι σφισι καθυπο-
 σχόμενος συνέταττε τὸ στρατόπεδον ὡς ἐς μάχην, καὶ τῆς
 πόλεως προελθὼν ἀπῆντα περὶσκευασμένοις ἤδη τοῖς ἐναν-
 τίοις. μάχης δὲ καρτερᾶς ἐν τοῖς μεταξὺ Χαλκηδόνας καὶ
 τοῦ Ἱεροῦ τόποις γενομένης, πρὸς πολὺ τὸ Κωνσταντῖνου
 μέρος ἐκράτει, σὺν παλλῶ τε τόνῳ τοῖς πολεμίοις ἐπιπεσόν
 τοσοῦτο εἰργάσατο φόνον ὥστε ἀπὸ τριῶν καὶ δέκα μυριά-
 δων τρεῖς μόνον διαφυγεῖν. Βυζάντιοι μὲν οὖν ἄμα τῷ ταῦ-
 τα γενέσθαι τὰς πύλας ἀναπετάσαντες ἐδέχοντο Κωνσταν-
 τῖνον, ἐποίουν δὲ ταῦτό καὶ Χαλκηδόνοι· Λικίνιος δὲ μετὰ
 τὴν ἤτταν εἰς Νικομήδειαν ἐχώρει σὺν τοῖς περιλειφθεῖσιν
 ἵππεῦσι καὶ πεζῶν χιλιάσιν ὀλίγαις· ὁ δὲ Γελάσιος οὐ-

τωσίν⁽¹⁾ ἐκτίθησι τὸ κατὰ τὴν μάχην καὶ τὴν τύχην τοῦ Λικινίου : « . . . Λικινίου τοίνυν σὺν στρατιᾷ τῇ σὺν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Νικομηδεῶν ἐξορμήσκητες ἐπὶ τὸ Βυζάντιον κατὰ Θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἐκείσε τότε παρόντος, τῶν δ' ἐκατέρων στρατιωτικῶν φαλάγγων τὸν Χριστόφορον βασιλέα ἐν κύκλῳ αὐτῶν ἐχούσων, ἰδὼν ὁ ἀλυτῆριος καὶ τῶν οἰκείων δὲ στρατιωτῶν ἔρημον ἑαυτὸν θεασάμενος, ἐπὶ τὴν τῶν κρειπτόνων ἀσπίδα προσφευγόντων, τὰ μὲν πρῶτα κρυπτάζεσθαι ἐσπούδαζεν ἐν Χρυσοπόλει τῇ Βιθυνῷ· ἐπίνειον δὲ τοῦτο τῆς Χαλκηδόνος ἐστὶ· μὴ δυνηθεὶς δέ, ἰδὼν ἑαυτὸν ἤδη πρηνῆ κείμενον ὑπὸ τῆς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ποσίν, ἐξέδωκεν ἑαυτόν. Ζῶντα οὖν συλλαβὼν ὁ ἐπιεικέστατος καὶ εὐσεβέστατος βασιλεὺς, φιλανθρωπεύεται, καὶ κτείνει μὲν οὐδαμῶς. οἰκεῖν δὲ τὴν Θεσσαλονικὴν προσέταξεν ἡσυχάζοντα ». Βλέπε δὲ περὶ τούτων καὶ Θεοφάνην⁽²⁾, καὶ Σωκράτην τὸν Σχολαστικόν⁽³⁾, καὶ Νικηφόρον Κάλλιστον⁽⁴⁾.

Κάμποντες μετὰ μικρὸν ἐντεῦθεν πρὸς τὰ δεξιὰ (μετὰ τὸ πρῶτον χιλιόμετρον) διακρίνομεν ἐρείπια, πιθανῶς τῆς βυζαντινῆς Χαλκηδόνος ἀφωρισμένης πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Τὴν θέσιν ταύτην, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἱστορικῶν πηγῶν καὶ ἐξ ἐπιτοπίων μελετῶν, κατεῖχεν ὡς ἔγγιστα καὶ ἡ τῶν Μεγαρέων ἀποικία, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου (B. IV, 85) Καλχηδονία καλουμένη ἐκ τοῦ Κάλχαντος ποταμοῦ τοῦ διατρέχοντος τὴν γείτονα πεδιάδα, καὶ ἐπωνυμηθέντος οὕτω ἢ ἀπὸ υἱοῦ τινος τοῦ Κρόνου ἢ ἀπὸ

1) Migne Patr. gr. t. 85, p. 1224.— 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 28.— 3) Migne Patr. gr. t. 67, p. 40.— 4) Migne Patr. gr. t. 146, p. 17.

τοῦ υἱοῦ τοῦ μάντεως Κάλχαντος οἱ κάτοικοι δ' αὐτῆς Καλκηδόνιοι (αὐτ. 144), καλεῖτο δὲ καὶ Προκεράστις καὶ Κολπούσα. Ἡ σήμερον Χαλκηδὼν κατέχει μέρος τοῦ χώρου ἔνθα ἔκειτο ἡ πάλαι.

Ἡ τύχη τῆς ἀρχαίας Χαλκηδόνος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπῆρξε συνδεδεμένη πρὸς τὴν τοῦ Βυζαντίου. Τῶν κατὰ τῆς πρωτεύουσας ἐπιθέσεων αἱ ἐξ Ἀνατολῆς προερχόμεναι πρωτίστως ἐξέσπον ἐπὶ Χαλκηδόνος εἴτε κατὰ ξηρὰν εἴτε κατὰ θάλατταν· οὐχ ἥττον ἢ περιδούξος αὕτη πόλις μετὰ πλείστας ὅσας ἱστορικὰς περιπέτειάς τὴν τελευταίαν καὶ γενικὴν τῶν τειχῶν αὐτῆς κατὰδράσιν ὑπέστη ἐπὶ Οὐάλεντος, ὅστις ἐκ τοῦ ὑλικῶς αὐτῶν ἀνήγειρεν ἐν Κων]πόλει ὑδραγωγεῖον, ὡς μαρτυρεῖ Ζωναρᾶς⁽¹⁾ α . . . Καθρέθη δὲ τότε καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως Χαλκηδόνος, ὡς πᾶν αὐτῆς πολιτῶν τὰ Προκοπίου φρονούντων . . . Ὁ μὲν οὖν Οὐάλης τῇ τῶν τειχῶν τῆς Χαλκηδόνος ὕλην εἰς οἰκοδομὴν ὄλκοῦ ἐχρήσατο ὕδατος, ὃν ἀγωγὸν ἢ δημῶδης ὀνομάζει φωνή, καὶ τοῦτον Οὐάλεντα ἐπωνόμασε, δι' οὗ ποίηκεν εἰς τὴν πόλιν ὕδωρ εἰσάγεσθαι, ἔν' ἀφθονίᾳ ὕδατος εἴη αὐτῇ καὶ πρὸς ἄλλην χρῆσιν καὶ πρὸς λουτρά. ὁ δὲ τῆς πόλεως ἐπαρχος Νυμφαῖον ἐν τῷ καλουμένῳ Ταύρω κατασκευάζει, τὰς ἐκ τοῦ τῶν ὑδάτων ὄλκοῦ χάριτας ἐκ τούτου παραδεικνύς, οἷς εἶπετο καὶ ἡ τῶν ἐχθρῶν ἐπέλευσις, κατὰ τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ πλακί, οἱ ὠκίσαντο μὲν τὴν Θράκην, περὶ δὲ αὐτὴν καταναλώθησαν ὕστερον . . .» Εὐρέθη δὲ καὶ πλάξ ἐν τοῖς θεμελίοις τῶν τειχῶν τούτων προαγγέλλουσα τὰ τῆς τύχης τῆς Χαλκηδόνος ὡς ἔπεται⁽²⁾ :

1) Ἐκδ. Λειψίας XIII. κεφ. XVI, σελ. 223.—2) Αὐτόθι σελ. 223.

«ἀλλ' ὅτε δὴ Νύμφαι ἱερὸν κατὰ ἄστῳ χορεύειν
τερπόμεναι στήσονται ἔϋστεφείας κατ' ἀγυιάς,
καὶ τεῖχος λουτροῖσι πολύστονον ἔσσει· ἄλλαρ,
δὴ τότε μυρία φύλα πολυσπερέων ἀνθρώπων,
ἄγρια, μαργαίνοντα, κακὴν ἐπιειμένα ἀλκὴν,
Ἰστρου Κιμμερίοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ
καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώραν καὶ Μυσιδα γαῖαν.
Θρηάκης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένησιν
αὐτοῦ κεν βιότοιο τέλος καὶ πότμον ἐπίσποι». Ὅρα
καὶ Κεδρηνὸν (1).

Εἰς τὰ ἐλάχιστα ταῦτα περὶ τῆς ὥραίας ταύτης καὶ
πλουσίας τὸ πάλαι πόλεως προσθέτομεν ὅτι ἐκτίσθη ἑπτα-
καίδεκα ἔτη πρὸ τοῦ Βυζαντίου, τῷ 675 π. Χ., ὑπὸ Ἀρ-
χίου, ἀρχηγοῦ ἀποικίας Μεγαρέων, ἐν τῇ ἄνω μνησθείσῃ
θέσει, ἦν χλευάζων ὁ στρατηγὸς τοῦ Δαρείου Μιγάβιζος
ἀπεκάλει τυφλοὺς τοὺς Καλχηδονίους ἐν τῷ Ἡροδότῳ Β.
IV, 144, «Γενόμενος γὰρ ἐν Βυζαντίῳ ἐπύθετο ἑπτακαί-
δεκα ἔτεσι πρότερον Καλχηδονίους κτίσαντας τὴν χώραν
Βυζαντίων, πυθόμενος δὲ ἔφη Καλχηδονίους τοῦτον τὸν
χρόνον τυγχάνειν ἐόντας τυφλοὺς· οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλίωνος
παρεόντος κτίζειν χώραν τὸν αἰσχίονα ἐλίσθαι, εἰ μὴ ἦσαν
τυφλοὶ»· μαρτυρεῖ δὲ καὶ Πολύβιος Β. IV κεφ. 43—44
καὶ Στράβων Β. Ζ', 320, ὅτι ἡ πόλις ἐκλήθη Τυφλούπο-
λις καὶ οἱ κάτοικοι ὑπὸ τῶν ἔπειτα ἐλθόντων Βυζαντίων
Τυφλοπολιταί, καὶ συνεχιζόμεν τὴν πορείαν ἡμῶν, ἵνα μετὰ
μικρὸν ὑπερπηδήσωμεν τὸν ἄνω εἰρημένον ποταμὸν ἐξ οὗ
ἐπωνυμήθη ἡ πόλις, ὅστις νῦν καλεῖται Κουρπαλή-δερέ.

Παρελάσαντες μετ' οὐ πολὺ τὸν πρῶτον πρὸς τὰ ἀριστε-

(1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 543.

ρὰ σταθμὸν τοῦ Κηζιλ-τοπράκ, προβαίνομεν μετ' ἀρκετῆς ταχύτητος πρὸς τὸν τοῦ Ἐρέγκι-κιοῖ, κατέχοντα, ὡς ἐγγιστα, τὴν θέσιν τῶν Ἀνωράτου, περὶ ὧν ἐν *Th. Conti-nuatis* ἀναγινώσκομεν⁽¹⁾: «Τί δὲ ἂν εἴπη τις περὶ τῆς ἀοκνίας καὶ εὐθύτητος καὶ ἀνδραγαθίας ἀνδρίας τε καὶ ἀγαθότητος τοῦ ἀνακτος; ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ἐν τῷ ἰππικῷ καθεσθεις καὶ τῇ συγκλήτῳ συνεστιασθεις, καὶ τὴν δόσιν τῶν ἀργυρίων παρασχών, καὶ τῇ δειλῇ ἐν τζυκανιστηρίῳ σφαιρίσας μετὰ τῶν δοκίμων καὶ ἐμπείρων καὶ πολλάκις τούτους νικήσας, εἰς μεταστάσιμον εἰς Ἀνωράτας μετέβη, κἄκεισε θηρεύσας πικμεγέθεις χοίρους τέσσαρας καὶ κυνηγήσας πρὸς τὰ βασιλεῖα τῇ ἐσπέρᾳ ἀντεπέρασεν», πρῶτον ἐκ τῶν τῆς γραμμῆς Ἐσκί-σεχέρ σταθμὸν, ἀφέντες δεξιᾷ μὲν τὴν διακλάδωσιν τὴν φέρουσαν πρὸς τὸ νῦν Φενέρ-μπαξέ, πρὸς βορρᾶν τοῦ ὁποίου ἔκειτο ὁ τοῦ Εὐτροπίου λιμῆν, νῦν Καλαμίσια ἐκ τοῦ πάλαι Καλαμωτοῦ, καὶ μετ' αὐτὴν ἀριστερᾷ τὸν σταθμὸν Γκιόζ-τεπέ. Λόγου γενομένου ἐνταῦθα περὶ Φενέρ-μπαξέ, ἀναφέρομεν ἐν ἰλίγοις, ὅτι τοῦτο ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Ἡραῖον ἐκ τινος ἱεροῦ τῆς Ἡρας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀκροτήριον Ἡραῖον μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντος Φάρου τῆς Ἡρας καὶ ἡ ἀπέναντι ὑφαλος τῆς Ἡρας. Ἐνταῦθα ἀνήγειρον παλάτια μεγαλοπρεπῆ διάφοροι Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες· περὶ τῶν παλατίων τούτων καὶ τῆς σχετικῆς τοπογραφίας βλέπε ἐν ἐκτάσει *Κωνσταντινιάδα* ⁽²⁾. Ἰδίως ἄξιον μνείας καὶ ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἐκρίναμεν ἐνταῦθα τὴν πανηγυρικὴν τῶν σταφυλῶν εὐλογίαν ἐν τῷ ῥηθέντι χώρῳ πρὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων, περὶ ἧς,

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 472. — 2) Ἐκδ. Βενετίας, σελ. 157 — 159.

οὐδαμοῦ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις μνημονευομένης, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (1) αὐταῖς λέξεσιν ἀναφέρει :

*Ἄ"Οσα δεῖ παραφυλάττειν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ τρυγητοῦ
ἐν προέκσω τῆς Ἱερείας.*

Δέον εἰδέναι, ὅτι ἔξωθεν τοῦ παλατιοῦ τῆς Ἱερείας εἰς τὸ πεδῖον, ἤγουν εἰς τὸ Λιβάδιον, γίνεται φριζάτον, περικαλλεῖ τε καὶ ὠραῖον, καὶ ἴστανται οἱ τε μάγιστροι καὶ πραιπόσιτοι, ἀνθύπατοί τε καὶ πατρικιοὶ καὶ ὄρφοικιάλιοι καὶ λοιποὶ συγκλητικοὶ ἀντικρὺ τοῦ τοιοῦτου φριζάτου καὶ τῆς ἀμπέλου, καὶ μετὰ τούτους οἱ τῶν δύο μερῶν δῆμοι μετὰ καὶ τῶν δημάρχων. ὁ δὲ βασιλεὺς κάτεισι μετὰ τοῦ πατριάρχου ἀπὸ κολοβίου, φορῶν καὶ τὸ χρυσοπερίκλειστον σαγίον, ὁ δὲ πατριάρχης ἀπὸ φελωνίου καὶ ὠμοφορίου καὶ δὴ τούτων εἰσερχομένων ἐν τῷ πρὸ τῆς ἀμπέλου ἀναενδραδίῳ, (ἐκεῖσε γὰρ ἴσταται τράπεζα μαρμαρίνος, ἐν ἣ ἀπόκεινται αἱ σταφυλαὶ μετὰ κανισκίων), καὶ εἴθ' οὕτως πλησιάζουσιν οἱ τε μάγιστροι καὶ πατρίκιοι καὶ συγκλητικοὶ καὶ οἱ τῶν δύο μερῶν δῆμαρχοὶ μετὰ καὶ τῶν δημοτῶν καὶ δὴ τοῦ κουράτωρος προσφέροντος τὴν βούτην μετὰ τῶν σταφυλῶν, ποιεῖ ἐκεῖσε εὐχὴν ὁ πατριάρχης κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀκολουθίαν. καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν λαμβάνει ἐν βοτρυδίῳ ὁ πατριάρχης, καὶ ἐπιδίδωσι τῷ βασιλεῖ ὁμοίως καὶ ὁ βασιλεὺς πάλιν δίδωσι τῷ πατριάρχῃ, καὶ εἴθ' οὕτως εἰσερχονται κατὰ τάξιν οἱ τῆς συγκλήτου ἄρχοντες, οἱ τε μάγιστροι καὶ ἀνθύπατοι καὶ πατρίκιοι καὶ ὄρφοικιάλιοι καὶ οἱ δῆμαρχοὶ καὶ ὁ τῆς καταστάσεως, καὶ δίδωσιν ἐν ἐκ-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 373—375.

στω αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἀνά μιᾶς σταφυλῆς. ὅτε δὲ τῷ πρώ-
 τῷ μαγίστρῳ ἐπιδοθῆ παρὰ τοῦ βασιλέως ἡ σταφυλή, λέ-
 γουσιν τὰ δύο μέρη ἠνωμένοι ἀπελατικόν, ἡχος α' «ἐκ τοῦ
 λειμῶνος τῆς γνώσεως τοῦ δεσπότη τῆς σοφίας τρυγήσαν-
 τες ἄνθη, ἱερὰ τάξις τῶν ἐντίμων πατρικίων, ἐν τῷ προσ-
 φέρειν τῶν ἁσμάτων τὰ πλήθη, κεφαλὴν καταστέψωμεν,
 ὡς οἶκον τῆς εὐωδίας τῶν νοημάτων, ἀντιλαμβάνοντες τῶν
 ἐκείνου τερπνῶν χαρίτων. ἀλλὰ, ἀθάνατε βασιλεῦ τῶν ἀ-
 πάντων, σὺ δίδου ἐπὶ πολὺ ταύτην τὴν ἑορτὴν τῷ κόσμῳ
 τῆς αὐτοκράτορος ἐξουσίας ὁ δεῖνα τοῦ θεοστέπτου χρισθέν-
 τος βασιλέως». ἄλλος, ἡχος πλ. δ' «ἡ ἀρετὴ σου, ὡς ἄμ-
 πελος εὐκληματοῦσα, βότρυας εὐφροσύνης βλαστάνει, ἐξ ἧς
 τρυγῶσα ἡ ὑφήλιος ἅπασα καὶ τὸ ποτήριον πλήρες κερά-
 σματος πιοῦσα, ἐν εὐφροσύνῃ ἄδουσα, σὺν τῇ μυστικῇ σου
 καὶ δουλικῇ σου τάξει τῶν πατρικίων ἑορτάζει τὴν σὴν ἀν-
 ἔσπερον ἀνάληψιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας, ὁ δεῖνα, τὸ
 ἀκένωτον φρέαρ τῆς οἰκουμένης». ἡχος γ' «εὐκληματοῦσα
 ἄμπελος οἱ κραταῖοί ἀνεδείχθησαν δεσπότηι, εὐφρασίας βό-
 τρυας διανέμοντες πᾶσι. διὸ καὶ κατευφραίνονται αἱ σχολαὶ
 καὶ ἡ σύγκλητος τρυγητικὴν ἀπόλαυσιν ἐκτελοῦντες ἐν τοῖς
 Ἐρείας δώμασιν. διὸ πάντες κραυγάζομεν· χαρὰ ἀνεκλά-
 λητος ἐπεδήμησεν τῷ κόσμῳ». καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τοὺς
 δεσπότης τὴν διανομὴν τῶν βοτρυῶν ἐν τοῖς ἄρχουσι, καὶ
 λαμβάνουσι τὰ δύο μέρη ἀνά νομισμάτων ἐξ εὐεργεσίαν διὰ
 ἀποκομβίων καὶ ἐπεύχονται τοὺς δεσπότης, καὶ ἐξιούσιν.
 οἱ δὲ δεσπότηι ἀνέρχονται μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ πα-
 λατίῳ, καὶ συνεστιώμενοι εὐφραίνονται ἅμα καὶ ἡ σύγκλητος.

Ὁ δεῦτερος σταθμὸς τοῦ Μποσταντζίκ, ἀπέχει τοῦ πρώ-
 του λεπτὰ 8 (χιλιόμετρα 3) καὶ καὶ κατέχει τὸν χῶρον ἐφ'
 οὐ ἀνυψοῦτο ὁ ναὸς τοῦ Σατύρου, καὶ ὀλίγον μακρὰν τούτου

ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου (νῦν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου) ἔνθα καὶ οὐκ ὀλεῖγα ἐρείπια φαίνονται, ἡ μονὴ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ τοῦ Ἀνατέλλοντος ἢ καὶ Σατύρου διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τῷ ναῷ ἐπικληθεῖσα, ὡς Συμεὼν ὁ Μάγιστρος⁽¹⁾ ἐπιβεβαίω: « . . . τῷ ΣΓ' ἔτει αὐτοῦ Ἰγνάτιος ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ Σατύρου ἐκκλησίαν εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος ἐποίησεν· εἶτα καὶ μονὴν αὐτὴν ἀνδρῶν εἰργάσατο, ἔνθα καὶ ἐτάφη. καὶ Σάτυρος μὲν ὀνομάζεται, ὅτι ἐν μικρῷ διαστήματι τῆς τοιαύτης μονῆς ὁ παλαιὸς ὀνομάζεται Σάτυρος, ἐν ἣ ἦν ἱερόν παρ' Ἑλλήνων οἰκοδομηθὲν τῷ αὐτῷ Σατύρῳ, οὐ καθ' ὀμωνυμίαν διὰ τὸ πλησίον εἶναι τὴν εἰρημένην μονὴν τῷ τοιοῦτῳ καλεῖται ὀνόματι . . . Ἀνατέλλον δὲ καλεῖται δι' αἰτίαν τοιαύτην. κωνηγοῦντί ποτε Νικηφόρῳ τῷ βασιλεῖ ἐν οἷς ἀρτ.ως ἐστὶν ἡ μονὴ μέρεσιν ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ χειρωθείσης ἐλάφου ἐν ᾧ νῦν τὸ τῆς μονῆς θυσιαστήριον ἰδρυταί, εὐρέθη τράπεζα παλαιὰ ὑπὸ κίονος βασταζομένη γράφουσα οὕτως « τοῦτό ἐστιν τὸ ἅγιον θυσιαστήριον τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ τοῦ Ἀνατέλλοντος, ὃπερ ἐνεθρόνησεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἀνδρέας», καὶ *Th. Continuatis*⁽²⁾. Ἴσως καὶ τὰ ἐναντι τοῦ σταθμοῦ ἀριστερᾶ τῆ γραμμῆ ὑπάρχοντα ἐρείπια εἰσὶ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος οἰκοδομῆς ἐπιμαρτυροῦντα τὰ λεγόμενα ἡμῶν. Ἐνταῦθα που εὐρεθεῖσα ἀνακοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Dr Mordtmann τοῦ νεωτέρου ἐπιγραφή ἐπὶ λίθου χαρακτηρισθέντος ὑπὸ τοῦ ἀνακοινωτοῦ ὡς ἡμελείου ναοῦ τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου, κατὰ τὴν 450⁽³⁾. Καὶ ὁ ὑπὸ τὸν σταθμὸν

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 690—691. 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 20—21. 3) Φιλ. Συλ. 1872—3, σελ. 293.

δὲ κόλπος ἤτοό τοῦ Σατύρου φερώνυμος, ὡς βεβαίως Γ. ὁ Κεδρηνός⁽¹⁾ λέγων: «... Μετ' οὐ πολὺ καὶ Ἰζήθ μεθ' ἑτέρου στόλου κτισθέντος ἐν Ἀφρικῇ καὶ αὐτὸς προσώρμισεν εἰς τὸν Σάτυρον καὶ τὸν Βρύαντα καὶ ἕως Κάρτα-λιμένος». Ἐκείθεν ἀναχωροῦντες ἀριστερᾷ τῇ γριμμῇ ἐν τῇ θέσει Μπασῆ-μπογοῦκ-γιαλιστή, διακρίνομεν σπουδαίας βυζαντινῆς οἰκοδομῆς ἔρειπια.

Τὸ νῦν Μάλτεπε ἀποτελοῦν τὸν τρίτον ἡμῶν σταθμόν, ἀπέχοντα τοῦ προηγουμένου λεπτὰ 12 (χιλιόμετρα 5), εἶναι ὁ ἀρχαῖος Βρύας, ὀνομαστός διὰ τὰ τοῦ Βρύαντος ἀνάκτορα, σαρχηνοῦ ρυθμοῦ, ὡς δείκνυται παρὰ *Th. Continuatius*⁽²⁾: «... Ὅς καὶ πρὸς τὸν Θεόφιλον ἄρτι ἐξεληλυθώς, καὶ τὰ τῆς Συρίας πρὸς αὐτὸν διεξερχόμενος, ἔπεισε τὰ τοῦ Βρύα ἀνάκτορα πρὸς τὴν τῶν Σαρχηνῶν κατασκευασθῆναι ὁμοίωσιν, ἐν τε σχήμασι καὶ ποικιλία μηδὲν ἐκείνων τὸ σύνολον παραλλάττοντα, ἐκείνοις τούτου παρισταμένου καὶ κατὰ τὴν Ἰωάννου ἐξήγησιν τὰ τῶν ἔργων ἐκπερατοῦντος, ὃς ὄνομα μὲν Πατρικῆς οὕτω καλούμενος ὠνομάζετο, τῇ τῶν πικρικίων δὲ τιμῇ ἐσεμνύετο, τοῦτο μόνον περιττότερον ἐργασάμενος, τὸ κατὰ τὸν κοιτῶνα μὲν ἀνεγεῖραι ναὸν εἰς ὄνομα ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, κατὰ δὲ τὸ προαύλιον τῶν τοιοῦτων παλατίων τὸν τρίκογχον ναὸν κάλλει τε κάλλιστον καὶ μεγέθει πολλῶν διαφέροντα, καὶ τὸ μὲν μέσον εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου, τὰ δὲ ἑκατέρωθεν τούτου εἰς μαρτύρων γυναικῶν ἀγίων ὀνόματα» καὶ Γ. τῷ Κεδρηνῷ⁽³⁾: «... Ἐκτίσε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὰ τοῦ Βρύαντος ἀνάκτορα πρὸς τὴν τῶν Σα-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 789. 2) Ἐκδ Βόννης, σελ. 98: —99. 3) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β' σελ. 109.

ρακηνῶν οἰκημάτων ὁμοίωσιν κατασκευάσας αὐτά ». Ὁκοδομήθησαν δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Σατύρου, ὃν Θεόφιλος ὁ βασιλεὺς κατεδάφισε πρὸς τὸν ῥηθέντα σκοπόν, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως δείκνυσι καὶ τὴν ἐγγὺς τῷ Βρύαντι θέσιν τῶν Σατύρου, ἐπιμαρτυροῦντος τοῦ Σ. Μαγίστρου 690) « . . . Ἐξ οὗ καὶ τὸ παλάτιον τοῦ Βρύαντος κτίσας Θεόφιλος ὁ βασιλεὺς τὴν ὕλην ἀφελόμενος ταύτην ἐδείμα-το » καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτός (σελ. 634): « . . . Καὶ ἐλθὼν μέχρι τοῦ Βρύα προσέταξε παλάτιον οἰκοδομηθῆναι καὶ παραδεί-σους φυτευθῆναι καὶ ὕδατα ἀγαγεῖν ἃ καὶ γεγόνασιν », καὶ *Th. Continuatist* (σελ. 20): « . . . ἐξ οὐπερ καὶ ὁ τοῦ Βρύα παλάτια κτίσας Θεόφιλος βασιλεὺς τὴν ὕλην ἀφελόμενος ταῦτα ἐδείμα-το ».

Μετὰ 15 λεπτά (χιλιόμετρα 6) φθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Καρτάλ (Χαρταλιμῆς) παρὰ Βυζαντινοῖς Κάρτα λιμένος.

Πέμπτος σταθμὸς, ἀπέχων τοῦ προρρηθέντος 12 λεπτά (χιλιόμετρα 5), εἶναι ὁ τοῦ Πεντικ (Παντειχίου).

Μετὰ 24 λεπτῶν (χιλιομέτρων 10) πορεῖαν φθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Τούζλα πρὸς ἀνατολὰς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας κειμένου ἀπὸ τοῦ παραλίου ὁμω-νύμου προαστείου. Τὸ προάστειον τοῦτο ἐκαλεῖτο ἐμπόριον τοῦ Ἀκρίτα ὡς μαρτυροῦσι Σ. Μάγιστρος (1): « . . . ἐλ-θόντων δὲ αὐτῶν κατὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἀκρίτα . . . », Λέων ὁ Γραμματικὸς(2) καὶ Γ. Μοναχός(3). Ἐκ τούτου καὶ ἡ ἔναντι ξηρὰ νῆσος, ἐπὶ τῆς ὁποίας πλεῖστα ὄσα ἐρείπια βυζαντινὰ εὑρῆνται, ἐκλήθη, ἐκ τοῦ ἐγγειτονοῦντος Ἀκρί-

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 679. — 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 245.

3) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 831.

τα, νῆσος τοῦ Ἀκρίτα, Γ. Κεδρηνός (1) : α . . . καὶ τὸν μὲν θεῖον Μεθόδιον φυλακῆ παραδίδωσι κατὰ τὴν νῆσον τοῦ Ἀκρίτα . . . ». Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ὀρθώτερον ἢ Ἀνδρέου τοῦ Ἀποστόλου ἐφ' ἧς ἐφυλακίσθη ὁ Εὐαγγῆς Μεθόδιος « . . . καὶ τὸν μὲν εὐαγγῆ Μεθόδιον ἀδίκως τιμωρησάμενος καθ' εἰρκτὴν ἐφυλάκισε περὶ τὴν νῆσον Ἀνδρέου τοῦ Ἀποστόλου, καθ' ἣν ὁ Ἀκρίτας ἐγγειτονῶν ἐμφανίζεται, οὐ ἀντικρὺ καταπρῆσαι τοῦτον οἰόμενος . . . » (2).

Ἐκτος σταθμός, ἀπέχων λεπτά 21 (χιλιόμετρα 9) τοῦ προηγουμένου, εἶναι ὁ τοῦ Γκέπζε. Τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου τούτου φαίνεται παραφθαρὲν ἐκ τῆς λέξεως Δακιβύζης.

Ἡ Δακιβύζα καὶ Δάκιζα κατὰ Θεοφάνην ἦν παράλιον φρούριον μετὰ κόμης ὑπερκειμένης αὐτοῦ. Βορειοδυτικῶς ταύτης ἔκειτο τὸ Ῥύσιον ἢ Ἀρέτιον νῦν Ἀρετσού (Δάριτζα), (ἐκ τῆς πλησίον βυζαντινῆς κόμης Ταραρίου).

Πολλοὶ θέτουσι τὴν Δακιβύζαν μεσόγειον, ἐν οἷς καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἡμεῖς τῇ ἐπιμαρτυρίᾳ οὐκ ὀλίγων βυζαντινῶν συγγραφέων παραδεχόμεθα τὴν κόμην ὑπερθαλάττιον μετὰ λιμένος προασπιζομένου ὑπὸ τοῦ εἰρημένου φρουρίου, ἴδε Ζωναρᾶν (3) : « . . . καὶ κατεφλέθησαν πάντες ἐν μέσῃ τῆς θαλάσσης σὺν τῇ νηϊ ἄχρι Δακιβύζης διαρκεσάση . . . » καὶ Θεοφάνην (4) : « . . . καὶ πάντες σὺν τῇ νηϊ κατεφλέθησαν μέχρι Δακίζων τοῦ πλοίου διαρκέσαντος ».

---

1) Ἐκδ. Βόννης, Τόμ. Β' σελ. 73 καὶ Annotationes à Cedrenum Guarî, σελ. 834. — 2) Γενέσιος, ἔκδ. Βόννης, σελ. 50 καὶ Th. Continuatîs, ἔκδ. Βόννης, σελ. 48· ἴδε καὶ Φιλ. Σουλ. Ἀρχαιολ. Περὶ ἀρτήμα 1890—1. σελ. 111. — 3) Ἐκδ. Λειψίας. Β' XIII κεφ. XVI, σελ. 220, καὶ Γ. Κεδρηνός, ἔκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 544, καὶ Xylandri annotat. à Cedr. σελ. 786—787. — 4) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 91.

Παράδοξος φαίνεται ἡμῖν ἡ τοῦ Γ. Παχυμέρους⁽¹⁾ ἐπιμονὴ πρὸς συνταύτησιν τῶν δύο φρουρίων Δακιβύζης καὶ Νικητιάτων : « . . . τῷ πρὸς θάλασσαν τῶν Νικητιάτων τῆς Δακιβύζης φρουρίῳ ἐν ἀσφαλεῖ κατακλείουσι, καὶ οἱ φρουροὶ ἐγκαθίστανται . . . » ἐν ᾧ Εὐφραΐμιος ὁ Μοναχός⁽²⁾ :

« . . . Ἄναξ δ' ἐπελθὼν Νικομηδείας τόποις
δι' ὕδρογέρσου στρατιᾶς ῥωμαλέας
Δακιβύζης φρούριον εἶλε τῇ μάχῃ,
ἔρυμά τ' ἄλλ' ᾧ κλῆσις Νικητιάτου,
καὶ λείαν ἀπήλασε, πλῆθος λαφύρων. . . »

Ἰωάννης Καντακουζηνός⁽³⁾ « . . . ἀνατρέψας δὲ ἐχώρει καὶ αὐτὸς εἰς Φιλοκρήνην, εἰς τέτταρα δὲ ἡ στρατιὰ διαιρεθεῖσα, τὸ μὲν αὐτῆς ἐχώρησεν εἰς Φιλοκρήνην, εἰς Νικητιάτου δὲ τὸ λοιπόν, εἰς Δακιβύζαν δὲ τὸ τρίτον, καὶ τὸ τέταρτον εἰς τὸ Ῥιτζίου . . . » καὶ Γ. Ἀκροπολίτης⁽⁴⁾ « . . . καὶ ἀπὸ μὲν οὖν τῆς Νικομηδείας ἀπέγρας καὶ παραμείψας τὸν Χάρακα ἐπόρθησε τὴν Δακιβύζαν πρὸ καιροῦ, καὶ κατέσχε ταύτην, προσέτι δὲ καὶ τὸ τοῦ Νικητιάτου φρούριον καὶ ὑφ' ἑαυτὸν καὶ τοῦτο πεποίηκεν . . . » διακρίνουσιν αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων.

Ἄνατολικώτερον τῆς Δακιβύζης καὶ ἀριστερᾷ τῷ σταθμῷ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Λίβυσσα, καθὼς συγχεομένη πρὸς τὴν εἰρημένην Δακιβύζαν, πόλις μεγάλη, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ

---

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 192 καὶ ἐν τῷ Β' τόμῳ σελ. 103 « . . . Βασιλεὺς τῆς πόλεως ἐξεληλκῶς προσβάλλει τῷ τῶν Νικητιάτων τῆς Δακιβύζης φρουρίῳ καὶ τῷ τυφλῷ Ἰωάννῃ συμμίας φιλοφρονεῖται τε τὰ εἰκότα . . . » — 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 334 — 3) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 360. — 4) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 64.

Πλούταρχος ἐν Βίῳ Φλαμινίου⁽¹⁾ « . . . ἐν δὲ Βιθυνίᾳ τόπος ἐστὶ θινώδης ἐπὶ θαλάσσης καὶ πρὸς αὐτῷ κώμη τις μεγάλη, ἣ Λιθύσσα καλεῖται . . . » Ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως εὐρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Καρχηδονίου στρατηγοῦ Ἀννίβη⁽²⁾, μεγαλοπρεπῆς μὲν τὸ πάλαι νῦν δὲ ἀνάχωμα ἀπλοῦν ὑπὸ χλόης κεκαλυμμένον καὶ οὐδὲν ἔχνος ἐργασίας φέρων. Ἐπὶ Πλινίου ἢ ἐν λόγῳ πόλις δὲν ὑπῆρχε, μόνον δὲ ὁ τάφος ἐσώζετο τοῦ Ἀννίβου, ὅστις κατὰ χρῆσμον τοῦ Ἀμμωνος ἐν γῆ Λιθύσση θά ἐνεταφιάζετο. Ὁ χρῆσμός οὗτος κατὰ Πλούταρχον⁽³⁾ καὶ Ἀππιανόν⁽⁴⁾ ἔχει ὡδε :

« Λιθύσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβου δέμας ».

Τὰ περὶ θανάτου τοῦ στρατηγοῦ τούτου ἔχουσι διαφόρως παρὰ τοῖς μνείαν περὶ αὐτοῦ ποιουμένοις συγγραφεῦσι. Κατ' ἄλλους μὲν, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος⁽⁵⁾, ἐτελεύτησεν ἐντὸς τῶν ὑπὸ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ κατασκαφεισῶν ὑπ' αὐτοῦ τούτου, τὴν ἀστάθειαν τοῦ Προυσίου καὶ τοὺς Ῥωμαίους φοβουμένου, ὑπονόμων. Κατ' ἄλλους δὲ ὅτι περιβληθεὶς ἰμάτιον περὶ τὸν τράχηλον ἐπνίγη, καὶ κατ' ἄλλους ὅτι μιμηθεὶς τὸν Θεμιστοκλέα καὶ Μίδαυ ἐπιεν αἷμα ταύρου ἐξ οὗ καὶ ἐδηλητηριάσθη. Πιθανωτέρα τῶν ἄνω φαίνεται ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἀναφερομένη παράδοσις, καθ' ἣν ἐτελεύτησε πῖων δηλητήριον ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ. Ἄλλ' ὁ Παυσανίας⁽⁶⁾ μνημονεύει ὡς ἐξῆς τοῦ θανάτου τοῦ Ἀννίβου : « Ἀννίβη γὰρ χρῆσμός ἀφίκετο παρὰ Ἀμμωνος ὡς ἀποθανῶν γῆ καλυφθήσεται τῇ Λιθύσση. ὁ μὲν δὲ ἠλλπιζεν ἀρ-

1) Ἐκδ. Λειψίας. Τόμ. II, σελ. 279, 27.—2) Eutorpii, L V. c. V.—3) Ἐκδ. Λειψίας. Τόμ. II, σελ. 279, 24.—4) Ἐκδ. Λειψίας, σελ. 277, 16.—5) Ἐκδ. Λειψίας, σελ. 279, 29—280, 10.—6) Ἐκδ. Λειψίας, VIII, 11, 11.

χὴν τε τὴν Ῥωμαίων καθαιρήσειν καὶ οἴκαδε ἐς τὴν Λιβύην ἐπανελθὼν τελευτήσῃν γήρῃ τὸν βίον. Φλαμινίου δὲ τοῦ Ῥωμαίου ποιουμένου σπουδὴν ἑλὼν ζῶντα αὐτόν, ἀφικόμενος παρὰ Προυσίαν ἰκέτης καὶ ἀπωσθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἀνεπήδα τε ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ γυμνωθέντος τοῦ ξίφους τιτρώσκειται τὸν δάκτυλον. προελθόντι δὲ οἱ στάδια οὐ πολλὰ πυρετός τε ἀπὸ τοῦ τραύματος καὶ ἡ τελευτὴ τριτσίῳ συνέβη τὸ δὲ χωρίον ἔνθα ἀπέθανε καλοῦσιν οἱ Νικομηθεῖς Λίβυσσαν». Λέγει δὲ καὶ ὁ Ζωναρᾶς (1) περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀννίβου: «... Τότε δὲ καὶ ὁ Ἀννίβας ἀπέθανε. πρέσβειων γὰρ πρὸς τὸν Προυσίαν τὸν τῆς Βιθυνίας κρατοῦντα πεμφθέντων ἐκ Ῥώμης δι' ἄλλα τέ τινα καὶ ὅπως καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκδοίῃ παρ' αὐτῷ ὄντα, προμαθὼν τοῦτ' ἐκείνος καὶ διαδράναι μὴ οἶός τε ὦν ἐκυτον διεχρήσατο. χρησμοῦ δὲ ποτε αὐτῷ γενομένου, ἐν γῇ Λιβύσση τεθνήξῃσθαι, ὁ μὲν ἐν τῇ πατρίδι τῇ Λιβύῃ προσεδόκα θανεῖν, ἔτυχε δὲ θνήσκων ἐν χωρίῳ τινὶ τυγχάνων καλουμένῳ Λιβύσση...» Περαινοντες ἐνταῦθα τὰ περὶ Λιβύσσης καὶ τοῦ στρατηγοῦ ἐν συντόμῳ προσθέτομεν ὅτι ἐκ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ μνησθέντος τάφου ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπὲς τέμενος καὶ ὅτι ἡ πόλις Λίβυσσα προσέλαβε τὸ ὄνομα ἐκ Λιβύσσου τινὸς ποταμοῦ τῆς Βιθυνίας, ὡς μνημονεύει ὁ Ἀππιανός(2): «ποταμὸς δ' ἔστι Λίβυσσος ἐν τῇ Βιθυνίᾳ καὶ πεδίων ἐκ τοῦ ποταμοῦ Λίβυσσα».

Μόλις κινήσωμεν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου σταθμοῦ ὑπερπηδῶμεν τὴν πρώτην ἀξίαν λόγου τῆς ἐν λόγῳ γραμμῆς γέφυραν συνδέουσαν χεῖμαρρον, ἴσως τὸν μνησθέντα Λίβυσσον.

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β', σελ. 267.—2) Ἐκδ. Λειψίας, σελ. 277, 18. — Ο' Ι. Μ[η]χιόπουλις] ἔγραψε τι περὶ Ἀννίβου καὶ ἐν τῷ β' Πανταξίᾳ ἠμερικισμῷ τῷ ἔτους 1897.

Ἐντεῦθεν ἐπὶ τῆς παραλίας ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς διακρίνεται ἡμικατεστραμμένος πύργος, ὅστις ὑπὸ πολλῶν εἰκάζεται ὡς τοῦ ὄρουριου Νικητιάτων (Ἐσκι-χισάρ).

Μετὰ ἡμίωρον (χιλιόμετρα 11) ἀφικνούμεθα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Δίλ-ἰσκελεσί, ἄλλοτε Δίλου, ἀντιμετωπίζοντος τὸ ἀκρωτήριον Δίλ-μπουρνού, ἐφ' οὗ εἶναι ἐκτισμένον τὸ χωρίον Χερσεκ. Πλήρους ἀφελοῦς ἰλαρότητος εἶναι ἡ παράδοσις, καθ' ἣν ἡ γλῶσσα αὕτη τῆς ἀμμώδους γῆς ἀνεφάνη τῇ θείᾳ ἐπικλήσει εὐλαβοῦς ἄλλοθνοῦς στερουμένου πορθημείων καὶ θέλοντος νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν ἀντιπεραν ὄχθην.

Περὶ τοῦ σταθμοῦ Ταουσαντζιλ, ἀπέχοντος τοῦ προηγουμένου 10 λεπτά (χιλιόμετρα 4) οὐδὲν ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν ἄξιον λόγου εἰμὴ ὅτι τὸ παρ' αὐτῷ χωρίον εἶναι τὸ σημαντικώτερον καὶ τερπνότερον πάσης τῆς παραλίας καὶ ὅτι εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ ἀπόστασιν ὑπάρχουσιν ὀνομαστά μεταλλικὰ ὕδατα ἐπισύροντα ἄλλοτε πλῆθος θαμῶνων προτιθεμένων νὰ συνεχίσωσι τὴν θεραπείαν αὐτῶν κατόπιν εἰς τὰς θερμάς τοῦ Γιάλοβα (Δρέπανον). Ἐνταῦθα δὲν κρίνομεν ἄπο σκοποῦ νὰ ἀναφέρωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς γνωστῆς ταύτης κωμοπόλεως εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πρωτεύουσας. Ἡ κωμόπολις αὕτη ὀνομάζετο τὸ πάλαι Δρεπάνη καὶ Δρέπανον ἐκ τοῦ ἐφ' οὗ ἐκτίσται ἀκρωτηρίου, ὅπερ νῦν κοινῶς Σοῦβλα καλεῖται· διατηρηθεῖσα δὲ μέχρι Ῥωμαιοκρατορίας ἀνεκαινίσθη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου εἰς τιμὴν τοῦ μάρτυρος Λουκιανοῦ, καὶ μετωνομάσθη πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, προβιβάσαντος καὶ εἰς βαθμὸν πόλεως μετὰ πολλῶν προνομίων, Ἐλενούπολις, ὡς μαρτυρεῖ Γ. Κεδρηνός (1) : « . . . καὶ Δρεπανᾶν τὸν ἐν

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 517.

Νικομηδεία ἐπιτίσας εἰς τιμὴν Λουκιανοῦ τοῦ ἐκείσε μαρτυρήσαντος Ἐλενούπολιν διὰ τὴν μητέρα ἐκάλεσεν » καὶ Ἰ. Σκυλίστας⁽¹⁾: « ... ἐκεῖθεν οὖν ἀπάρας ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐν Νεακώμου οὐδὲ ἐν ὑπατίας χωρίοις τισὶ βασιλικοῖς προσωμίσατο, ἀλλ' ἐν Ἐλενουπόλει, ἣν οἱ ἐγγύριοι ἀγροικικώτερον κυκλήσκουσιν Ἐλεεινούπολιν » καὶ Χρονικὸν Πασχάλιον⁽²⁾: « Τῆ σσστ' Ὀλλυμπιάδι Ἰνδικτιῶνος ιε' τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου κβ' Δρέπανον ἐπιτίσας ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐν Βιθυνίᾳ εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Λουκιανοῦ, ὁμώνυμον τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἐλενούπολιν κέκληκεν, δωρησάμενος ἄχρι τοῦ νῦν, ἕως φανερᾶς περιοχῆς πρὸ τῆς πόλεως, εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Λουκιανοῦ ἀτέλειαν ». Αἱ δ' ἐν τῇ πόλει ταύτῃ θέρμαι ἐλαμπρύνθησαν ὑπὸ τῆς βασιλομήτορος διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, ὧν οἱ τὴν πηγὴν κκλύπτοντες θόλοι βεβαιοῦνται ὡς αὐτοὶ οἱ ὑπὸ τῆς μακαρίας Ἐλένης, ἐπανελθούσης ἐκ Πιλαιστίνης, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου κτισθέντες. Ὁ δὲ Φιλοστόργιος⁽³⁾ περὶ τῆς κτίσεως τῆς πόλεως ἀβασίμως λέγει. « ... ὅτι φησὶν ἡ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου μήτηρ Ἐλένη, ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ τῆς Νικομηδείας κόλπου πόλιν εἰδείματο, Ἐλενόπολιν αὐτὴν ἐπονομάσασα ἀσπάσασθαι δὲ τὸ χωρίον κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ὅτι δὲ Λουκιανὸς ὁ μάρτυς ἐκείσε τύχοι μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ δελφίνος ἐκκομισθεὶς.... » καὶ Νικηφόρος Κάλλιστος ( ).

Ὁ Χάραξ (Χερρεκὲ) εἶναι ὁ δέκατος ἡμῶν σταθμὸς καὶ ἀπέχει τοῦ πρὸ αὐτοῦ σιδηροδρομικῶς 12 λεπτὰ (χιλόμε.5).

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 689.—2) Ἐκδ. Παρισίων, σελ. 283, d.—3) Ἐκδ. Κωνσταντινίου. Βιβλίον Β' σελ. 483.—4) Migne Patr. gr. t. 145. p. 1328.

Ἡ μικρὰ αὕτη κόμη κατέλαβεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ περιφανῆ θέσιν ὡς κατέχουσα τὸν χώρον ἔνθα ἐτελεύτησεν ὁ ἰσαπόστολος Κωνσταντῖνος. Τὸ ὄνομα τῆς κόμης ἀπενεμήθη αὐτῇ ἔκ τινος χάρακος περιτεθέντος πρὸς ὀχυρότητα⁽¹⁾. Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ πάλαι Ἀγκυρα, ἐξ οὗ ἐπωνομάσθη καὶ τὸ φρούριον Ἀγκυρον καὶ Ἀγκύριον, οὗτινος καὶ σήμερον φαίνονται τὰ ἐρείπια ἐπὶ λόφου ὑπὲρ τὸν σταθμὸν. Ἐνταῦθα ἔκειτο καὶ ἡ ἑπαυλις τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὡς καὶ τῶν πλείστων πατρικίων τοῦ Βυζαντίου. Τὸ ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Σουλτάν Ἀβδουλ Μεδζίτ, πατρός τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἀνάσσοντος μεγαλεπιβόλου Ἀνακτος ἰδρυθὲν ἐνταῦθα ἐργοστάσιον μεταξίνων καὶ χρυσῶν ὑφασμάτων, πρὸς χρῆσιν ἰδίως τῶν ἀνακτόρων, ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον νῦν ἐκπληροῖ ἀπτῶτως τὸν προορισμὸν του.

Μεταβαίνομεν νῦν εἰς τὰ κατὰ τὸν θάνατον Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ὄστις ἔσχη πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν περὶ αὐτοῦ γραφάντων ἔσχη τὴν ποικιλίαν τῆς εἰδήσεως. Αἱ διαφωνία: μεταξύ τούτων περὶ τοῦ τόπου τοῦ θανάτου αὐτοῦ διατεινομένων τῶν μὲν ὅτι ἐν Νικομηδείᾳ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῶν δὲ ἐν Χάρακι, περιχώρου τῆς Νικομηδείας, ἐξηγοῦνται ἐκ τοῦ ὅτι τοῦτον μὲν μετεχειρισθησάν τινες ὡς ἐγγύτερον τῇ πρωτευούσῃ κείμενον καὶ ὡς προάστειον τῆς Νικομηδείας, κατὰ τὸ ὑπαγόμενον, ἐκείνην δὲ ὡς ἐπικρατεστέρα. Ἡ γνώμη ὁμως ὅτι ἐτελεύτησεν ἐν Χάρακι, ἐπαυλεῖ, ὡς εἴπομεν αὐτοῦ, φαίνεται πιθανωτέρα καὶ ὑπὲρ ταύτης μαρτύροισι Λέων Γραμματικὸς⁽²⁾: «... εἶτα κατὰ Περσῶν κινήσας ἀπὸ Νικομηδείας ἐν τοῖς Πυθίοις θερμοῖς παραγίνεται, καὶ κάκωθεῖς, ἐκεῖθ' ἐν τε δι' Ἐλενοπόλεως ἐν τῷ Χά-

1) Γενέσιος ἔκδ. Βόννης, σελ. 47.—2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 88.

ρακι ἐλθὼν πυρετοῦ λάθρου κατασχόντος αὐτὸν ἐτελεύτησε μετὰ ἔνατον τοῦ οἰκισμοῦ Κωνσταντινουπόλεως. καὶ ἀπεκομίσθη τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἀπετέθη ἐν λάρνακι πορφυρῷ» καὶ Γ. Κεδρηνός⁽¹⁾ καὶ Ἑρμείας Σωζόμενος⁽²⁾ : μαλακισθεὶς τὸ σῶμα, ὡς αὐτομάτοις λουτροῖς χρησόμενος, ἤκεν εἰς Ἐλενόπολιν Βιθυνῶν. Χαλεπώτερον δὲ διατεθεὶς, διεκομίσθη εἰς Νικομήδειαν. Ἐνθα δὴ ἐν προκσίτῳ διάγων, ἐμύθη τὴν ἱερὰν βάπτισιν ἐπὶ τούτῳ τε σφόδρα ἠσθεὶς, χάριν ὠμολόγει τῷ Θεῷ. Τὴν δὲ κατὰ τὸ ἐπικρατέστερον γνώμην ὑποστηρίζουσι Μιχαὴλ ὁ Γλυκᾶς⁽³⁾ : « Ὁ μέντοι Μέγας Κωνσταντῖνος ἐν Ῥώμῃ ἐκράτησεν ἔτη ἑβ' ἐνταῦθα εἴκοσι, καὶ ἐν Νικομηδείᾳ ἀπέθανε κατὰ Περσῶν ἀπαίρων», Ζωναρᾶς⁽⁴⁾ καὶ Θεοφάνης⁽⁵⁾.

Ἄλλ' ἔτι ἀσαφὴς εἶναι ἡ αἰτία τοῦ θανάτου αὐτοῦ προελθόντος κατὰ τινος μὲν ἐκ δηλητηριάσεως ὡς Μιχαὴλ Γλυκᾶς⁽⁶⁾ : «... τελευτᾷ δὲ τὸν βίον ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἐτεροθαλούντων αὐτῷ ἀδελφῶν, φάρμακον αὐτῷ δηλητήριον ἐγχεαμένων, ἀστέρος, ὡς φασι, καμῆτου τὸν θάνατον αὐτοῦ προμηνύσαντος εἴωθε γὰρ ἐν τοιοῦτοις κομητᾶς ἐν οὐρανῷ πολλαῖς φαινέσθαι, καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ μέγας Βασίλειος ἔλεγε « συνίστανται δὲ κομητᾶι σημεῖα διαδοχῆς βασιλείων φέροντες » καὶ Φιλοστόργιος⁽⁷⁾· κατ' ἄλλους δὲ ἐξ ὑπερβο-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 519.—2) Migne Patr. gr. t. 67. p. 1029.—3) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 466. Αὐτόθι... καὶ ὁ μὲν μοναχὸς Ἀλέξανδρος ἐν τῇ διὰ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ εὔρεσιν, ἱστορίᾳ, λέγει μὲν ἐν Νικομηδείᾳ τελευτῆσαι τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον...—4) Ἐκδ. Λειψίας. Τόμ. III. Β' XIII κ. VI σελ. 186.—5) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 24.—6) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 466.—7) Ἐκδ. Κανταβριγίας, σελ. 484.

λακῆς χρήσεως λοιτρῶν, ἐξ ἧς λάβρος κατέλαβεν αὐτὸν πι-
 ρετὸς θανατηφόρος ὡς Λέων Γραμματικός⁽¹⁾, Γ. Κεδρη-
 νός⁽²⁾: «... κινήσας γὰρ κατὰ Περσῶν ἀπὸ Νικομηδείας ἐν
 τοῖς Πυθίοις αὐτομάτοις θερμοῖς παραγίνεται. καὶ κκωθεῖς,
 ἐκεῖθὲν τε δι' Ἐλενουπόλεως ἐν τῷ Χάρακι ἐλθὼν, πυρετοῦ
 λαβροῦ κατασχόντος αὐτὸν ἐτελεύτησεν » καὶ Ἑρμείας Σω-
 ζόμενος⁽³⁾. Παραδόξως ὁμοῦς ὁ Κεδρηνός παρακατιῶν (σελ.
 520) φαίνεται ἀσπαζόμενος καὶ αὐτὸς τὴν περὶ δηλητηρια-
 σμοῦ γνώμην: «... δόξα δὲ κατέσχει τελευτῆσαι μὲν τὸν
 μέγαν Κωνσταντῖνον φαρμάκῳ δηλητηρίῳ ἐπιβουλή τῶν
 ἀδελφῶν... ». τούτῳ δὲ στοιχεῖ καὶ Ζωναράς⁽⁴⁾: «...
 καὶ τοῖς ἐκεῖ χρησάμενος θερμοῖς ὕδατιν, ἔνθα καὶ φάρμακόν
 τι πιεῖν δηλητήριον λέγεται παρὰ τῶν ἑτεροθαλῶν αὐτῷ
 κερασθὲν ἀδελφῶν, εἰς Νικομήδειαν παραγίνεται· ὅπου καὶ
 τετελεύτηκε, νοσήσας ἐφ' ἱκανόν ».

Τρίτη ἀμφισβήτησις τῶν περὶ Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν
 ἐπέρχεται μετὰ τῶν χρονολογῶν ἢ περὶ βαπτίσεως καὶ
 τοῦ τόπου αὐτῆς. Φαίνεται ὁμοῦς ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητή-
 σεως ἢ ἑτέρα τῶν γνώμῶν ὅτι ἐβαπτίσθη ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ
 Σιλβέστρου πάπῃ Ῥώμης τότε, προτροπῇ κατ' ὄναρ τῶν
 δύο μεγάλων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου τῷ 319, περὶ
 ἧς ὁ Κεδρηνός⁽⁵⁾ ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «... Τῷ ζ' ἔτει
 τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τῆς Ῥώμης
 κρατήσας πρὸ πάντων τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων τῆ
 ὅσια ταρῆ παρέδωκε, καὶ τοὺς ἐν ἐξορίαῖς ἀνεκαλέσατο. καὶ
 ὑπὸ Σιλβέστρου τοῦ ὁσιωτάτου πάπῃ Ῥώμης βαπτίζεται

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 88.—2) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ.
 519.—3) Migne Patr. gr. t. 67. p. 4029. —4) Ἐκδ. Λειψίας.
 Τόμ. III, B. XIII. κ. IV. σελ. 186.—5) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α'
 σελ. 475—476.

καὶ τῆς λώβης ἐξελευθεροῦται τρώπῳ τοιῶδε. εἰς Ῥώμην εἰσελθὼν μετὰ τὴν κατὰ Μαξεντίου νίκην ζητεῖ ἰατροὺς θεραπευθῆναι τῆς νόσου. καὶ δὴ Ἰουδαῖοί τινες ἔρχονται λέγοντες ὅτι κολυμβήθραν χρὴ ποιῆσαι ἀφ' αἵματος ὑπομαζίων βρεφῶν καὶ ἐν αὐτῇ λουσάμενον καθαρισθῆναι. συνάγονται οὖν τὰ βρέφη μετὰ τῶν μητέρων. καὶ τί δὴ λέγειν τοὺς τῶν μητέρων ὄδυρμους καὶ τὰς τῶν τριγῶν ἐκκοπὰς καὶ τᾶλλα ὅσα τοῖς ἐκ ψυχῆς ὀδυνωμένοις ἐστί; ταῦτα ἰδὼν ἐκεῖνος καὶ σύνδακρυς γενόμενος εἶπε «καλὸν ἐστὶ μᾶλλον ἐμὲ μόνον κακῶ μὲν ἀποθανεῖν ἢ ταῦτα τὰ βρέφη. ἀλλὰ καὶ τίς οἶδεν τὸ τέλος ὁποῖον;» ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰς μητέρας δῶροις φιλοφρονησάμενος ἀπελυσεν ἐν εἰρήνῃ. ταύτη τοι καὶ κατ' ὄναρ ὄρα τοὺς δύο μεγάλους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον προτρεπομένους αὐτὸν Σιλβέστρον ζητῆσαι τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως. «καὶ αὐτὸς ὑποδειξέι σοι κολυμβήθραν δι' ἧς τῆς τε ψυχῆς τὰς νόσους καὶ τοῦ σώματος θεραπευθήσῃ». ἔρχεται οὖν ὁ Σιλβέστρος διὰ τοὺς ἐπικειμένους διωγμοὺς ἐν φυγαδείᾳ τελῶν, καὶ βαπτίζει κατηγήσας τοῦτον. εὐθὺς οὖν ἀπὸ τῆς θείας κολυμβήθρας ἀνερχομένου τοῦ Κωνσταντίνου ἐξέπεσον ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, καὶ ἐκαθάρισθη, καὶ λέγουσιν ὅλον ὑγιὲς ὡς παιδαρίου μικροῦ. τοῦτο ἰδόντες οἱ λαοὶ ἐβαπτίσθησαν ἄπειροι, καὶ Κρίσπος ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου. Οἱ δὲ λέγοντες ἐν Νικομηδείᾳ κατὰ τὸν αὐτοῦ θάνατον βαπτισθῆναι ὑπὸ Εὐσεβείου τοῦ Νικομηδείας τοῦ Ἀρειανοῦ ψεύδονται.»

Τῇ γνώμῃ ταύτῃ τάσσεται καὶ ὁ Θεοφάνης (1) : «5814. Τούτῳ τῷ ἔτει, ὡς φασὶ τινες, Κωνσταντίνος ὁ μέγας σὺν Κρίσπῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Σιλβέστρον ἐβαπτίσθη,

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 475—476.

ὡς οἱ κατὰ τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην μέχρι σήμερον τὸν βαπτιστῆρα ἔχουσιν εἰς μαρτυρίαν, ὅτι ὑπὸ Σιλβέστρου ἐν Ῥώμῃ ἐβαπτίσθη μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν τυράνων. οἱ δὲ κατὰ τὴν ἀνατολήν ἐν Νικομηδεῖα φασὶν αὐτὸν περὶ τὸν θάνατον ὑπὸ Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδέως Ἀρειανοῦ βεβαπτίσθαι· ἐνθα καὶ ἔτυχεν αὐτὸν κοιμηθῆναι». μόνος δὲ ὁ Θεοδώρητος (1) φαίνεται ἀσπαζόμενος ὅτι ἐβαπτίσθη ἐν Νικομηδεῖα: «ἐνιαυτοῦ δὲ ἄλλου καὶ μηνῶν διεληλυθότων ὀλίγων ἐν Νικομηδεῖα τῆς Βιθυνίας διάγων, ἠρρώστησε· τὸ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης βιότητος ἄδηλον ἐπιστάμενος, τοῦ θείου βαπτίσματος τὸ ἄωρον ἐδέξατο». Πάντες ὁμως ὁμοφωνοῦσιν ἐπὶ τῆς βαπτίσεως αὐτοῦ ὡς γεγονότος καὶ συμφέσκουσιν ὅτι ἀνέβαλλε μέχρι τότε τὸ βάπτισμα ποθῶν γὰρ βαπτισθῆ ἐν Ἰορδάνῃ Γ. Κεδρηνός(2): «... φασὶ γὰρ ἀναβάλλεσθαι αὐτὸν τὸ βάπτισμα διὰ τὸ ἐλπίζειν αὐτὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι», Θεοδώρητος (3): «... ἀνεβάλλετο δὲ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἐν Ἰορδάνῃ, τῷ ποταμῷ τούτου τυχεῖν ἰμειρόμενος» καὶ Θεοφάνης(4): «... ἀναβαλλόμενος γὰρ ἦν τὸ βάπτισμα, φασίν, ἐλπίζων ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι ποταμῷ. ἐμοὶ δὲ ἀληθέστερον φαίνεται τὸ ὑπὸ Σιλβέστρου ἐν Ῥώμῃ βεβαπτίσθαι αὐτόν». Πρὸς δὲ τοὺς τυχοῦν ἀμφισβητοῦντας τὴν βάπτισιν αὐτοῦ Ἀρειανούς καὶ ἄλλους ἐπὶ λέξει ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης(5) τὰδε: «... καὶ τὰς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερομένας διατάξεις πρὸς Μιλτιάδην πεπλασμένας εἶναι τοῖς Ἀρειανοῖς, δόξαν ἐντεῦθεν περιποιῆσαι σπουδάζουσιν ἑαυτοῖς, ἢ

1) Ἐκδ. Κανταβριγίας, σελ. 64. — 2) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 476. — 3) Ἐκδ. Κανταβριγίας, σελ. 64. — 4) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 24—25. — 5) Αὐτόθι, σελ. 25. καὶ Μ. Γλυκῆς, ἔκδ. Βόννης, σελ. 467.

τὸν εὐσεβῆ βασιλέα κχιζεῖν ἐθέλουσιν, ἄβᾶπτιστον δεικνύν-
τες ἐντεῦθεν, ὅπερ ἄτοπον καὶ ψευδές. εἰ γὰρ οὐκ ἦν βεβα-
πισμένος ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν συνόδῳ, λοιπὸν οὐδὲ μετε-
λάμβανε τῶν θείων μυστηρίων, οὐδὲ συνήρχετο τοῖς ἁγίοις
πατράσιν, ὅπερ ἄτοπώτατόν ἐστι καὶ λέγειν καὶ φρονεῖν.
ἄλλοι δὲ Ἀρειανοὶ καὶ Ἕλληνες ὡς διαβάλλουσι τὸν μέγαν
Κωνσταντῖνον ψεύδονται· δὲ καὶ οὗτοι. ἡ γὰρ γενεαλογία
αὐτοῦ βασιλικὴ ὑπῆρχε καὶ πρὸ Διοκλητιανοῦ. ὁ γὰρ πα-
τὴρ αὐτοῦ Κωνσταντίος θυγατριδοῦς ἦν Κλαυδίου τοῦ βα-
σιλέως, καὶ ἐξ Ἑλένης τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς ἔσχε τὸν
μέγαν Κωνσταντῖνον ».

Τὸ σκῆνος τοῦ ἐν λόγῳ ἰσαποστόλου τεθὲν λάρνακι χρυσῆ
μετεκομίσθη εἰς πρωτεύουσαν ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ ἀπετέ-
θη ἐπὶ βήματός τινος ἐν τοῖς βασιλείοις, Θεοδώρητος(1):
«... οἱ δὲ ὑπαργοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἅπαντες
ἐν λάρνακι τοῦτον κατατεθέντες χρυσῆ εἰς τὴν Κων)πολιν
μετεκόμισαν, τῆς στρατιᾶς ἀπάσης ἠγουμένης καὶ ἐπομένης
καὶ πικρῶς ὀλοφυρομένης τὴν στέρησιν... » καὶ Ἑρμ. Σω-
ζόμενος(2): «... Ἐπεὶ δὲ ἐτελεύτησε, διεκομίσθη αὐτοῦ τὸ
σῶμα εἰς Κωνσταντῖνου πόλιν ἐν λάρνακι χρυσῆ, καὶ ἐπὶ
βήματός τινος ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπετίθη. Τιμὴ δὲ καὶ τά-
ξις ὡσπερ εἰς ζῶντα, ἡ αὐτὴ ἐγένετο παρὰ τῶν ἐν τοῖς βα-
σιλείοις... ».

Μετὰ τὸν σταθμὸν τοῦτον κεῖται εἰς ἀπόστασιν λεπτῶν
25 (χιλιομ. 10) ὁ τῆς Γιαριμδζέ, καὶ εἰς δωδεκάλεπτον
(χιλιομ. 6) ἀπ' αὐτοῦ ὁ τοῦ Τουτουὸν-τσιφλιγί. Μεταξὺ
τοῦ σταθμοῦ τούτου καὶ τοῦ κατόπιν Δερινδζέ ἀπέχοντος

1) Ἐκδ. Κανταβριγίας, σελ 65. — 2) Migne Patr. Gr. t. 67.
p. 1032.

καὶ τούτου 8 λεπτά (χιλιομ. 4) ἀριστερὰ τῆ γραμμῆ διακρίνομεν ἐπὶ τοῦ χεῖλους χάνδακος λείψανα βυζαντινῶν τάφων.

Ὁ σταθμὸς τῆς Νικομηδείας κείμενος εἰς ἀπόστασιν λεπτῶν 16 (χιλιομ. 8) ἀπὸ τοῦ εἰρημένου εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῆς ἀπὸ Χαϊδάρ-πασσᾶ εἰς Ἐσκί-σεχίρ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Κατέχει δ' ἡ Νικομήδεια τὴν πρώτην θέσιν καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐποψίν εἴτε ἱστορικὴν εἴτε κοινωνικὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων καὶ κεῖται ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ὅστις ἐκαλεῖτο ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῦ κειμένων πόλεων Ὀλβίας, Ὀλβιανός καὶ Ἄστακῶν Ἄστακηνός· ἔφερε δὲ καὶ τρίτην ἐπωνυμίαν τὴν τοῦ Κιανοῦ.

Ἡ Ὀλβία ἦν πόλις θεμελιωθεῖσα ὑπὸ Μεγαρέων ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου τούτου καὶ ἐπονομασθεῖσα ἐκ τῆς μητρὸς τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς. Μετονομασθεῖσα δὲ μετὰ ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἱδρυτοῦ Ἄστακῶν, μυθολογουμένου υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ὡς θαλασσοπόρου, διετήρησε τὸ ὄνομα τοῦτο μέχρι τοῦ Ζηποίτου Θρακῆς, ὅστις κτίσας τὴν νέαν πόλιν ἀπένειμεν αὐτῇ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικομήδους, ἐξ οὗ καὶ ὁ κόλπος μεωνομασθῆναι ἔκτοτε τῆς Νικομηδείας. Πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν διακρίνουσι τὴν Ἄστακὸν τῆς Νικομηδείας, ἄλλοι δὲ, ὁ Πausανίας, ὁ Στράβων καὶ ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλίνος καὶ οἱ πλείστοι τῶν Ῥωμαίων ἱστοριογράφων παραδέχονται μίαν καὶ μόνην τὰς δύο ταύτας πόλεις, κτισθείσας τὴν μίαν ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τῆς ἄλλης. Τοῦ μεγαλείου δὲ αὐτῆς καὶ σήμερον ἔτι σώζονται πλείστα ἐρείπια ἀνακτόρων, ναῶν, ἀγορῶν, ὑδραγωγείων, λουτρῶν, πλατειῶν, τειχῶν, πύργων καὶ ὀχετῶν μαρτυροῦντα κάλλιον ἡμῶν ὅτι ἡ πόλις ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ὀνομαστὴ ἀπωλεσθεῖσα καὶ εἰς σφρόν, κακῆ μοίρᾳ, μεταβληθεῖσα ὑπὸ τρομερῶν σεισμῶν

καὶ πυρκαϊῶν ἐναλλάξ, ὡς μαρτυροῦσιν ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι ἱστορικοί.

Τὴν ἱστορίαν τῆς Νικομηδείας δυνάμεθα γενικώτερον νὰ ἀναγάγωμεν εἰς τρεῖς διαφόρους ἐποχάς, οἵαι: ἡ τῆς Ἀλεξαρτήτου, τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς Βυζαντινῆς, ἐν σχέσει πρὸς τὴν τῆς Βιθυνίας ἐν συνολῷ. Τὸ ὄνομα τοῦ Ζιποίτου εἶναι τὸ πρῶτον τῶν βασιλέων τῆς ἀρχαίας Βιθυνίας, ὅπερ κοσμεῖ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς διὰ σειρᾶς εὐτυχῶν πολέμων, οἵτινες ἐξήγειραν τὸν φθόνον τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἡρακλείας. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικομήδης ὁ Α' φοβούμενος ἐνδεχομένην στάσιν τῶν ἀδελφῶν του, δυνάμεν νὰ συνεπενέγκῃ τὸν διαμελισμὸν τοῦ ἔτι ἀσυμπαγοῦς κράτους τοῦ ἐβύθισε τῆς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸ αἷμα ἐκείνων πλὴν τοῦ νεωτέρου, Ζιποίτου καὶ τούτου ἡ Ζιβία, ὅστις ἐξέφυγε καταφυγὼν εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς χώρας, ὅπου συναθροίσας ἱκανοὺς ὀπαδοὺς καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου στηριζόμενος ἐκίνησε κατὰ τοῦ Νικομήδους μόλις διαφυγόντος τὸν ὄλεθρον τῆ γενναίᾳ τῶν πολυαριθμῶν, καὶ δὴ τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τὸν Βρέννον, αὐτοῦ συμμάχων ἐπιμαχίᾳ. Μετὰ τὴν ἀπ᾽ ἀλλαγὴν του ὁ Νικομήδης ἐπεδόθη εἰς τὴν τακτοποίησιν καὶ εὐημερίαν τοῦ κράτους του, ἣν θανὼν κατέλιπεν ἀπραγματοποιήτον εἰς τὸν ἐκ δευτέρου γάμου πρεσβύτερον υἱὸν του καὶ διάδοχον Προυσίαν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης πιθανολογεῖται ὁ διαμελισμὸς τῆς Βιθυνίας καὶ ἡ διαίρεσις αὐτῆς εἰς πρώτην καὶ δευτέραν συνεπειᾶ τῶν διηγήσεων τοῦ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου υἱοῦ τοῦ Νικομήδους Ζήλα πρὸς τὴν μητρικὴν αὐτοῦ Ἐταζέταν. Ἡ δὲ συνένωσις τῶν ὑπὸ τοῦ Προυσία κυβερνωμένων ἐπαρχιῶν μετὰ τοῦ βασιλείου ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ζήλα Προυσία, ὅστις κοινῶς λογίζεται ὡς πρῶτος ὑπὸ τὸ ὄνομα

τοῦτο βασιλεύς, παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς διαφόρους πρὸς τοὺς γείτονας πολέμους, ὧν πρῶτος ὁ κατὰ τῆς Περγάμου. Ἐκτοτε ἡ Βιθυνία δὲν ἔπαυσε νὰ ᾔηται διαρκῆς θέατρον πολέμων, οἵτινες διεξήγοντο τῇ ἐκέστοτε συμμαχίᾳ καὶ ἐπιμαχίᾳ ἰσχυρῶν ἡγεμόνων ἀπὸ πολλοῦ ἐποφθαλμιῶντων τὴν χώραν εἰς ἣν αἱ εὐνοϊκαὶ αὐταὶ περιστάσεις ἀκόπως ἔφερον. Διὰ τοῦτο βλέπομεν νῦν μὲν τὸν Μακεδόνα Φιλιππον νῦν δὲ τὸν Ἄτταλον, ἄλλοτε δ' ἄλλον καὶ ἄλλον ἀναμιγνυομένους εἰς τὰ τῆς Βιθυνίας μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ Νικομήδους τοῦ Γ'.

Γενομένην Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ἡ Βιθυνία ἐκυβερνᾶτο αὐτονόμως ὑπὸ ἀνθυπάτων κληρωτῶν καὶ πραιτώρων, αἱ δὲ πόλεις αὐτῆς κοινὴν ἀποτελοῦσαι συμμαχίαν ἐπολιτεῦοντο ὑπὸ κοινὸν σύλλογον «Βιθυναρχίαν». Μεταξὺ τῶν πραιτῶρων, κατ' ἐξάρεσιν ἀναφέρομεν τὸν Πλίνιον, ὅστις πολλαχῶς εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς λαχούσης αὐτῷ ἐπαρχίας καλλωπίσας αὐτὴν διὰ δημοσίας πλατείας καὶ πλουσίου ὑδραγωγείου καὶ ὑποβαλὼν τῷ Αὐτοκράτορι Τραϊανῷ σχέδιον περὶ ἐνώσεως τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας μετὰ τοῦ Εὐξείνου μὴ πραγματοποιηθὲν παρὰ τὴν ἔγκρισίν του. Ἐν γένει δὲ ὁ Πλίνιος μετριοπαθῶς ἐνήσκησε καὶ τὴν πρὸς καταδίωξιν τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας θρησκείας ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος δεδομένων αὐτῷ ἐξουσίαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες μᾶλλον ὡς πρὸς συμμάχους ἢ κατακτηθέντας προσερέροντο δαψιλεύοντες αὐτοῖς εὐμένειαν καὶ τὴν χώραν παντοδαπῶς προικίζοντες ἀγχοῖς, ἐν οἷς λαμπραὶ ὁδοί, λιμένες καὶ ἄλλα. Τὸ Δίνδυμον τῆς Κυζικίου ὄρος, ἔνθα πλούσια λατομεῖα ἐξαίρέτου γρανίτου, ἡ κοιλάς τοῦ Σαγγαρίου ἔνθεν ὁ ἱάσπις, τὰ ὑψίστεια πετρώματα τῆς Λιθούσης ἦσαν πηγαὶ πλούτου διὰ τὴν Νικομήδειαν. Πλὴν ἡ τῶν τυχῶν,

ἔθνων καὶ χωρῶν ὀλέτηρ φιλαρχία δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταβῆ καὶ τὴν εὐδαιμονοῦσαν τέως πόλιν εἰς θέατρον αἵματηρῶν πολέμων καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν, ὧν μειζων ἢ μεταξὺ Λικινίου καὶ Κωνσταντίνου περὶ Αὐτοκρατορίας ἀποφασιστικὴ μάχη. Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἢ Νικομήδεια ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου δευτέρας μητροπόλεως τῆς ἀπεράντου ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐπλουτίσθη διὰ μεγαλοπρεπεστάτου ἵπποδρόμου, νομισματοκοπείου, ὄπλοστασίου, ὄπλουργείου καὶ παλατίων διὰ τὴν γυναῖκα καὶ θυγατέρα αὐτοῦ. Πλὴν δὲν ἐβράδυνεν ἢ πρὸς καλλωπισμὸν αὐτῆ ἐπιμέλεια αὐτοῦ νὰ μετατραπῇ ἐν αὐτῷ εἰς δυσμένειαν κατὰ τῆς νέας θρησκείας, ἣν ταῖς ἐπομέναις περιστάσεσι καὶ συγκοινοῦνταίς τοῦ Γαλέρθου ἐπὶ τούτῳ αὐτόθι ἐλθόντος ἐπολέμησε καὶ κατεδίωξε διὰ τῶν βιαιοτέρων καὶ σκληροτέρων μέσων. Ἐκτοτε ἡ Βιθυνία καὶ εἰδικώτερον ἢ πρωτεύουσα αὐτῆς μεταβάλλεται εἰς τραγικὸν σφαγεῖον τῶν ὁπαδῶν τοῦ Χριστοῦ, διότι αὐτόθι ἀπαγόμενοι ἐσφαγιζόντο οἱ συλλαμβανόμενοι ἐκ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας Χριστιανοί. Καίτοι δὲ ὁ διωγμὸς οὗτος ἐξηκολούθησεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, οὐχ ἦττον ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Βιθυνίᾳ συνεκλήθη καὶ αὐξηθεὶς μετεδόθη ἐκεῖθεν πανταχοῦ τῆς ὑψηλίου. Αἱ πρῶται ἀκτῖνες τῆς βασιλικῆς προστασίας ἐκάλυψαν δι' ἐκκλησιῶν καὶ μονῶν τὰς κοιλάδας τοῦ Ὀλύμπου, τὰς πλευρὰς τῶν ὀρέων καὶ τῶν πόλεων τὰ περὶξ. Καταβαλὼν ὁ ἰσχυρὸς τοὺς διαφοροὺς αὐτοῦ ἀντιπάλους καὶ τελευταῖον τὸν Λικίνιον ἐλάμπρυνε τὰς πόλεις πάσας τῆς Βιθυνίας, καὶ ἐδίωξε τὴν Νικομήδειαν, ἣν κτιζομένης τῆς Νέας Ῥώμης, ἐτίμησε καὶ διὰ τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῶν κατόπιν βασιλείων ἡ Βιθυνία ἀναλαμβάνει ἀναψυχὴν τινα παρὰ πάσας τὰς αἵματηρὰς μάχας αἰτῖνες ἐν

αὐτῇ κατὰ καιροὺς ἐγένοντο· διότι ἡ αὐτοκρατορία ταλάντευομενη μεταξὺ νικῶν καὶ ἡττῶν, προϊόντος τοῦ χρόνου μετήνεγκε τοὺς πολέμους εἰς ἀπωτέρας χώρας. Ἄλλ' οὔτε τὰ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν πολέμων δεινὰ ἄτινα ἢ Νικομήδεια ὑπέστη, οὔτε αἱ κατόπιν ἐπιδρομαὶ τῶν Γότθων καὶ Σκυθῶν, ἐπήνεγκον τοιαύτην καταστροφὴν οἴαν αἱ φυσικαί. Ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἡ Νικομήδεια εἶδε τὸ κάλλος καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῆς εἰς ἄμορφον νὰ μεταβληθῆ σωρὸν θάψασα ὑπ' αὐτὸν πάντα τὰ μέχρι τότε σωζόμενα ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ πᾶν τὸ δυνάμενον ὁπωσοῦν νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς. Ἐν τοιαύτῃ οἰκτρᾷ καταστάσει παρέμεινε μέχρι τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ, ὅτε μόλις εἶδεν ἀναγεννωμένην ἐν μέρει τὴν παλαιὰν αὐτῆς εὐημερίαν. Ἀλωθείσης δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἡ Νικομήδεια κατέστη πρωτεύουσα τῶν Κομνηνῶν ἡγεμόνων, καὶ τὸ 1326 ὑπέκυψεν ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν διατηρήσα πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῆς προνόμια.

Μετὰ ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας στάθμευσιν ἐν τῷ εἰρημένῳ σταθμῷ κινούμεν μετὰ νέων οὕτως εἰπεῖν δυνάμεων πρὸς τὸν σταθμὸν τοῦ Μπουγούλ-δερβέν· ἀπέχει οὗτος λεπτὰ 37 (χιλιομ. 18) τοῦ προηγουμένου καὶ φέρει εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Σαπκινδζᾶ μετὰ 28 λεπτὰ (χιλιομ. 14). Ὀλίγον πρὸ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος σταθμοῦ ἀριστερὰ καὶ πλησίον τῆς ὀμωνύμου λίμνης διακρίνονται ἀρχαίαις οἰκοδομῆς ἐρείπια. Ὁ σταθμὸς κεῖται ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς εἰρημένης λίμνης καὶ παρέχει ἐντεῦθεν λαμπρὸν θέαμα αὐτῆς περιβιλλομένης ποῦ μὲν ὑπὸ ἀμυῶδους πεδιάδος ποῦ δὲ ὑπὸ δασοδῶν ὀρέων κατερχομένων μέχρι θάλασσης. Τὸ πλάτος καὶ μῆκος αὐτῆς ἐξικινούνται τὸ μὲν πρῶτον μέχρι ἕξ, τὸ δὲ δεύτερον μέχρι

δέκα χιλιομέτρων, ἡ δὲ ὀλικὴ αὐτῆς περιφέρεια κατὰ τὸν Otter εἶναι 15 μιλίων κατὰ δὲ τὸν Tchihatcheff 36.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ λίμνη Σαπάνδζα ἐκαλεῖτο Σοφόν· ἀλλ' ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν διάφορα ἔλαβεν ὀνόματα ὀνομασθεῖσα ὑπὸ μὲν Μικρελλίνου τοῦ Ἀμμιανοῦ Σουνῶν ὑπὸ δὲ Ἀννης τῆς Κομνηνῆς καὶ ἄλλων Βοάνα ἢ Βοάνη. Τὸ σήμερον ὄνομα αὐτῆς προσέλαβεν, ὡς ἐπιτόπιος παράδοσις μαρτυρεῖ, ἐκ τῶν πρὸς συνοικισμὸν τῆς ὀμωνύμου παρακειμένης κώμης διαφόρων ξένων γυαπαρτζί.

Τὰ ὕδατα τῆς Βοάνης εἰσι γλυκέα καὶ πόσιμα χρησιμεύοντα εἰς ἄρδευσιν τῶν περὶ εὐφόρων κοιλάδων, ὧν αἱ ἐκτάκτου ἠδύτητος ποικίλαι ὀπῶραι, καὶ δὴ, τὰ μῆλα καὶ τὰ ἄπια τυγχάνουσιν ὀνομαστὰ καὶ τῶν ἐπιβατῶν λίαν εὐχάριστως γαργαλιζοῦσι τὴν γεῦσιν ἀπολαύσαντων ἐν εὐτελεῖ τιμῇ ἐν τῶν ἀρίστων καὶ εὐγεύστων ἀναψυκτικῶν. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις συνεζητήθη πολλάκις τὸ σχέδιον τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑδάτων τούτων διὰ διώριγος πλευσίμου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας· ἡ ἰδέα ὅμως ὅτι ἐπὶ Τρῳικνοῦ τῆ προτάσει Πλινίου τοῦ Νεωτέρου ἐγένετο ἔναρξις ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τούτου φαίνεται ἥκιστα βάσιμος, οὐδαμοῦ παρουσιασθέντος μέχρι σήμερον μετὰ ἐπιμόνους ἐρεῦνας καὶ ἀναζητήσεις ἔχους τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ, περὶ τῆς ὁποίας κατώκουν οἱ Σίφωνες ἐπὶ τῶν περὶ ὀρέων, εἶχον ἄλλοτε σχηματισθῆ ἐκ τῶν ποικίλων φορυτῶν, ἅτινα οἱ ἐπὶ σειρὰν τινὰ ἡμερῶν ὕμβροι καὶ ὑετοὶ ἐν αὐτῷ συνεπεσώρευσαν νῆσοι τινες ἀνύπαρκτοι σήμερον· ἰδοὺ δὲ αἱ περὶ τούτου λέξεις τοῦ Εὐχγρίου¹⁾ α . . . . Καὶ

1) Ἐκδ. Κανταβρίας, σελ 307.

ὄμβρους δὲ ἐξικισίαις ὁ Πρίσκος ἱστορεῖ γενέσθαι ἀνὰ τὴν Κων/πολιν καὶ τὴν Βιθυνῶν χώραν, ἐπὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἡμέρας ποταμηδὸν τῶν ὑδάτων ἐξ οὐρανοῦ φερομένων. καὶ ὄρη μὲν ἐς πεδίαι κατενεχθῆναι· κατὰ κλυθεῖσας δὲ κόμας παραπόλεσθαι· γενέσθαι δὲ καὶ νήσους ἐν τῇ Βορῆνῃ λίμνῃ, οὐ μακρὰν τῆς Νικομηδείας ἀρεστώσεως, ἐκ τῶν συνενεχθέντων ἐς αὐτὴν πημπόλων φρουτῶν».

Ὁ σταθμὸς τοῦ Ἀδᾶ-παζᾶρ ἀπέχει ἀπὸ τῆς Σαπᾶντζας ἐν τέταρτον τῆς ὥρας (χιλιομ. 8) καὶ ἀριθμεῖ τὸν δέκατον ἑβδομον ἡμῶν σταθμὸν, ἐκλήθη δὲ ἀπὸ τοῦ πλησίον χωρίου τοῦ κειμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ καὶ ὀνομασθέντος οὕτω ἀπὸ νησιδίου σχηματιζομένου ὑπὸ βραχιόνων δύο τοῦ εἰρημένου ποταμοῦ. Καλούμενον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Θεία Ὀπτιμᾶτων διενεργεῖ σήμερον ἀξιόλογον ἐμπόριον παντοδαπῶν ἐμπορευμάτων καὶ μάλιστα μετὰ ξης, γεννημάτων καὶ δευμάτων· ἡ δὲ κεντρικὴ αὐτοῦ θέσις ἢ πρόσφορος εἰς πᾶν εἶδος ἐμπορίου, ἢ δραστηριότης καὶ ἢ εἰς τὸ ἐμπόριον κλίσις τῶν εὐχρίθμων αὐτοῦ κατοίκων παρέχει ἄνετα τὰ μέσα τοῦ κέρδους καὶ τῆς εὐμαρείας.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ καὶ ἐπειδὴ τετράκις ἀπαντῶμεν αὐτὸν κατὰ τὴν πορείαν ἡμῶν, διχρρέοντα ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν διελκυνόντων ἄνωθεν ἐπὶ σιδηρῶν γεφυρῶν, δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἄσκοπον να εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τούτου ἰδίως δὲ περὶ τῆς γεφύρας τῆς καὶ νῦν ἔτι διατηρούσης, πιστὴν κατὰ μετάφρασιν τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς Μπέρ-κιοπρού. Ἡ κατασκευὴ τῆς γεφύρας ταύτης ἤρχισε περὶ τὸ 553 ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτε συνωμολόγησε τὴν μετὰ τῶν Περσῶν εἰρήνην, καὶ συνετελέσθη τῷ 561, τριακοστὸν τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας του· διετήρησε δὲ τὸ προηγούμενον αὐτῆς ὄνομα πεταγέφυρος ὡς ἐκ

πέντε καμυρῶν συνισταμένη, ἦν δὲ πρότερον ξυλίνη, ὡς μαρτυρεῖ Γ. Κεδρηνός⁽¹⁾: « . . . Τῷ λγ'. ἔτει κτίζει τὴν γέφυραν τοῦ Σαγγάρεως ποταμοῦ, τὴν λεγομένην πενταγέφυρον, διὰ καμυρῶν πέντε, ξυλινὴν πρότερον οὔσαν» καὶ Λέων Γραμματικός⁽²⁾: « ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς κτίζει καὶ τὸν ἐν τῇ πηγῇ νχὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ πάμπολλα κτίσματα ἐποίησεν ἐκκλησιῶν τε καὶ πόλεως, καὶ τὴν πενταγέφυραν τοῦ Σαγγαρίου ἅπερ Προκόπιος ὁ ἱστορικὸς ἐν ὀκτώ λόγοις ἀνεγράφεται», προσέτι δὲ ἐλέγετο καὶ Ζόμπου κατὰ Ἰωάννην Σκυλίτην⁽³⁾: « . . . Τὸν δὲ Σαγγάριον διαπεραιωθείς, παρ' ᾧ ταῦτα γέγονε, διὰ τῆς Ζόμπου λεγομένης γεφύρας τὰς οἰκίας δυνάμεις ἀθροίζειν ἤρξατο», καὶ σημειώσεις Iacobi Goari εἰς Ἰωάννην Κουροπαλάτην (σελ. 887): « Τῆς Ζόμπου λεγομένης γεφύρας *pons iste est a Iustiano constructus, Πενταγέφυρος alias dictus apud Cedrenum. vulgus Ζόμπον vocavit appellativo satius quam propriis nomine: Ζόμπος enim Gibbosum significat, nec ineptum pontis valde convexi censetur epithetum. de Sagari fluvio in Cedrenum meminimus*». Ἡ οἰκοδομὴ τῆς γεφύρας ταύτης, ἣτις παραμένει ἀκεραία ἔτι καὶ νῦν, ἀληθῶς δύναται νὰ λογισθῇ ἔργον ὑπέροχον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτισται ἐκ τιτανοδῶν ὀγκολίθων καὶ συγκειμένη ἐξ ὀκτὼ τόξων ἔχει μῆκος 429 μέτρων· τὸ εὖρος δὲ τῶν μεγάλων αὐτῆς ἀψίδων, πασῶν τοῦ αὐτοῦ ὕψους ὥστε τὸ διάζωμα νὰ ἀποτελεῖται ὀριζόντιον, εἴκοσι τριῶν μέτρων. Τὰ μεταξὺ τῶν ἀψίδων βάρη εἰσὶ μῆκους ἐξ ἑπτὰ μέτρων καὶ ἡμίσεως καὶ πρὸ ἐκάστου αὐτῶν

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 678. — 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 430. — 3) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 690.

προέχουσι ρεύματοθραύσται ἀκριβῶς ὡς ἐν τῷ Pont-neuf τῶν Παρισίων. Καί πρὸς μὲν τὸ πρὸς τὴν λίμνην ἄκρον τῆς γεφύρας ὑψοῦται πύλη ἐν σχήματι θριαμβευτικῆς ἀψίδος περιέχουσα ἐλικειδῆ κλίμακα φέρουσαν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς γεφύρας, πρὸ δὲ τὸ ἀντίθετον μέγα γεῖτον, ἴσων πρὸς τὸ τόξον διαστάσεων, χρησιμεῖον εἰς ἀνάπαυλαν τῶν διαβατῶν.

Ἦν δὲ τοσοῦτον τρομερὸν τὸ βῆθος, τὸ εὖρος καὶ ἡ ὀρμητικότης τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ, ὥστε, κατὰ τὸν Παῦλον Διάκονον, πρὸς θεμελίωσιν τῶν ποδῶν τῆς γεφύρας ἐδέησε νὰ μετοχευθῆ τὸ βεῖθρον, καὶ δικαίως ὁ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἱστοριογράφος Προκόπιος (1) μετ' ἀληθοῦς ἐμφάσεως ἐκτίθησι τὴν ἀνέγερσιν τῆς ἐν λόγῳ γεφύρας: «Ὁ μέγας δὲ ποταμὸς οὗτος ὄνπερ Σαγγάριον καλοῦσι νῦν σφοδρῶ μὲν κατιῶν ἐς ἄγαν τῷ βεῖθρῳ, ἐπὶ μέσης δὲ πεφυκῶς ἄβυσσος, εὐρυνόμενος δὲ θαλάσση ἴσα, διαγέγονε μὲν τά γε εἰς γέφυραν ἀνέπαρος πᾶσιν, ἐξ οὗ γεγονασιν ἀνθρώποι, ἀκάτων δὲ συνδέοντες πλῆθος καὶ φορμηδὸν αὐτὰς ἀλλήλαις ἐναρμοσόμενοι, ἐνταῦθα διαπορθμεύεσθαι τολμῶσι πεζοί, ὥσπερ ποτὲ δέει τοῦ Ξέρξου τὸν Ἑλλήσποντον ὁ τῶν Μήδων στρατός, ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐκ ἀνεπικινδύνως αὐτοῖς γίνεται. πολλάκις γὰρ ὁμοῦ τοῖς δεσμοῖς συλλαβῶν τὰς ἀκάτους ἀπάσας, εἴτα τὴν διάβασιν ἀνεχαίτισε τοῖς τῆδε ἰούσι. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς γέφυραν αὐτῷ ἐγκεχειρήκεν ἐποικοδομείσθαι τανῦν» ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (2) ὡς ἐξῆς: «... Πέει δὲ ἐν τῷ (πέμπτῳ) θέματι (τῷ κελουμένῳ) τῶν Ὀπτιμάτων ποταμὸς ὁ καλούμενος Σαγγάριος, ἐν ᾧ ἐστὶν ἡ ἀξιοθέατος γέφυρα ἣν ἐποίησεν Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὁ πολυύμνητος, ἐπιγραφὴν ἔχου-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Γ', σελ. 314. 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 26.

σα τοιαύτην, ἣτις γεγραπται ἐν μιᾷ τῶν πλκκῶν οὕτως ἔ-
λέγουσα·

καὶ σὺ μεθ' ἐσπερίην ὑψύχενα καὶ μετὰ Μήδων
ἔθνεα καὶ πᾶσαν ξένην ἀγέλην
Σαγγάριε, κρατερῆσι ῥοᾶς ἀΐσι πεδηθεῖς,
οὕτω ἐδουλώθης κοιρανικῆ παλάμη,
ὁ πρὶν δὲ σκαφέεσιν ἀνέμβατος, ὁ πρὶν ἀτειρής,
κεῖσαι λαϊνὴ σφιγκτὸς ἀλυκτοπέδη».

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀναφερομένη καὶ παρὰ Ζωναρᾶ⁽¹⁾ ἐποιή-
θη ὑπὸ Ἀγαθίου· σήμερον δὲ εἶναι ἀνύπαρκτος.

Αἱ πηγαὶ τοῦ Σαγγαρίου εὐρηνται, Στράβων, 543, πλη-
σίον κώμης τινὸς Σαγγίης καλουμένης (ἐξ ἧς ἴσως καὶ τὸ
ὄνομα) ἀπεχούσης 150 περίπου στάδια τῆς Πεσσιουῦτος·
ἀλλὰ κατὰ Ψευδοπλούταρχον⁽²⁾ ἐκ Σαγγάρεως τοῦ Μυ-
δωνίου, ὅστις τῇ ἀρχῇ ὑποκύψας τῆς Κυβέλης ἐξέστη τῶν
φρενῶν αὐτοῦ καὶ ῥίφθεις εἰς τὸν εἰρημένον ποταμὸν ἐπίειγν.
Τὸ παλαιότερον ὄνομα αὐτοῦ εἶναι Ἐηροβάτης ἀπονεμηθὲν
αὐτῷ κατὰ τὸν Ψευδοπλούταρχον ἕνεκα ξηρασίας κατὰ τὸ
θέρος, ἣτις ἀποδοτέα ἦ εἰς τὴν ἕνεκα συνεχοῦς ἀλλαγῆς
κοίτης τοῦ ποταμοῦ, μεθ' ἣν ἢ πρότερον μένει ξηρὰ, ἢ εἰς
ἀληθῶς τοιαύτην μετὰ τὸν διχασμὸν αὐτοῦ· διερχόμενος δὲ
τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Φρυγίας καὶ μέρος τῆς Βιθυνίας ἐνοῦ-
ται μετὰ τοῦ Γάλλου ποταμοῦ, πηγάζοντος ἐκ τῶν Μώ-
δρων τῆς Ἐφελησποντείου Φρυγίας, καὶ καθίσταται πλω-
τὸς, ἄπλωτος ὢν τὸ πᾶσι, καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐξείνιον
Πόντον. Ὁ Σαγγάριος ὑπῆρξεν ἑκπαλαι γνωστὸς καὶ παρ'
'Ομήρῳ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Γ' 187,

1) Ἐκδ. Λειψίας Β. XIV. κ. VII. σελ. 285.—2) Ἐλληνες γεω-
γράφοι, ἔκδ. Βιέννης. Τόμ. Α', σελ. 581.

ἤδη καὶ Φρυγίην εἰσήλυθον ἀμπελόεσσαν,
 ἔνθα ἴδον πλείστους Φρύγας, ἀνέρας αἰολοπώλους,
 λαοὺς Ὀτρῆος καὶ Μύθδονος ἀντιθείου,
 οἳ ῥα τότε ἔστρατόωντο παρ' ὄχθας Σαγγαρίουο.

Ὅ,τι δὲ ἄξιον περιεργείας διὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον εἶναι ἢ ἐκάστοτε ἀλλαγὴ κοίτης, ὡς ἀνωτέρω εὔρηται, μεθ' ὅλκας τὰς πολυειδεῖς κατὰ διχοφόρους καιροὺς ἐργασίας πρὸς διακανόνισιν τῶν ρείθρων αὐτοῦ. Περὶ τοῦ ἀσταθοῦς τούτου τοῦ ποταμοῦ ὁ Παχυμέρης⁽¹⁾ λέγει τὰ ἑξῆς : α . . . ὡς γὰρ πέραν Σαγγάρεως διατρίβων τοῖς ἀνά τούτον φρουρίαις ἰσχυρῶς ἀντεκρούετο, ἃ φθίσας ὁ βασιλεὺς συνώκισε Μιχαῆλ καὶ σταυροῖς μηκίστοις ἐκ δένδρων ἀξινοκοπηθέντων μεταξὺ κατωχύρωσε, μέχρι καὶ ἐς ἑκάτον πόδας τὸ ἐντὸς πλάτος ἄβατον καταστήσας, ὡς ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις ἐλέγομεν, καὶ ἦν τῷ Πέρσῃ στερρόν ἐντεῦθεν τὸ τῆς καταδρομῆς κώλυμα, Κρονίου μνηστὴς ἐκ τοῦ περαχρῆμα ὁ ποταμὸς μετοχετεύεται, καὶ ζητεῖ τὴν παλαιὰν κοίτην, καθ' ἣν καὶ ἡ Ἰουστινιάνειος ποντογέφυρα ὕστερον δὲ μετοχετευθέντος τοῦ ποταμοῦ τὸν ἐξ ἐκείνου Μέλανα ὑπεδέχετο, οὐ τόσοσ ὄντα, ἀλλ' ἰκανὸν πένος καὶ τοῦτον ἐκ βάθους αὐτάρκους τὴν τῶν ἐχθρῶν ἀποκωλύειν ἔφοδον. τότε τοίνυν ἐξ ὄμβρων ὁ Σαγγάριος πλημμυρίσας τῆς ἰδίας μεταίρει καὶ αὐτῆς κοίτης, ἧς ἐκ παλαιοῦ ποτ' ἐκκοιτισθεῖς ἐπελάβετο, καὶ πρὸς τὴν προτέραν ἀνέτρεχε, καὶ οὐ μὲν ἀπέστη, περιαιούσθαι καὶ τῷ τυχόντι παρεῖχεν, οὐ δ' ἐπελάβετο πλημμυρῶν, μὴ ὁ γ' ἐκ τῆς πλημμύρας βάθος ἐδίδου τῷ ρεύματι, ἀλλὰ καὶ χουὺν ἐκ μιλοπαρήων ὀρέων κατὰγων καὶ χέραιδος ἰκανὸν προσέχων καὶ πόρον ἐτίθει τῷ περᾶν θέλοντι. τῷ τοι καὶ οἳ ἐν

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β', σελ. 330—331.

τοῖς πέραν φρουρίαις συμφικηκότες, τὴν ξένην ἰδόντες μετάστασιν καὶ γνόντες ἐν χρῶ κινδύνου γεγόμενοι, ἀπανίσταντο. οὐ μὴν δ' αὖθις ἐπὶ πολὺ τὸ σχῆμα τοῦτο τῷ ποταμῷ ἦν, ἀλλ' ἐς μῆνα προσχώσας μόνον ὑπέστραψε. καὶ ἦν ἡ ἐκ τοῦ πλαιιοῦ ἀποχώρησις καὶ τῶν ἐν τοῖς φρουρίαις φυγῆς καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν διαπεραιώσεως προφανῆς αἰτία, τῷ περᾶν ἀνέδην τοὺς βουλομένους· ἡ δ' ἐξ ὑπογείου ἐσχυθῆς ἀνυποστροφή τοῖς κἄν τούτῳ περῶσιν εὐθέτησε, τῷ περᾶν διὰ τῆς προσχώσεως».

Τὴν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου σταθμοῦ μέχρι τοῦ ἐπομένου τῆς Κέιβε τεσσαρακονταοκτάλεπτον (χιλιομετ. 24) ἀπόστασιν διακόπτουσι δύο σιδηροδρομικαὶ γέφυραι ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου, ὧν ἡ μία ἐπὶ τοῦ ὀγδόου χιλιομέτρου, ἐπὶ θέσεως καλουμένης Βαλκιδάν, ἔνθα καὶ εἰρείλια ῥωμαικοῦ στρατιωτικοῦ σταθμοῦ, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ εἰκοστῷ τρίτῳ χιλιομέτρῳ κατόπιν σύραγγος δι' ἧς διερχόμεθα, ἥτοι ἐν χιλίῳ μετρον πρὸ τοῦ σταθμοῦ περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος. Ἡ θέσις ἐφ' ἧς ἴδρυται ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς ὀνομάζεται κυρίως Κιοπροῦ-μπαση. ἐκ τῆς γεφύρας ἦν ἐδείματο ὁ Σουλτάν Βαγιαζήδ μετὰ μεγάλης ἀρχιεκτικῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ ὑψηλοῦ λίθου⁽¹⁾.

Ἡ κυρίως Κέιβε κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαγγαρίου καὶ εἰς ἡμίωρον σχεδὸν ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Εἶναι ἡ ἀρχαία Κύβα ἢ Κύβαλα ἐκ τῆς αὐτόθι λατρευομένης θεᾶς Κυβέλης, τῆς ὁποίας καὶ οἱ ἱερεῖς ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ποταμοῦ Γάλλοι ὠνομάζοντο· εὐρηται δὲ αὐτόθι καὶ ὄρος Κύβαλα. Πολλαὶ συμπτώσεις ἀποστάσεων ἐκ διαφόρων σημείων ἤγαγον πολλοὺς εἰς τὸ νὰ δεχθῶσιν ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος κωμόπολις εἶναι τὸ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ὁδοι-

1) Voyages en Orient, V. Fontanier, Paris 1829, p. 317.

πορικοῖς ἀναφερόμενον Τότταιον⁽¹⁾, ἐπιστηρίζοντες τὴν ἰδέαν τῶν ταύτην καὶ ἐπὶ πολλῶν λειψάνων αὐτόθι ἀνευρισκομένων. Νῦν τὸ ἄλλοτε ἱκανῶς μέγα καὶ πολυάνθρωπον τοῦτο χωρίον, καταστραφὲν ὀλοτελῶς σχεδὸν ἐπὶ Σουλτάν Μουράτ τοῦ Δ' ὑπὸ πλημμύρας τοῦ Σαγγαρίου, εἶναι κεντρικὴ κώμη τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι λαμπρὸν διενεργοῦσιν ἐμπόριον μετὰ ζῆς, βάμβακος καὶ ἄλλων ποικίλων γεωργικῶν προϊόντων, ὧν ὀνομαστοὶ εἰσὶν ἰδίως οἱ πέπονες.

Μεταβαίνοντες εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Ἀκ-χησάρ, ἀπέχοντα λεπτὰ 23 τοῦ προειρημένου (χιλιομ. 12) ἀπαντῶμεν καθ' ἑδὸν τὰ ἐρείπια τοῦ φρουρίου Ἀκ-χησάρ ἐπὶ τῶν ὁποίων διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πρὸς πλείονα νεκροταφείου χριστιανικοῦ καὶ μετὰ τοῦτο ὀθωμανικοῦ.

Ὁ σταθμὸς τοῦ Μέκεδζε ἀπέχει λεπτὰ 28 (χιλιομ. 14) ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου. Παρευόμενοι εἰς τὸν σταθμὸν τοῦτον δεξιᾷ ἐπὶ κορυφῆς βουνοῦ διακρίνομεν ἐρείπια πύργου καὶ εἶτα διασχίζομεν δενδρόφυτον χῶρον δεικνύοντα διὰ τῶν ἐνεπιγράφων αὐτοῦ στηλῶν τὴν ὑπαρξίν αὐτόθι παλαιοῦ νεκροταφείου.

Δὶς ἔτι ὑπερπηδῶμεν τὸν Σαγγάριον ποταμὸν περὶ τὸ τρίτον χιλιόμετρον ἀπὸ τοῦ προηγουμένου σταθμοῦ καὶ πρὸ ἀκριβῶς τοῦ ἐπομένου Λέφκε, εἰς ὃν φθάνομεν διατρέχοντες τὴν δεκατετραχιλιόμετρον ἀπόστασιν ἐντὸς 28 λεπτῶν.

Τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου Λέφκε διετηρήθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀμετάβλητον, Λεῦκαι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καλουμένου. Καίται δὲ δεξιᾷ ὀμωνύμου ποταμοῦ καὶ περιέχει λείψανα ἀρχαίων μνημείων. Ἐκ τοῦ σταθμοῦ τούτου εἶναι ἡ συντομωτέρη διὰ Νίκαιαν ὁδός.

1) Texier, Asie mineure, Paris 1862, p. 90.

Οἱ μέχρι τοῦ Δορυλαίου σταθμοὶ οὐδὲν παρουσιάζουσιν ἡμῖν ἄξιον λόγου ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν καὶ τούτου ἕνεκα περιοριζόμεθα εἰς τὸ νὰ ὀρίζωμεν τὰς ἀποστάσεις μεταξὺ αὐτῶν ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον. Τὸ Βεζίρ-χάν ἀπέχει τοῦ προηγουμένου σταθμοῦ λεπτὰ 38 (χιλιόμε. 19) καὶ κεῖται δεξιᾷ τῆς γραμμῆς εἰς ἀπόστασιν λεπτῶν τινῶν μεταξὺ τῶν δύο τούτων σταθμῶν ὁ Γάλλος ποταμὸς, νῦν Καρά-σοῦ, ὅστις πολλάκις διακόπτει τὴν πορείαν ἡμῶν χύνεται εἰς τὸν Σαγγάριον. Μετὰ 40 λεπτὰ (χιλιόμε. 17), ἀφοῦ διέλθωμεν μίαν ὑπόγειον σύραγγα, φθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Βιλεδζίκ, δικτρέχοντες ἐπὶ πεντάλεπτον περίπου τὴν ὑπὸ τῶν γαλιτσιῶν *καρκαλάρ* σχηματιζομένην ἀγρίαν χαράδραν. Τὸ χωρίον Βιλεδζίκ ἀπέχει ὥραν περίπου ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ καλούμενον πρὸς τοῖς Βυζαντινοῖς Βιλέκωμ. Ἐναντι τοῦ σταθμοῦ, ἀριστερᾷ τῷ ἀνερχομένῳ, κεῖνται τὰ χωρία Ἀσχαήκιοῦ καὶ Μπάσκιοῦ.

Βαίνοντες εἰς τὸν σταθμὸν Καράκιοῦ ἀφίνομεν ἀριστερᾷ ἡμῶν τὸ χωρίον Κιουπλού, καθαρῶς χριστιανικόν, καὶ μετὰ βραδυτάτην πορείαν διακοπτομένην ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων συράγγων καταφθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν.

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σταθμῶν ἀπόστασις παρουσιάζει τὰ δυσχερέστερα μέρη τῆς ὅλης γραμμῆς. Ἐν πρώτοις ἀνερχόμενοι μετὰ βραδυτάτης οὐχὶ συνήθους εἰς ἀμαξοστοιχίας ($40/0$) ὑπερπηδῶμεν τὴν μεγάλαιτέραν γέφυραν καὶ μετ' αὐτὴν διερχόμεθα διὰ 12 ἀλλεπαλλήλων συράγγων ὑπὸ τὴν βάσιν ἰσχυρίθμων ὑψωμάτων. Εἶναι δὲ τοιαύτη ἡ εἰρημένη ἀνωφέρεια ὥστε ἐντὸς 12 χιλιομέτρων μήκους ἀνερχόμεθα ὕψος 300 μέτρων. Ἡ ὅλική δὲ ἀπόστασις τῶν δύο σταθμῶν δικτρέχεται εἰς 1 ὥραν καὶ 10 λεπτὰ (χιλιόμετρα 18).

Τὸ Βοζγιούκ, Βουζάννη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ἀπέχει λεπτά 36 (χιλιόμ. 15) κεῖται δὲ ἀριστερᾶ παρὰ τὸν σταθμόν, ἀριστερᾶ ἡμῶν, καὶ εἶναι κώμη λογιζομένη μία ἐκ τῶν πολυανθρωποτέρων μετὰ τὴν Νικομήδειαν. Τοῦ δὲ Ἰν-όνου ὁ σταθμὸς ἀπέχει τοῦ προηγουμένου λεπτά 44 (χιλιόμ. 18). Μεταξὺ τῶν δύο τούτων σταθμῶν εὑρηται τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, 856.20 μ., ὑπολειπόμενον κατὰ μέτρα τινα τοῦ ἑδαφικοῦ ὕψους ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Τὸ χωρίον Ἰν-όνου ἀπέχει ἡμίωρον τοῦ σταθμοῦ καὶ ἔκτισται δεξιᾶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας ἀπαρτήνου λόφου· ἐπινομάσθη δὲ οὕτω ἐκ τῶν πολλῶν ἀντρῶν (ἰν) ὧν δύο διακρίνονται ἐκ τοῦ σταθμοῦ. Τὸ Ἰν-όνου ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν ἔχει τὴν ὑψίστην τιμὴν να ὀρίζηται ἡ ἀφετηρία τοῦ νικηφόρου Γαζῆ Ὁσμάν, ἀρχηγέτου τῶν Ὀθωμανῶν αὐτοκρατόρων.

Μετὰ τὸν σταθμὸν τοῦ Ἰν-όνου, ὅστις εἶναι ἡ κεντρικὴ ἀποβίθρα καὶ τῶν πικρίλων προϊόντων τοῦ Κοτυχίου (Κιουτάχτζι), φθάνομεν μετὰ 33 λεπτῶν πορείαν (χιλιόμετρα 14) εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ χωρίου Γαικούρ-χησάρ, κειμένου ἀριστερὰ ὑπὸ τοὺς πρόποδας λόφου καὶ ἀπέχοντος ἡμίωρον περίπου. Λείπεται ἤδη ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς προκειμένης ἡμῶν σκιαγραφίας εἰς ὃν ἀποβίνομεν μετὰ 48 λεπτά (χιλιόμετρα 20) διατρέξαντες ἐν καθρηῶ χρονικῶ δικστήματι 12 ὥρων καὶ 16 λεπτῶν χιλιόμετρα 317 καὶ σταθμοὺς 27, πλὴν τοῦ εἰς ὃν ἀπέβημεν, κατὰναλώσαντες διὰ στάσεις καὶ ἐπιστάσεις 1 ὥραν καὶ 32 λεπτά ἐν συνόλῳ.

Τὸ Ἐσκι-σεχίρ κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς διαρρεόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Θύμβριος (Πουρσάκ). Ἀπέναντι αὐτοῦ πέραν τῆς γραμμῆς εἰς ἀπόστασιν

τετάρτου, εὔρηται ἡ θέσις τοῦ ἀρχαίου Δορυλαίου (νῦν Σαρχή-γιούκ). Πρὶν ἢ ἐπιληθῶμεν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ θεωροῦμεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς νὰ λαλήσωμεν περὶ Φρυγίας παρέχοντες σκιαγραφίαν αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς δυνάμεως αὐτῆς.

Ἡ ἱστορία τῆς Φρυγίας, ὑπὸ γεωγραφικὴν ἰδίως ἐποψιν, περὶσταται οὐχὶ εὐπεπτον θέμα, ὡς καὶ ὁ Στράβων (564) ὁμολογεῖ, πολλαχῶς τῶν ὁρίων αὐτῆς περὶ αὐτῶν κατὰ καιροὺς ὑπὸ τῶν διαφόρων γεωγράφων· καὶ νῦν ἔτι ὀλίγοι τινὲς μεταξὺ αὐτῶν συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῆς ὀροθεσίας τῆς μεγάλης καὶ εὐδαίμονος ταύτης χώρας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἔσω μερισμὸς τῆς χώρας ποικίλους ἔσχε καθορισμούς, εἰς οὓς δὲν ἀπέσχον καὶ οἱ ἀρχαιότεροι τῶν συγγραφέων νὰ λάβωσι μέρος. Ἐξετάζοντες τῶν συγγραφέων τούτων τοὺς εἰδικώτερον πραγματευθέντας περὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἴτε γεωγραφικῶς εἴτε ἱστορικῶς εὐρίσκομεν ὅτι οἱ Φρύγες ὑπῆρξαν ἐκ τῶν πρώτων ἐποικιστῶν τῆς χερσονήσου ταύτης· ἡ δὲ γεωλογικὴ καὶ γεωγραφικὴ σύστασις τῆς χώρας μαρτυρεῖ ὅτι εἰς ἐποχὴν οὐ πολὺ ἀπέχουσαν τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐπῆλθεν ὁ ἐποικισμὸς οὗτος, ἅτε ἠφαιστειακὰ φαινόμενα καὶ ἄλλη διαρκὴς ὑποχθονία δράσις καθίστων τὴν χώραν σχεδὸν ἀκατοίκητον εἰς τοὺς παναρχαίους ἐκείνους χρόνους. Ἐπὶ μακρὰν δὲ περίοδον καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων αἱ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν ἐκτεθειμέναι εἰς γηίνης καταστροφᾶς καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς μάτην ἐπάλαιον κατὰ τραχώδους φύσεως ἀνταλλάσσοντες ἔδαφος περθένον καὶ θυμασιῶς εὐφορον πρὸς διαιρέεις κινδύνους. Διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄπορον ἂν ἡ Ἀνατολή περὶ τὴν ἐγγύτητα αὐτῆς τῇ ἐστίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ ἔμενον ἔρημος ἢ ὑπὸ πλανήτων διετρέχετο λαῶν

ἐνῶ ἡ Θράκη καὶ αἱ δυτικαὶ τοῦ Εὐξείνου παραλίας ἔβριθον πληθυσμοῦ ἐποίμου πρὸς ἀποικίας. Οἱ Φρύγες θεωροῦσιν ἐ-
 αυτοὺς αὐτόχθονας, οἱ πλείστοι δὲ τῶν ἱστορικῶν συμφω-
 νοῦσι περὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς αὐτῶν καταγωγῆς διαφέροντες
 μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεταναστεύσεως. Καὶ αὐτὸς δὲ
 ὁ Ἡρόδοτος ἀσπαζόμενος τὴν γνώμην τῶν ἐν Μέρφιδι ἱε-
 ρέων τοῦ Ἡρακλείου: ὅτι οἱ Φρύγες πρεσβύτεροι τῶν Αἰγυ-
 πτίων, οἵτινες ἑαυτοὺς πρώτους πάντων ἀνθρώπων ἐπί-
 στευον, ὑπῆρξαν, εἰς τὸ βεκόσ κατὰ τὴν φρυγιακὴν γλῶσ-
 σαν ἄρτον ἐσήμαινε καὶ ὁ κωμικὸς βεικσελίνας (προσέληνε)
 λέγων περὶ τῶν Ἀρχάδων τὴν πρεσβυγένειαν ἐμφαίνει, καὶ
 ὁ Ἀρριανὸς ἱστορεῖ ὅτι οἱ Φρύγες παλαιότατοι ὑπῆρξαν ἀν-
 θρώπων, ἀναφέρει (Βιβλ. Ζ', 73) ὅτι οἱ Φρύγες, ὡς Μακε-
 δόνες λέγουσιν, ἐφ' ὅσον χρόνον σύνοικοι αὐτῶν ἐν τῇ Εὐ-
 ρώπῃ ἦσαν ἐκαλοῦντο Βρίγες μεταλλάξαντες τοῦτο εἰς Φρύ-
 γες σὺν τῇ μεταλλαγῇ τῆς χώρας. Ὁ Στράβων (572) σα-
 φῶς δείκνυσι τὴν ἐκ τῆς Θράκης τῶν Φρυγῶν εἰς Ἀσίαν
 πλησίον τῆς Τροίας διαπερσίωσιν καὶ μετ' ἄλλων συγγρα-
 φέων ἐπιμαρτυρεῖ (295 καὶ 541) ὅτι καὶ ἐν Εὐρώπῃ ὑπῆρ-
 χον ἕτεροι Φρύγες, ἐξ ὧν περαιοθέντες ἐγένοντο οἱ κατὰ τὴν
 Ἀσίαν, ὡς καὶ Μυσοὶ ἀπ' ὧν ὠρμήθησαν οἱ ἐν Ἀσίᾳ, καὶ
 Μύγδονες καὶ Βέβρυκες καὶ Μυδοβιθνοὶ καὶ Βιθνοὶ καὶ
 Θυνοὶ, ἴσως δὲ καὶ Μυριανδυνοὶ, οἵτινες πάντες ἐξέλιπον ἐκ
 τῆς Εὐρώπης πλὴν τῶν Μυσῶν συμμεινάντων. Ἡ δὲ μετα-
 νάστευσις αὕτη κατὰ πάσαν πιθανότητα ἐγένετο πρὸ τοῦ
 Τρωικοῦ πολέμου, ὡς ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς (572) ἀναφέρει:
 «τά τε περὶ τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Μυσῶν λεγόμενα πρεσβύ-
 τερα τῶν Τρωϊκῶν ἐστίν» καὶ (680) ἐνθα μέμφεται Ἐάνθου
 τοῦ Λυδοῦ ὡς ἀντιτείνοντος τῷ Ὀμήρῳ ἐπὶ τοῦ χρόνου
 τῆς εἰρημένης μεταναστάσεως «ὁ μὲν γὰρ Ἐάνθος ὁ Λυ-

δὸς μετὰ τὰ Τρωϊκὰ φησιν ἔλθειν τοὺς Φρύγας ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἀριστέρων τοῦ Πόντου, ἀγαγεῖν δ' αὐτοὺς Σκαμάνδριον ἐκ Βερεκύντων καὶ Ἀσκανίας. ἐπιλέγει δὲ τούτοις ὁ Ἀπολλόδωρος, ὅτι τῆς Ἀσκανίας ταύτης μνημονεῖται καὶ ὁ Ὅμηρος ἢ ὁ Ξάνθος» Φόρκυς δὲ Φρύγας ἦγε καὶ Ἀσκανίος θεοειδῆς τῆλ' ἐξ Ἀσκανίας. «ἀλλ' εἰ οὗτος ἔχει, ἡ μὲν μετανάστασις ὕστερον ἂν εἴη τῶν Τρωϊκῶν γεγонуῖα, ἐν δὲ τοῖς Τρωϊκοῖς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐπικουρικὸν ἦκεν ἐκ τῆς περσείας ἐκ τῶν Βερεκύντων καὶ τῆς Ἀσκανίας. τίνες οὖν Φρύγες ἦσαν «οἱ ῥυ τότε ἐστρατόωντο παρ' ἄθρας Σαγγαρίου», ὅτι ὁ Πρίαμος «ἐπικούρος ἐὼν μετὰ τοῖσιν ἐλέγχθη» φησί; τῶν δὲ ἐκ μὲν Βερεκύντων μετεπέμπετο Φρύγας ὁ Πρίαμος, πρὸς οὓς οὐδὲν ἦν αὐτῷ συμβόλαιον, τοὺς δ' ὁμόρους καὶ οἱς αὐτὸς πρότερον ἐπεκούρησε παρελίπευ». Καὶ ὁ Σερβίος δὲ στοιχεῖ τῇ γνώμῃ τοῦ Στράβωνος⁽¹⁾ ὑπὲρ τῆς ὁποίας μαρτυρεῖ καὶ ἡ μυθολογία· διότι μετὰ πόλεμον μετὰ τὸν Ἰλλου καὶ Ταντάλου συμβάντα οἱ ἀπόγονοι τοῦ δευτέρου ἐζήτησαν ἄσυλον ἐν Ἑλλάδι ἐπιδόντες τὸ ὄνομα αὐτῶν εἰς ἣν ὤκησαν χώραν 120 ἔτη πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ὀνομασθεῖσιν ἔκτοτε Πελοπόννησον. Ἄλλως καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν μέχρι σήμερον ὑφισταμένων ἔργων πλῆξις τέχνης, ὧν τὴν ἀθηντεῖαν ὁμολογεῖ ὁ τε Στράβων, ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Παυσανίας πείθει ἡμᾶς ὅτι οἱ πρόγονοι τοῦ Ἀγαμέμνονος ἤρξαν ἐν Φρυγίᾳ πολὺ πρὶν ἢ ἡ Ἑλλάς πολιτισθῆ καὶ ὅτι τὰ βασίλεια τῶν ἡγεμόνων τούτων ἐξετείνοντο ἀπὸ τοῦ Ἄλυος μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Ἑρμου τοῦ νῦν Σμύρνης. Περὶ δὲ τὴν γνώμην τῶν συγγραφέων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς οἵτινες τιθεῖσιν ἐν ἀμφι-

1) Βιβλ. Θ'. Αἰνεϊάδος.

βόλῳ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν λόγῳ μεταναστεύσεως, δυνάμεθα νὰ ἐπιρρίψωμεν ὁμοφωνίαν τινὰ μεταξύ τῶν ἱστορικῶν δεχόμενοι ὅτι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διάφοροι φυλαὶ ἐκ Θράκης ἐλθόντες εἰς Ἀσίαν συνηνώθησαν τοῖς πρώτοις ἀποίκους καὶ οὕτως γῆξήσαν τὸν ὄγκον τοῦ φρυγιακοῦ ἔθνους.

Πρῶτος τῶν φρυγιακῶν τούτων φυλῶν βασιλεὺς ὑπῆρξεν, ὁ Νάννακος ὅστις κατὰ Σουίδαν, ἀνὴρ ἦν παλαιὸς τοῦ Δευκαλίωνος καὶ προῖδῶς τὸν μέλλοντα κατακλυσμὸν συνήγαγε πάντας εἰς τὸ ἱερόν καὶ μετὰ δακρύων ἰκέτευσεν· καὶ παροίμια δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πένυ ἀρχαίων « ἀπὸ Ναννάκου », ἢ κατ' ἄλλοις Μίνις τις μετονομασθεῖς ἀπὸ τοῦ φρυγιακοῦ θεοῦ Μηνός, ἐξ οὗ καὶ οἱ Φρύγες *Μακιάκ*α τὰς μεγάλας πράξεις ἐκάλουν.

Κατόπιν ἀναφέρεται Μίδας τις ἄρχης ἐν Πεσσινοῦντι, καὶ μετ' αὐτὸν ἡ βασιλεία ἐναλλάσσεται κυρίως μεταξύ δύο ὀνομάτων τῶν Μίδου καὶ Γορδίου, ὧν οἱ πρῶτοι διέτριβον ἐν τῇ ἀπ' αὐτῶν ὀνομασθείσῃ πόλει Μιδχεΐῳ (Σεΐδ-γαζῆ) παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σαγγαρίου, οἱ δὲ δεῦτεροι ἐν τῇ Γορδεΐῳ (βραδύτερον Ἰουλιουπόλει) τῇ φερωνύμῳ τοῦ ἀρχηγέτου τῆς δυναστείας ταύτης. Ὁ Γόρδιος οὗτος γεωργὸς τὸ πρῶτον ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ λαοῦ βασιλεὺς ἕνεκα τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ εἰς τοὺς θεοὺς, οἵτινες ὑπέδειξαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναγαφρῆσσι βασιλέα τὸν πρῶτον ὃν ἤθελον ἶδει ἐφ' ἀμάξης μεταβαίνοντα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός. Ἐπὶ τῆς ἀμάξης ταύτης, ἀφιερωθείσης ἕκτοτε εἰς τὸν ναόν, ἐδέθη καὶ ὁ γνωστὸς δεσμὸς (1). Μετὰ τοῦτον ἔρχεται Μίδας, υἱὸς Γορδίου, ὅστις ἀπὸ τοῦ Βερμίου ὄρους τῆς Μακεδονίας, ἔνθα ἤρχε τῶν Βρί-

1) Ἄρρ. Ἀνάβασις 2, 3· καὶ Πλούταρχος ἔκδ. Λειψίας, Τόμ. III, 297—298.

γων, - διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ καταλαβὼν μέγα μέρος τῆς Φρυγίας ἐσύστησεν ἴδιον βασιλεῖον φρυγικὸν πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Περὶ τοῦ Μίδα τούτου ἀναφέρονται πολλὰ μυθεύματα ἀπὸ τῆς νηπιακῆς αὐτοῦ ἡλικίας μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἡμερῶν. Ὁ Στράβων (680) λέγει ὅτι εἶχε μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους Βερμίου ἔνθα καί μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐν Ἀσίᾳ βασιλείου διετήρει τὸ αὐτόθι τῶν Βρυγῶν βασιλεῖον, ἐξ οὗ καὶ οἱ Φρύγες. Περὶ τῆς βασιλείας καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ στερούμεθα εἰδήσεων· ἀναφέρονται ὁμως παρ' Ὀμήρῳ σύμμαχοι τοῦ Πριάμου βασιλεῖς τῆς Φρυγίας ὁ Δύμας⁽¹⁾ πατὴρ τοῦ Ἀσίου καὶ τῆς Ἐλάβης, ὁ Ὀτρεὺς⁽²⁾ πατὴρ τῆς Καλικόπιδος Ἀφροδίτης, ὁ Μύγδω⁽³⁾, ἐξ οὗ καὶ μέρος τῆς Φρυγίας ἐκλήθη Μυγδονία καὶ οἱ Φρύγες ὑπὸ τῶν ποιητῶν Μύγδονες⁽⁴⁾, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κόροιβος ὅστις ἦλθεν εἰς βοήθειαν τοῦ Πριάμου ἐπὶ σκοπῶ τοῦ νὰ νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Κασσάνδραν⁽⁵⁾, ὁ τοῦ Φκίνοπος υἱὸς Φόρκυς⁽⁶⁾ ὅστις μετὰ τοῦ Ἀσκανίου υἱοῦ τοῦ Ἴπποτίωνος βασιλέως καὶ τούτου τῆς ἐν Φρυγίᾳ Ἀσκανίας ἦλθεν ἐπίκουρος τῶν Τρώων⁽⁷⁾, καὶ ἄλλοι. Ἄλλος τις ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Μιδῶν ἤρξε τῶν Κελαινῶν ἠτις ἐπὶ μακρὸν διετέλεσε μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Φρυγίας. Περὶ τὸν Η' αἰῶνα π. Χ. ἀναφίνεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς Φρυγίας ἕτερος Γόρδιος καὶ μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ Μίδα, ὅστις διαδεχόμενος τὸν πατέρα ἀναφέρεται παρ' Ἡροδότῳ (I, 14) ὡς ἀναθέσας εἰς Δελφοὺς τὸν ἀξιοθέατον αὐτοῦ βασιλικόν, ἐφ' οὗ καθήμενος ἐδίκαζεν, θρόνον. Ἴσως ἐπὶ τοῦ Μίδα τούτου τὸ μεμελησμένον εἰς μικρὰς ἡγεμονίας φρυγικὸν βασιλεῖον συ-

1) Π', 718.—2) Γ', 186.—3) Αὐτόθι.—4) Πικυανίας Βιβλ. Χ' κεφ. XXVII, 1.—5) Αὐτόθι.—6) Ὀμ. Β', 862.—7) Ὀμ. Β', 862 καὶ Ρ', 312.

νηνώθη εἰς ἓν κράτος συμπαγές. Ἐτερός τις Γόρδιος ἀναφέρεται κρατήσας τῆς Φρυγίας, τοῦ ὁποίου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ ἀδελφοκτόνος Ἄδραστος⁽¹⁾. Τελευταῖος δὲ τῶν ἀνεξαρτήτων ἡγεμόνων τῆς Φρυγίας φέρεται Μίδας τις, ὃς τις ἰδὼν τὰς χώρας αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Κιμμερίων ἠτύοκτόνησεν αἷμα τούρου πιών, αἱ οἱ τε Κιμμέριοι, οὓς καὶ Τρῆρας ὀνομάζουσιν, ἢ ἐκείνων τι ἔθνος, πολλάκις ἐπέδραμον τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ Πόντου καὶ τὰ συνεχῆ αὐτοῖς, τοτὲ μὲν ἐπὶ Πικραλγόνας, τοτὲ δὲ καὶ Φρύγας ἐμβολόντες, ἠνίκα Μίδαν αἷμα τούρου πιόντι φασὶν ἀπέλθειν εἰς τὸ χρεῶν⁽²⁾. Ἐν γένει ὅμως εἶναι λίαν δύσκολον νὰ καταστρώσωμεν τὴν γενεαλογίαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Φρυγίας καὶ εἰδικώτερον τῶν Γορδίων καὶ Μιδῶν ἐλλείψει βεβηίων πηγῶν.

Ἐκτοτε ἡ Φρυγία ὑπέστη διαδοχικῶς ὑπὸ τῶν Λυδῶν, Περσῶν, Ἀλεξάνδρου, Λυσίμαχου αἱ δὲ περὶ τὸν Λυσίμαχον φοβηθέντες μήποτε τῆς ἀγοστῆς ἀποκοπίσσης ὑποχείριοι γένωνται τοῖς πολεμίοις, νυκτὸς ἀνέζευξεν, καὶ διατείωντες σταδίους τετρακοσίους, κατεστρατοπεδευσαν περὶ Δορύλλιον· εἶχε γὰρ τὸ χωρίον σίτου τε καὶ τῆς ἄλλης χρηρηγίας πλῆθος καὶ ποταμὸν παραρρέοντα δυνάμενον ἀσφάλειαν παρέχεσθαι τοῖς περ' αὐτὸν στρατοπεδεύουσι. βουλόμενοι δὲ στρατοπεδεῖν ὠχύρωσαν τὴν περὶμβολὴν βαθεῖα τάφρω καὶ τριπλῶ χάρακι⁽³⁾, καὶ Σελευκῆδων μέχρι τοῦ 190 π. Χ., ὅτε ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων προστεθεῖσα εἰς τὸ βεστίλειον τῆς Περγάμου ἀπετέλεσε μέρος τῆς ἀσιατικῆς ἀνθυπταίας. Ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς εἰς τοὺς Λυδοὺς ἀπώλεσεν ἡ Φρυγία πᾶν πολιτικὸν διαφέρον διατηρήσασα τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀτλῶς διὰ πάντων τῶν ἐπιδρομῶν καὶ κητακτῆσεων ἃς ἐπὶ σειρᾶς αἰῶνων ὑπ-

1) Ἡρόδοτος I, 45. 2) Στρατίων, 61.—3) Διοδ. XX, 108, 6.

έστη. Τὰ πλούσια αὐτῆς μεταλλεῖα ἐγένοντο κτῆμα τῶν βασιλέων τῆς Λυδίας καὶ οἱ Φρύγες ἀπολέσαντες πᾶν προσοδόφορον καὶ πολύτιμον στάδιον περιωρίσθησαν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ποιμενικὴν μόνας ἐνασχολήσεις, εἰς ἃς μετέπειτα προστέθη καὶ ἡ ὑφαντικὴ. Καὶ ἐπὶ Κύρου ὑποτάξαντος τοὺς Λυδοὺς οἱ Φρύγες διετήρησαν τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἐπὶ δὲ Ἀντιγόνου ἡ Φρυγία ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῶν συνεχῶν αὐτοῦ πολέμων κατὰ τῶν λοιπῶν τῆς Ἀσίας ἡγεμόνων, οἵτινες ἐπιμάχησαντες διὰ τῆς περιφήμου ἐν Ὑψῷ μάχης ἀπέσπασαν μέρος τῆς Φρυγίας εἰς ὃ ἀπεδόθη βραδύτερον τὸ ἐπώνυμον *Ἐπίκτητος*. Οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἐπὶ Προκοπίου ἡ Φρυγία μετὰ τῆς Βιθυνίας μέγα διεδραμάτισαν πρόσωπον.

Ἡ Φρυγία γεωγραφικῶς ὑπέστη μεγάλαις διαιρέσεις. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου ἡ Φρυγία ἐκαλεῖτο «ἡ περὶ τὴν λίμνην Ἀσκανίαν καὶ τὸν Σαγγάριον ποταμὸν κειμένη χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας»⁽¹⁾. Κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα, ὅτε ὑπετάγη εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Λυδῶν⁽²⁾, ἡ Φρυγία, ἥτις κατὰ Σουίδα καὶ Τιβίχ ἐκαλεῖτο, διεκρίθη εἰς Μεγάλην καὶ Μικράν. Ὁ Στράβων⁽³⁾ διακρίνει τὴν Μεγάλην τῆς Μικρᾶς Φρυγίας προσονομάζει τὴν δευτέραν καὶ κάτω⁽⁴⁾. Καὶ Διονύσιος δὲ ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Περιηγήσει⁽⁵⁾ διακρίνει τὴν Μεγάλην τῆς Μικρᾶς Φρυγίας τιθεὶς τὴν μὲν ἐρ' Ἑλλάσποντον, ἥτοι δυτικώτερον τῆς ἄλλης, παραπλεύρως τοῦ Ἰλίου ὑπὸ τὴν Ἰδην τὴν δὲ Μεγάλην ἐνδοθὶ πρὸς Ἀνατολὰς. Ὀρίζεται δὲ γενικώτερον ἢ ἐπίσημος αὕτη τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐπαρχία ἢ ἐντὸς τοῦ Ἄλυος χώρα⁽⁶⁾, περιβρεχομένη ὑπὸ

1) Ὀμ. Ἰλ. α', Γ' 185.—2) Ἡροδ. I, 28.—3) 563, 566—568, 571—576 καὶ 663.—4) Στράβων, 49.—5) Ἐκδ. Βόννης, στίχ. 809.—6) Στράβων 129.

τοῦ Αἰγαίου, Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου, καὶ περιελάμβανεν ὑπ' αὐτὴν λαοὺς πρὸς μὲν τὸν Εὐξείνον τοὺς Θουοὺς καὶ Μαριανδυνούς, ἐν τῇ Τρωάδι Δαναοὺς καὶ Μυσοὺς καὶ πρὸς νότον αὐτῶν τοὺς Μαιόνες, οἵτινες πανταχοῦ τῆς χώρας προσέδωκαν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν.

Ἡ Μεγάλη Φρυγία, ἣτις καὶ κυρίως Φρυγία ἐκκαλεῖτο, διεκρίνετο εἰς *Παρώρειοι* ἢ *Παρωρείαν* καὶ περιελάμβανε πρότερον καὶ τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν. Τριάκοντα τέσσαρας κυρίως πόλεις ἀπονέμει εἰς ταύτην ὁ Ἱεροκλῆς.

Ἡ *Παρώρειος* ἐκτεινομένη ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἀπετέλει τὸ δυτικὸν ὄριον τῆς χώρας· πολλάκις δὲ συγχέουσι ταύτην πρὸς τὴν Πισιδίαν.

Ἡ δὲ Μικρὰ Φρυγία διακριθεῖσα εἰς τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ προσέλαβεν ἀπὸ τῆς εἰς τὸ βασιλείον τῶν Ἀττάλων ὑποταγῆς καὶ τὴν ἐπωνυμίαν *Ἐπίκτητος* καὶ περιεἶχε κατὰ Στράβωνα ἕξ πόλεις τὰς: Ἀζινοῦς, Νηκολίαν, Κοτυάειον, Μιδάειον, Δορυλάειον καὶ Κεδῶν, εἰς ἃς προσθετέον καὶ τὴν Ἀγκυραν τῆς Φρυγίας καὶ τὴν Συμμαχόν.

Ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγία περιελάμβανε μέρος τῆς Μυσίας καὶ τῆς Τροίας, ἣτις ἐκκαλεῖτο καὶ Φρύγιον ἄστῳ⁽¹⁾, καὶ ὁ Βιργίλιος τοὺς Τρώας πολλάκις Φρύγας καλεῖ. Δὲν δυνάμεθα ὁμῶς κατηγορηματικῶς νὰ ὀρίσωμεν ἂν αὐτὴ αὐτὴ ἦν ἡ μετέπειτα Ἐπίκτητος καὶ ἂν ἀνῆκε τῇ Μεγάλῃ ἢ Μικρᾷ Φρυγίᾳ· διότι ἡ μόνη ἀσφαλῆς πηγὴ, ἣν ὑπ' ὄψιν ἔχομεν, ὁ Στράβων, ἀντιφάσκει εἰς ἐκυτόν καὶ ἀλλαχοῦ⁽²⁾ διακρίνει ταύτας, ἀλλαχοῦ δὲ⁽³⁾ συνταυτίζει.

Τὴν δὲ προσωνομίαν *Phrygia Pacatiana*, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦτο ἡ Λοαδικεῖα, προσέλαβε μέρος τῆς Φρυγίας

1) Εὐρίπ. Ὀρ. 1367. — 2) 129 καὶ 564.—3) 563 καὶ 571.

εὐσημαντον, περιέχον, κατὰ τὸν Ἱεροκλέα, τριάκοντα ὀκτώ πόλεις συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τῆς Ἐπικτήτου καὶ πολλῶν τῆς Μεγάλης, ὧν τῶν πλείστων ἡ θέσις ἀγνοεῖται, ἕκ τινος Πικκτιανοῦ, πραιτωριανοῦ ἐπάρχου τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου. Ἡ Φρυγία αὕτη περιεῖχε τὰς πλουσιωτέρας γῶρας, περιβρεχομένη ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, ἀλλὰ σεισμοὶ πολλάκις τὴν ἠρήμωσαν.

Ἐτερον μεσημβρινὸν μέρος τῆς Φρυγίας ἐπεκλήθη *Phrygia Salutaris* (Φρυγία ἡ ὑγιεινὴ) μὲ πρωτεύουσαν τὰ Σύνναδα. Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπέδωκαν εἰς τὸ εἰρημένον μέρος ἐκ τῶν πολλῶν ἰχματικῶν ὑδάτων, ἅτινα ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι, ἢ καὶ, κατὰ τὸν Νικηφόρον (Βιβλ. VII, 50), ἕνεκα τῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἐπιτελεσθέντων ἐπὶ πολλῶν κατοίκων θυματῶν θεραπειᾶς ἀπὸ νόσων.

Οἱ Φρύγες χαρακτηρισθέντες μακεδονικῆς καταγωγῆς, ὡς ὑπαινίσσονται καὶ τὰ περὶ Σιληνοῦ καὶ Μιδοῦ μυθεύματα πολιτικῶς τε καὶ θρησκευτικῶς διεκρίθησαν ἐκείνων ἀποδεξάμενοι θεότητος πρωτίστως τῆς Ἀνατολῆς, ὧν τὴν λατρεῖν ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ ὑπὸ ποικίλης ἐκφάνσεως μετέδωκαν καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν φῦλον, συνεχίζοντες οὕτω τὴν ἀληθῆ ἐξ ἀνατολῶν προέλευσιν παντὸς ἐκπολιτιστικοῦ στοιχείου. Πολὺ πρότερον ἢ οἱ Φρύγες ἐγκταστῶσιν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἡ Σέσωστρις κατέλαβε τὴν χώραν ταύτην μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Ἀδυνατοῦμεν δὲ ἐκ διαφόρων λόγων ὀρῶμενοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ Φρύγες ἐλθόντες εἰς Ἀσίαν ὡς ἐποικιστὴ εὗρον τὴν χώραν ἐντελῶς ἐρήμην, διότι οἱ Ἀβοριγηνοὶ, πρῶτοι κατακτηταὶ τοῦ μέρους ἐκείνου, ἔσχον διαδόχους τοὺς λαοὺς τῆς Μεσοποτχμίας καὶ τῆς Συρίας, οἵτινες συνώκησαν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

καὶ οἱ Λευκοσύριοι καταλαβόντες μέρος τῆς Καππαδοκίας καὶ τοῦ Εὐξείνου μετήνεγκαν αὐτόθι τὴν λατρείαν τῶν Συρίων καὶ Περσικῶν θεῶν. Ἡ Ἄρτεμις τῶν Φοινίκων, ὑπὸ τὸ ἔμβλημα κανονικοῦ λίθου λατρευομένη ἔσχε μετ' οὐ πολὺ τὴν ἐφάμιλλον αὐτῆς ἐν τῷ τῆς Πεσσινοῦντος, οὐτινος ἢ προ-ἐλευσις ἐξ οὐρανοῦ ἐλέγετο. Ἄλλ' ἡ κυριωτέρα θεότης τῶν Φρυγῶν ὑπεῖξεν ἡ Κυβέλη, ἥτις ὑπὸ διπλῆν μορφήν θεοῦ καὶ θεᾶς καὶ διπλᾶ ὀνόματα Μηνὸς καὶ Μῆνις ἢ Μᾶ τιμωμένη ἠσπάσθη κατόπιν καὶ ὑπὸ τῶν Καππαδόκων. Ἡ Κυβέλη ἢ Κυβήθη, καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Πέχ Κυβέλη καλουμένη ἐλατρεύετο ἰδίως ἐπὶ τῶν ὀρέων, τοῦλάχιστον ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις, Κυβέλων, Δινδύμου, Ἴδης, Ἄγδους καὶ ἐκ τῶν τόπων τούτων τῆς λατρείας προελάμβανε καὶ νέα ἐπιθετα ὡς Κυβέλη, Δινδομήνη, Ἴδέα, Ἄγδιστις, Σιπυλήνη, ἐκ τοῦ Σιπύλου, καὶ Πεσσινοῦντις, ἐκ τῆς Πεσσινοῦντος. Ἡ ἀρχικὴ αὐτῆς ἰδιότης ἦν ἡ τῆς Σελήνης τὴν ὁποίαν κατὰ μικρὸν ἀποβλαπύσα ἐλατρεύετο ὡς θεᾶ τῆς γεννήσεως, τῆς γονιμότητος καὶ τῆς εὐφορίας ἐξ οὗ ἐταυτίσθη καὶ πρὸς τὴν Γῆν. Τὸ ἀρχαιοτάτον πάντων τῶν ἐν Φρυγίᾳ ἐν τῷ ναῷ τῆς Πεσσινοῦντος εἶδωλον αὐτῆς ἦτο ἄμορφός τις οὐχὶ μέγας λίθος· προσέφερον δὲ εἰς αὐτὴν ὡς θυσίαν ζῶα, ἰσχυρὰς γεννητικῆς δυνάμεως οἶον τύρους, κριοὺς, τράγους καὶ τὰ τοιαῦτα. Κατὰ τοὺς ἑλληνορωμαίκοις μύθους παρίσταται αὕτη καθημένη ἐπὶ λέοντος ἢ ἄρματος ὑπὸ λεόντων συρομένου ἢ ἐπὶ θρόνου λεόντων περισταμένων ἔγρουσα πύργον ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἐν χερσίν τύμπανον, τοῦ ὁποίου ὁ κρότος ἤχει ἐν ταῖς ἐορταῖς αὐτῆς τὰ Φρύγια. Ἐκαλεῖτο δὲ προσέτι ἡ Κυβέλη καὶ μεγάλη τῶν θεῶν μήτηρ ἢ μεγάλη θεᾶ καὶ Ἐνωῦ, καὶ Ἄρτεμις, καὶ Φρυγία Δαίμων, καὶ Ἀθηναῖα, παρὰ Ῥωμαίους Bellona. Οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ἐκλήθη-

σαν Γάλλοι, ὡς ἀλλοχού εἶπομεν. ἐκ τοῦ ὁμωνύμου περὶ πο-
τάμου τοῦ Σαγγαρίου. Ὁ Σπράβων (472) γνωρίζει εἰς ἡμᾶς
ὅτι τὰ ἐν Φρυγίᾳ τῆς θεᾶς μυστήρια ἦσαν τὰ αὐτὰ πρὸς
τὰ ὑπὸ τῶν Καθεύρων ἐν Σαμοθράκη¹⁾ καὶ ὅτι οἱ Κάθειροι
οὗτοι, οἱ Δάκτυλοι καὶ οἱ Κούρητες ἦσαν τὸ αὐτὸ εἶδος ἱερέων.

Τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τῶν Φρυγίων τοιοῦτο ὄν δὲν
ἐβράδυνεν ὡς καὶ ἡ μουσική, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρό-
νους, τοὺς ὄρφικους οὕτως εἶπεῖν, νὰ ἐπενεργήσῃ καὶ ἐπὶ
τῶν Ἑλλήνων ὡς καὶ οἱ ὄργανοι καὶ οἱ κορυμβντισμοὶ
οἱ τῆ θεᾶς τελούμενοι, οἵτινες ἦσαν ὅλως φρυγικὰ θρησκευ-
ματα. "Ὅτι δὲ καὶ μουσικῶς ἐπὶ τὸ ἑλληνικὸν φύλον οἱ Φρύ-
γες ἐπέδρασαν μυχτυρεῖ καὶ ἡ γνωστὴ φρύγιος ἢ φρυγιτικὴ
ἀρμονία, τὸ φρύγιον μέλος καὶ τὸ φρύγιον αὐλήμα τὸ ὁ-
ποῖον καὶ μητρῶον αὐλήμα ἐκλεῖπτο, ὡς ἐκ τῆς μητρὸς
θεῶν ἦν δὲ ὁ τρόπος οὗτος τῆς μουσικῆς ἐνθουσιώδης λίαν
καὶ σύμφωνος ὅλως πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ θρησκευματος
τῆς Φρυγίας θεοῦ.

Ἐν δὲ τῇ Ἐπικτήτῳ Φρυγίᾳ ἐλατρεύετο καὶ ὁ ποταμὸς
Θύμβρις ὡς δεικνυσὶν αἱ ἐξῆς ἐνεπιγράφοι πλάκες μετὰ τῆς
προτομῆς τοῦ Ποσειδῶνος κρατοῦντος τὴν τρίαιναν, τοῦθ'
ὅπερ ὁμολογεῖ καὶ τὴν τοῦ θεοῦ τούτου περὰ Φρυξίν λα-
τρεῖν, καὶ νόμισμα χαλκοῦν, ὅπερ οἱ κάτοικοι τοῦ Δαρυ-
λαίου εὐλαβῶς προσήνεγκον εἰς τὴν πρέσβειραν πριγκήπισ-
σαν Ν. Μυυροκορδάτου ἐπισκεφθεῖσιν τὴν πόλιν αὐτῶν, φέρον
ἀφ' ἐνὸς μὲν προτομὴν ἄρχοντος, ἀφ' ἐτέρου δὲ γυνὴν ἐξήπλω-
μένην, ὅπερ ἐστὶ συμβολικὴ περὶ ἄστας ποταμοῦ περὰ τοῖς
νομισματολόγοις.

1) Καὶ Λουκιανός, Συρ. 15, « καὶ τὰ Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ
Σαμοθράκες ἐπιτελοῦσιν, Ἄττω πάντα ἔμαθον ».

(1)	(2)	(3)
ΜΑΝΗΣ ΥΠ ΕΡ ΤΕΚΝ ΩΝ ΠΟΤΑΜΩ ΕΥΧΗΝ	ΜΑΝΗΣ ΥΠΕΡ Τ ΕΚΝΩΝ ΠΟΤΑΜ Ω ΕΥΧΗΝ	ΜΑΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙ ΟΥ ΠΟΤΑΜ Ω ΕΥΧΗΝ
(4)	(5)	(6)
ΜΑΝΗΣ ΔΗ ΜΗΤΡΙΟΥ ΠΟΤΑΜΩ ΕΥΧΗΝ	ΔΟΜΝΟΣ ΚΕ ΑΠΟΛΛΩΝΙ ΟΣ ΟΙ ΜΑΝΟ Υ ΥΠΕΡ ΕΑΥ ΤΩΝ ΠΟΤΑ ΜΩ ΕΥΧΗΝ	ΜΑΝΗΣ ΥΠ ΕΡ ΤΕΚΝ ΩΝ ΠΟΤΑΜΩ ΕΥΧΗΝ
(7)	(8)	(9)
ΔΗΔΑ ΜΑΝΟ Υ ΠΟΤΑΜΩ Ε ΥΧΗΝ	ΔΟΜ ΝΟΣ ΚΑ Ι ΑΠΟΛΛ ΩΝΟΣΣ ΜΑΝΟΥ ΑΤΤΑΛ ΕΑΤΑΙ Υ ΠΕΡ ΕΑΥ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΠΟΤΑΜΩ ΕΥΧΗΝ	ΤΕΙΜΑΙΟΣ ΜΑΝΟΥ ΚΕ ΔΕΙΔΩΝ ΠΟΤΑ ΜΩ ΕΥΧΗΝ

*Επανερχόμεθα μετὰ μακρὰν κκμπὴν εἰς τὸ σημεῖον ἀφ' οὗ κυρίως ὠρμήθημεν καὶ περὶ οὗ ἐνταῦθα ἡμῖν ὁ λόγος. Τὸ Δορυλᾶειον κεῖται μεταξύ τῶν ποταμῶν Βήθιος καὶ

Θύμβριος ἢ Θύβριος « . . . διαβίς ἄχρι Δορυλαίου ἦλθε
περὶ ἄμφω τῷ ποταμῷ, ὧν ὁ μὲν Βαθύς πρὸς τῶν ἐγγχωρίων,
Θύβρις δὲ ἄτερος ὀνομάζεται»⁽¹⁾. Ὁ Θύμβρις οὗτος εἶνε ὁ
μεγαλείτερος τῶν παραποτάμων τοῦ Σαγγαρίου, εἰς ὃν συμ-
βάλλει ὀλίγον τι κατωτέρω τῆς ἐν λόγῳ πόλεως.

Ἡ ἰδρυσις τοῦ Δορυλαίου ἀνέρχεται εἰς τὰς φρυγιακὰς
δυναστείας· ὁ Δημοσθένης κληῖ αὐτὸ Δορύλαιον ὡς καὶ ὁ
Στράβων, Δορύλειον δὲ ὁ Πτολεμαῖος καὶ Δορύλλειον ὁ Εὐ-
στάθιος· ἀναφέρεται δὲ καὶ ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν ἀρ-
χαίων γεωγράφων ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Πλινίου. Θεωροῦμεν ὁμῶς
περιττὸν καὶ ἄσκοπον νὰ ποιήσωμεν ἐνταῦθα λόγον περὶ
σιβυλλιακοῦ τινος χρησιμοῦ, καθ' ὃν ἡ Φρυγία ἐμελλε νὰ
καταστραφῆ ποτὲ καὶ ἔνθα κικῶς ἀποδίδεται εἰς τὸ Δορύ-
λαιον τὸ ὄνομα Ἄντανδρος, ὃπερ δῆθεν πρὸ ἐκείνου ἔφερον
καὶ ἄλλαχοῦ ἐν τοῖς χρημασίς τούτοις ἀποδείκνυται ὅτι ἡ
λέξις ἐτέθη ἀντὶ αὐτάνδρου, διότι οὐδὲν κοινὸν μετὰ τοῦ Δο-
ρυλαίου καὶ Ἄντάνδρου τῆς μιᾶς καὶ μόνης γνωστῆς πόλεως
ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου
κειμένης·

« Ἔσται καὶ Φρυγίῃ δὲ φερεσθίω αὐτίκα τέκμαρ,
Ὅπποτε κεν Πείης μικρὸν γένος, ἐν χθονὶ [δίῃ],
Ἄένχον ρίζησιν ἀδιψήτοισι τεθλός,
Αὐτόπρεμον πανάϊστον ἱῆ ἐν νυκτὶ γένηται,
Ἐν πόλει Ἄντάνδρω, σεισίχθονος Ἐννοσιγαίου
Ἦν τότε φημιξουσιν ἐπωνυμίην Δορύλαιον,
Ἄρχαίης Φρυγίης πολυδακρύτοιο κελαινῆς.
. . . . . , . . . »⁽²⁾

1) Ἰ. Κίνναμος. ἔκδ. Βόννης, σελ. 191, καὶ Petri Wesse-
lingii in Hieroclis Synecdemum commentarius, ἔκδ Βόν.σ. 469.
2) Χρησμοὶ Σιβυλλιακοί, ἔκδ. Παρισίων 1869.

Ἄνηκε τὸ Δορύλαιον, ὡς εἶπομεν, εἰς τὴν Ἐπίκτητον Φρυγίαν καὶ ὑπῆρξεν ἐπίσημον ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὃν ὄχυρόν καὶ ἀσφαλές. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἐξίκετο εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ καταστάν τόπος ἀναψυχῆς καὶ τέρψεως ἐπαγωγὸς τῶν αὐτοκρατόρων, οὔτινες ἴδρυσαν ἐν αὐτῷ θέματα καὶ ἀνάκτορα ἕνεκα τοῦ κλίματος τῆς ὠραιότητος, τῶν ὑδάτων τῆς ἀφθονίας, καὶ τοῦ ὕγειοῦ.

Οἱ πόλεμοι τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων δὲν ἀφῆκαν ἀνεπηρέαστον καὶ τὴν περὶ τῆς ὀ λόγος πόλιν «... ἀλλὰ Πέρσαι, ὀπηνίκα ἢ κατὰ Ῥωμαίων ἤκαμζεν ἐνδρομή, τὴν τε πόλιν εἰς ἔδαφος βεβλημένην ἀνθρώπων ἔρημον παντάπασιν ἐπεποίητο καὶ τὰ τῆδε πάντα υἔχρι καὶ ἐπὶ λεπτόν τῆς πάλαι σεμνότητος ἠράνισαν ἕλκος(1)» τὰ τεῖχη αὐτῆς πολλάκις παθόντα ἐκ τῶν ἐπιθέσεων ἀνοικοδομοῦν βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες καὶ μάλιστα Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ποσοῦτον ἐπεδείξατο ζῆλον ὑπερ τῆς ταχείας αὐτῶν ἀνοικοδομήσεως, ἐπικειμένου πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν, ὡς τε ὁ ἴδιος νωτοφορῶν, κατὰ τὸν Ν. Χωνιάτην(2), ἐνεθάρρυνε τὸ πλῆθος ἀεὶ καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν (Δορύλαιον) ἀνοικοδομεῖν ἐπεβάλλετο, νωτοφορεῖν τοὺς λίθους ἀρξάμενος (ὁ βασιλεὺς) οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ἠρρένωσεν ὡς ἀπτέρῳ τάχει τὸ τεῖχος ἀνεγερθῆναι καὶ προσεπιβληθῆναι τε οἱ χαράκωμα ἐξωθεν καὶ ἀνορυχθῆναι φρεάτια ἔσωθεν εἰς πλείονας ὑδάτων ἀντλήσεις. ἐν δεινῷ δὲ οἱ Πέρσαι τιθέμενοι εἶπερ τῶν Δορυλαίου πεδίων ἀπανασταῖεν, ἐν οἷς ἐθέριζε τὰ τούτων αἰπόλια καὶ βουκόλια. πόσις ἐνσχιρῶντα ταῖς λειμωνίταις, καὶ δομηθήσεται

1) Ἰ. Κίνναμος, ἔκδ. Βόννης, σελ. 295. — 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 228—229.

πόλις καὶ φρούρος ἐγκαθισθεῖη φάλαγγξ Ῥωμαϊκὴ, ὅλαις ἡ-
νίαις κατὰ Ῥωμαίων ἐφέροντο, καὶ τὰς ἐπὶ σιτισμὸν ἐξόδους
ἐκείνων τηροῦντες τὴν ζύλευσιν ἀνεῖργον καὶ ἀνήρουν τοὺς ἐν
χερσίν.... Ἐπεὶ δὲ ἀνεπόλισε τὸ Δορυλαῖον καὶ τὰ εἰς φυλα-
κὴν τούτου τελείως ἐπηκριβώσατο, ἐκ τῶν ἐκεῖσε μερῶν ἀπα-
νίσταται, εἰς δὲ τὸ Σουβλίον ὡς εἶχε παραγενόμενος ἀνήγειρέ
τε κάκεινο καὶ φρουρὰς μετέδωκε. καὶ τὰ λοιπὰ ὡς ᾔετο, ἀ-
ρίστως διαπραχόμενος εἰς τὴν βασιλίδαν πόλιν ὑπέστρεψεν». Ἴ-
δε καὶ Ἐφρασίμιον Μοναχόν(1)

« . . . ἐξείσε τοίνυν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πάλιν
κατατρέχοντος Ῥωμαϊκὰ χωρὶς
καὶ γίνεται δὴ πρὸς θέμα Δορυλαίου,
ἐνθα χρονοῖζων εὖ ἀνακτιζέει τόδε
τείχει τ' ὄχυρῶ καὶ περιτείχῃ ξένῳ
περιβλῶν εὖ κατοχυρώσας θ' ἄμα,
καὶ δούς φυλακὴν ὡς ἐνὴν τῷ ἄξιαν,
μερῶν ἀπανίστατο τοῦ Δορυλαίου.
ἐπίσταται δὲ φρουρῶν τῷ Σουβλέῳ,
κάκειν' ὁμοίως ἀνακτίσας ὡς δέον
καὶ πάντα θεῖς εὖ, πρὸς πόλιν ὑποστρέφει ».

Ἡ αἰσία ἔκβασις τῶν πολέμων τούτων ὀφείλεται κατὰ μὲγα
μέρος εἰς τὴν συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν τῶν Σελτσουκιδῶν
βασιζομένων ἐν ἄλλοις ἐπὶ τοῦ ὅρου τῆς κατὰ τῆς τῶν
τειχῶν τοῦ Δορυλαίου καὶ Σουβλέου μετὰ τὴν κατάπαυσιν
τοῦ πολέμου(2) ἀένῃν δὲ τῷ γραμματικῶ καὶ ἄλλα μὲν ὅσα
ὁ καιρὸς ἐπέταττε κατὰ μηδὲν ἀκριβολογούμενος, ἀλλὰ δὴ
καὶ τὸ κητσοστραφῆναι τὰ φρούρια τό τε Δορυλαῖον καὶ

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 184. — 2) Ν. Χωνιάτης, ἔκδ. Βόννης,
σελ. 246.

τὸ Σούβλεον »· διότι ταῦτα ἐθεωροῦντο τὰ ὀχυρώτερα τῶν ἄλλων. Ἄλλ' οἱ βυζαντινοὶ ἀσυνεπεῖς φανέντες ἠθέτησαν τοὺς ὄρους τῆς συνθήκης καὶ μόνον τὸ Σούβλεον καθαιρέσαντες ἀφῆκαν ἄθικτον τὸ Δορύλαιον « οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ μὲν Σούβλεον ἐπιπαριῶν κατὰ τὸ Σουλτάνῳ δοκοῦν αὐτὸς καθαιρεῖ, τὸ δέ γε Δορύλαιον οὐδαμοῦ. ὅθεν στείλας ὁ Σουλτάνος πρεσβεῖαν τῶν συνθηκῶν αὐτὸν ἀνεμίμησκει, καὶ θαυμάζειν ἔλεγεν ὅπως μὴ ἐς δεῦρο καθήρηται τὸ Δορύλαιον· ὁ δὲ ὀλίγα τοῖς κατ' ἀνάγκην γενομένοις τὸν νοῦν προσέχειν εἰπών, κατεδχφίσαι δὴ τὸ Δορύλαιον οὐδ' ἄκροισ ὡσὶ παρεδέχετο(1) » καὶ

« Ἐπεὶ δὲ Δορύλαιον οὐ κατεσκήφη, καταστροφῆς γε κειμένης ἐν ὀρκίοις, πρεσβεύεται δὴ πρὸς κοκτοῦντα ὁ Σουλτάνος, καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν ἀνέμνησεν ὀρκίων· ὁ δ' οὐ προσίσχειν τοῖς κατ' ἀνάγκην φάσας πρέσβεις ἀπράκτους ἐξχποστέλλει πάλιν(2) ».

Ἐκ τούτου προκλήθη ὑπομνηστικὴ πρεσβεία ἣτις ἀπράκτος ἐξχποσταλεῖσα ἐπιφέρει τὴν ἐξ ἐφόδου ἄλωσιν τῆς πόλεως καὶ τῶν τειχῶν τὴν καταδύφισιν. Ἐκτοτε τὸ Δορύλαιον ἀπέτελεσε μέρος τοῦ ὡς ἡμέραι αὐξοντος Ὀθωμανικοῦ κράτους ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐσκι-τεχίρ, ἥτοι πηλαιὰ πόλις, ἀναμφιβόλως ἔνεκα τῶν ἐρειπίων ἅτινα ἐν αὐτῇ εὔρον.

Ἡ θέσις τοῦ Δορυλαίου εἶνε τερπνὴ καὶ εὐχρηστος μέγαν καὶ εὐρὺν παρέχοντα ὀρίζοντα ἐπὶ πεδιάδος εὐρείας καὶ λίαν εὐφόρου. Ὁ Θύμβρις παραρρέων καθιστᾷ αὐτὴν ἐπὶ μᾶλλον γόνιμον, καὶ ἐκ τούτου αἱ ὠραῖαι βοσκή ἀφ' ὧν πολὺ καὶ

1) Ν. Χωνιάτης, ἔκδ. Βόννης, σελ. 250.—2) Ἐφραίμιος Μοναχός, ἔκδ. Βόννης, σελ. 194.

εὐγεστον ἀρύονται γάλα τὰ ἐκεῖ βόσκοντα γαλακτοφόρα· σφρόστερον περιγράφει τὴν πόλιν, καίτοι ἐν σμικρῷ, ὁ Κίνναμος⁽¹⁾ οὕτωςι : «τὸ δὲ Δορυλαίον τοῦτο ἦν μὲν ὅτε πόλις ἦν μεγάλη τε εἶπερ τις τῶν ἐν Ἀσίᾳ· καὶ λόγου ἄξιον πολυλοῦ. αὐρα τε γὰρ τὸν χῶρον ἀπαλῆ καταπνεῖ, καὶ πεδία παρ' αὐτὴν τέταται λειότητός τε ἐπὶ πλεῖστον ἦκοντα καὶ ἀμήχανόν τι προσφάνοντα κάλλος, οὕτω μὲν τοι λιπαρὰ καὶ οὕτως εὐγεω, ὡς τὴν τε πόαν δαψιλῆ μάλιστα ἐκδιδόναι καὶ ἀβρὸν παρέχεσθαι ἄσταχυν. ποταμὸς δὲ διὰ τοῦ τῆδε τὸ νᾶμα πέμπει καὶ ιδέσθαι καλὸς καὶ γεύσασθαι ἡδύς. πληθος ἰχθύων τοσοῦτον δὲ ἐννήχεται τούτῳ, ὅσον εἰς δαψίλειαν τῆς τῆδε ἀλιευόμενον ἑλλιπές οὐδαμῆ γίνεσθαι· ἐνταῦθα Μελισσηῶν ποτε καίσαρι οἰκίαι τε ἐξωκοδόμηνται λαμπραὶ καὶ κῶμαι πολυάνθρωποι ἦσαν θερμὰ τε αὐτόματα καὶ στοαὶ καὶ πλυνοί, καὶ ὅσα ἀνθρώποις ἡδονὴν φέρει, ταῦτα δὴ ὁ χῶρος ἄφθονα παρεῖχεν». Ἦσαν δ' ἀληθῶς τοιαῦται αἱ τοῦ Δορυλαίου πεδιάδες ὡς τε δικαίως Ἄννα ἢ Κομνηνὴ⁽²⁾ χαρακτηρίζη αὐτὰς ἀποχρώσας πρὸς παρατάξεις : «τὰς τοῦ Δορυλαίου καταλαμβάνει πεδιάδας ἀποχρώσας δὲ ταύτας πρὸς παρατάξεις κατανοήσας καὶ θέλων ἅπαντας θεάσασθαι καὶ τὴν ὀπλιτικὴν πάντες ἐγνωκέαι δύναμιν». Αἱ πεδιάδες αὗται κατέστησαν ἰδίως περίπυστοι ἐκ τῆς ἐν αὐταῖς μάχης πρὸς τοὺς Σελδζουκίδας τοῦ Γοδεφρίδου Βουιλλῶνος τῷ 1097.

Τὸ νῦν Ἑσκι-σεχίρ, ὡς καὶ ἀρχόμενοι εἶπομεν, κεῖται ἀριστερᾷ τῷ Θύμβρι ποταμῷ ἔχον κατέναντι αὐτοῦ τὰς εὐρείας πεδιάδας, αἵτινες περιέβαλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν καὶ μέσον αὐτῶν τὸν λόφον. ἐφ' οὗ ὑψοῦτο ἡ ἀκρόπολις ἐπὶ ὑ-

1) Ἐκδ. Βίννης, σελ. 294—295.—2) Ἐκδ. Βόννης, Τόμ. Β', σελ. 322.

ψους μέτρων 16. Ἡ ἀκρόπολις αὕτη σχήματος ἑλλειψοειδοῦς περιεῖχε διάμετρον 340 μέτρων, διχοτομημένην εἰς τέσσαρα διήφρακα σημεῖα ὑπὸ τεσσάρων πύργων ἀποτελούντων πρὸς ἀλλήλους περὶ κληλόγραμμων. Τὸ πᾶρος τῶν τευχῶν τούτων ποικίλει ἀπὸ ἐνὸς μέτρου μέχρις 1.30. Κἀνωθεν τοῦ λόφου τούτου, Σσαρη-γιούκ κελουμένου, ἴδρυτο ἡ πόλις κατέχουσα ἰδίως τὸ δυτικὸν αὐτοῦ μέρος ἔνθα καὶ νῦν ἔτι διακρίνονται ἐρείπια βωμῶν τριῶν διαφόρων ἐποχῶν καὶ τεχνῶν ἐπ' ἀλλήλων κειμένων βυζαντινῆς, ῥωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς. Πέριξ τῶν βωμῶν τούτων ἀνακαλύπτονται ὑπόνομα, ὕψους καὶ πλάτους εὐμεγέθους ἀνδρός, σκαπτοί, ἔχοντες διευθύνσεις ἄλλοπροςάλλου ὥστε νὰ ἀποτελῶσιν ἀληθῆ λαθούρινον ἀδιέξοδον. Ὅτι κυρίως ὁμοῦς ἄξιον λόγου ὑπίσταται εἶναι ὁ λουτρῶν τῶν θερμῶν, αἵτινες καὶ σήμερον εἰσιν ὀνομασταί, βυζαντινῆς τέχνης σωζόμενος ἀκέραιος πλὴν μικρῶν τινῶν τροποποιήσεων ἐπιπεγεθισῶν ὑπὸ τῶν μετέπειτα κατακτητῶν ἐν τῷ ἀναψυκτηρίῳ προδόμῳ (σογουκλούκ). Ἡ ἐσωτερικὴ καστροσκευὴ τοῦ λουτρῶνος τούτου εἶναι ῥωμαϊκῆς ἀπομιμήσεως ἔχουσα πέριξ τοὺς κρουνοὺς καὶ ἐν μέσῳ δεξαμενὴν πλήρη ὕδατος ἔνθα ἐλούοντο καὶ λούοντι οἱ πᾶσχοι, ἀπὸ ὧν δὲ αὐτῆς σημείων ὑψοῦνται κίονες μαρμαρινοὶ ὑποβαστάζοντες τὸν θόλον· οἱ κίονες οὗτοι εἰσιν ἐνεπίγραφοι, ἀλλὰ δυστυχῶς πᾶσα ἡμῶν ἀπόπειρα πρὸς ἀπάλειψιν τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀμμοκονίας κατέστη ἀνωφελῆς καὶ οὐδὲν ἠδυνήθημεν νὰ πορισθῶμεν κέρδος· τὰ δὲ ἀνακαλυφθέντα ἔχγη μαρμαροστρώτου ὁδοῦ ἴσως μαρτυροῦσιν ἰδίαν βασιλικὴν ὁδὸν φέρουσαν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων εἰς τὸν ῥηθέντα λουτρῶνα. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τῆς πάλαι πόλεως πλεῖστα ἀνακαλύπτονται κειμήλια ἥτοι ἀνάγλυφα, στήλαι ἐνεπίγραφοι καὶ πλάκες τοιαῦται μετὰ διαφορῶν ἐπ' αὐτῶν

συμβόλων, ὡς κεφαλὴ βοός, ἀτράκτου, στεφάνου, πτηνῶν, καὶ ἄλλων ἐν τούτοις καταλεκτέον καὶ λυχνίαν μεταλλίνην μετὰ δύο φωτυλίων καὶ σταυροῦ ἀνακλυφθεῖσαν ἐσχάτως τὰ ἐρείπια ταῦτα ἀφθέντα ἔρμαιον τῶν ἐκεῖ κατοίκων ἐκλείπουσιν ὅσημέρχι ἀπειλοῦνται ἐντελῆ αὐτῶν ἐξαράνισιν ἥτις οὐκ ὀλίγον θέλει βλάψει τὸ σχετικὸν μέρος τῆς ἱστορίας.

(1)

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΜΑΥΡ. ΤΙΤΙΑ
ΝΟΣ ΕΣ ΤΩ.
ΥΠΕΡ ΕΑΥΤΟΥ
ΕΚ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΠΑ
ΝΤΩΝ ΥΠΕΡ Υ
ΓΕΙΑΣ ΚΕ ΣΩΤΗΡΙΑΣ
ΟΣΙΩ ΚΕ ΔΙΚΕΩ
ΕΥΧΗΝ

(4)

ΑΠ. ΦΙΛ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ
ΗΡΩΔΙΑΝΩ ΤΕΚΝΩ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

(6)

..... ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΝΗΛΙΑΝΟΣ
ΝΟΣ ΚΑΜΕΙΛΕΤΕΙ ΚΟΡΝΗΛΙΩ ΠΑΤΡΙ ΝΟΜΙΚΩ
ΜΩΝΙ ΘΡΕΠΤΩ ΚΑΙ

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ
ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ . . .
ΤΡΟΦΩΝ ΔΗ ΒΡΟΝ
ΤΩΝ Τ . . . . .

(2)

ΛΟΥΚΙΟΣ ΟΥΑΛΕΡΙΟΣ ΠΟΥΛ
ΧΕΡΑΜΑ ΣΥΜΒΙΟ ΓΛΥΚΥΤΑΤΗ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

(3)

Δ ΒΡΟΥΤΙΟΣ ΗΡΩ
ΔΗΣ ΑΥΔΙΗΝΗ ΤΗ
ΕΑΥΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΙ

(5)

ΤΕΥΘΡΑΣΩ . . . . .
ΠΙΚΟΥ ΤΕΥΘΡΑΝ
.....

(7)

(8)

ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΚΙΤΕ
ΘΕΚΑΑ ΕΓΕ
ΡΙΑΩ . . . . .

(9)

..... ΝΟΛΕΤΕΙ
.. ΖΑΝΟΙ ΕΙΜΗΣΕΩΝ ΠΙΕΚΛΩΔΙ
Ω ΕΠΡΙΩ ΜΑΡΚΕΛΛΩ ΑΝΘΥΠΑΤΩ ΤΟ Β
ΕΠΙΜΕΛΗΘΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕ
ΩΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΒΑΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑ
ΣΑΝΤΟΣ ΘΕΟΓΕΝΟΥΣ ΜΕΝΑΝ
ΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΝΕΜΑΧΟΥ ΑΡΧΙ
ΠΑΡΑΦΥΛΑΚΟΣ

(10)

(11)

ΤΟΝ ΠΑΤΡΗΣ
ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟΝ
ΥΠΕΙΡΟΧΟΝ ΩΔΕ ΣΕ
ΒΑΣΤΗ ΦΥΛΗ ΕΤΕΙΜΗ
ΣΕΝ ΕΙΚΟΝΙ ΧΑΛΚΕ
ΛΑΤΩ.

ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΚΗ
ΤΕ ΠΑΥΛΑΚΙΣ
ΥΙΕΟΣ ΜΑΡΗΑ
ΝΟΥ

(12)

(13)

ΚΑΝΚΤ . . . . .
ΚΤΟΥ . . . . .
ΑΙΚΙΑΛ . . . . .
ΟΥΘΥ . . . . .
ΚΤΗΓΛ . . . . .
ΚΕΑΝΙΚΤ . . . . .
ΚΟΣΟΚΑΙΑ . . . . .
ΜΗΤΡΙ . . . . .
ΤΗΚΕ . . . . .
ΤΩΝΤ . . . . .

Α Υ Ι
ΤΕΙΜΟΘΕ
ΟΣ ΜΗΝΟ
ΘΑΔΟΕ Υ
ΠΕΡ ΕΑΥ
ΤΟΥ Κ. ΤΩΝ
ΙΔΙΩΝ ΔΗ
ΒΡΟΝΤΩΝ
ΤΕ ΕΥΧΗΝ

(14)

TI VIA. OVOD. PAENITENDI. EVERIT. NATOS. SE. ESSE. ELNIS . Δ . Δ . Δ

CY MOVE. NON. VILO. EX. DIE. FELICI. ORA. ET. ORIVATIM. SINGVLIS. ET. UNI-
VERSIS. PUBLICE. TRAHI. POSSINT. AUSEIPA. OVAM. EX. EO. OVEM. FELICISSI

MUM. COMMUNITER. FERE. AUTEM. OMNIUM. IN. ASIA. ELVITATIUM. IDEM.

TEMPY-MANI. NOVI. INTIUMQVE. MAGISTER. ATVUM. SIT. INOVOD. PONEVI

TO. VIDE. LICEP. UT. HONO. AREUR. ORINOPIS. NOSTRI. NATACIS. INCIDIT. VEL
HAREBIT. VILE. ITATEM. ET...

OVIA. TOT. ERCA. DIVINA. MERITA. CRATIN. ESSE. DIPE. ICILE. EST. NISI. OMNIS
TISSIMO. DIERUM. ICAUTEME

PIE. TATIS. TEMP. TE. TVA. MATERIA. VELLOVIA. IUVOVIS. PROCRIA. VISOVE
OVE. CRAECOS. DERICI. NUN

IAETITIA. INGRESSU. HONORES. RATUI. VS. PUBLICUM. VIDET. UR. YEM.
NRIA. LICAOS. ARIS. TRAHENTIS

HLCAES. ARANOC. RN. XXS

(15)

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΕΙΚΟΝΑ ΧΑΛΚΙ
ΗΝ ΣΤΟΡΓΗΝ Α
ΓΑΘΟΥ ΣΤΡΑΤΟ
ΝΕΙΚΟΥ. ΣΤΗΣΕ
ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ
ΦΥΛΗ ΑΜΕΙΒΟ
ΜΕΝΗ

(17)

ΕΙ ΚΑΙ ΒΑΤΟΝ ΦΙΛΙΟΝ
ΤΕΙΞΑΝΤΑ ΦΟΝΩ
ΤΡΟΦΙΜΟΥ ΚΗΡ
ΜΑΞΙΜΑ ΕΙ ΜΕΡΤΗ
ΣΥΝΓΑΜΟΣΗ ΔΕ ΠΑΙΣ
ΝΗΠΙΑΧΟΣ ΣΤΕΝΑΧΩΝ
ΣΟΣ ΟΜΩΝΙΜΟΣ
ΑΛΛΑ ΔΕ ΔΕΞΟ
ΤΥΘΘΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΣΩΝ
ΥΣΤΑΤΗΝ ΧΑΡΙΤΑ
Ο ΛΕΟΝΤΙΣ

(18)

ΕΥΕΛΠΙΣΤΟΣ
ΦΗΣΤΟΥ ΕΑΥΤΥ
ΖΥΝ ΚΑΙ ΦΡΟΝΥΝ
ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ

(16)

... ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ
ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΤΟΝ ΚΤΙΣΤΗΝ ΠΟΛΕΩΣ
ΑΚΑΜΑΝΤΙΟΝΩΣ
ΔΟΥΥΛΑΟΝ
ΚΟΥΡΟΝ ΑΦΕΡΑΚΛΕΟΥΣ
ΗΑΚΜΝΤΑ ΝΕΟΝ
ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ ΕΡΓΟΙΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΜΕΝΟΝ
ΑΝΤΙΝΥΨΑΛΩΝ

ΩΝ ΕΠΟΡΕΝ ΠΑΤΡΙ
ΦΥΛΗ
ΑΚΕΡΣΕΚΟΜΟΥ
ΕΠΕΜΕΛΗΘΗ ΤΗΣ ΑΝΑΣ
ΤΑΣΕΩΣ. ΑΥΡ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ
Β. Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

(19)

ΤΙΜΑΙΟΣ ΠΟΝΕ
ΜΩΝΟΣ ΒΟΥ
ΛΕΥΤΗΣ ΔΟΥΥ
ΛΑΕΥΣ ΚΑΙ ΝΙ
ΚΑΙΕΥΣ ΕΑΥΤΩ
ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ
ΧΡΟΝΟΥ ΦΕΙΔΟΥ
ΧΑΙΡΕΣΥ

(20)

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΑΤΡΟ
ΚΛΕΟΥΣ ΙΑΤΡΟΣ
ΚΑΙ ΞΕΥΝΑ ΔΗΜΗ
ΤΡΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΩ
ΥΙΟΙΑΤΡΟ ΚΑΙ ΔΗΜΗ
ΤΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΟΚΛΙ
ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ

(21)

ΕΠΙΚΤΙ-ΙΤΟΣ
ΑΧΙΛΕΟΣ
ΓΙΑΤΑΙΓΝΟΣ
ΚΑΙ ΕΑΥΤΟ
ΜΝΗΜΙ-ΕΧΑΡΙΝ

Ὡς ἄλλοτε τὸ Δορύλαιον ἀπετέλει σταθμὸν διακομιστικῶν ἐμπορίων μεταξύ τῶν μεσογαίων καὶ Προύσης καὶ Σμύρνης, μετ' οὐ πολὺ ἀποτελέσει κεντρικὸν σταθμὸν τῶν διαφορῶν σιδηροδρομικῶν διακλαδώσεων, αἵτινες ἀπ' αὐτοῦ ἐκκινουῦσιν θὰ διευθύνωνται πρὸς διάφορα σημεῖα.

Ἐκκλησιαστικῶς τὸ Δορύλαιον ἦν θρόνος ἐπισκόπου ὑποτελοῦς τῶν Συννάδων, ὑφ' ὃν εἴκοσιν ἐν ὄλῳ ὑπετέλουν ἐπίσκοποι. Γνωστοὶ εἰς ἡμᾶς ἐπίσκοποι εἰσιν ὁ Ἀθηνόδωρος ὅστις ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ α' οἰκουμενικὴν σύνοδον, τῷ 325, μεταξύ τῶν 300 ἐπισκόπων ὑπογραψάντων τὴν καταδικὴν τοῦ Ἀρείου, ὅστις ἰσχυρίζετο ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κτίσμα καὶ μόνον τιμᾶς Θεοῦ ἀπέκτησε. Δεύτερος ὁ Εὐσέβιος, ὅστις ζῶν κατὰ τὸν ε' μ. Χ. αἰῶνα ἤρχισεν ὡς νομικὸς τὸν δημόσιόν του βίον καὶ καταλαβὼν τὴν θέσιν αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο εἴτα ἐπίσκοπος Δορυλαίου ἕνεκα τῆς ἐπιμόνου ἀντιστάσεώς του κατὰ τῆς αἰρέσεως τοῦ Νεστορίου χωρίζοντος τὰς δύο φύσεις καὶ ἀποκαλοῦντος τὴν παρθένον Χριστοτόκον. Ὁ Εὐσέβιος οὗτος ἀντεπεξῆλθε καὶ κατὰ τοῦ Εὐτυχοῦς πρῶτος

ἀποκρούσας τὰς δοξασίας αὐτοῦ καὶ ζητήσας τὴν διὰ συνό-
δου καταδίκην του· ἡ σύνοδος αὕτη συνεκροτήθη τῷ 449
ἐν Ἐφέσῳ. Δυστυχῶς ὁμως ἀποτέλεσμα τῆς συνόδου ἦτις
ἕνεκα τῶν βιαιοπραγιῶν τῆς ἐκλήθη *Ληστρικὴ* ὑπῆρξεν ἀντι-
τῆς καταδίκης τῆς αἰρέσεως ἢ καθαιρέσις τοῦ Εὐσεβίου
ὅστις μετὰ δύο ἔτη ἐπανῆλθε τὸν θρόνον διὰ νέας συνόδου
συνελθούσης ἐν Χαλκηδόνι, τῷ 451, τῇ παρεμβάσει Λέον-
τος ἐπισκόπου Ῥώμης παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Μαρκιανῷ.
Τοῦ Εὐσεβίου τούτου μικρά τινα ἐξεδόθησαν συγγράμματα.
Φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἄπορον πῶς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος τοῦτον
Εὐσεβίου ὁ ἱστορικός Θεοφάνης συγγράσει πρὸς ἕτερον ἑλληνα
ἱστορικὸν Σχολαστικὸν ἐπικαλούμενον σύγχρονον τοῦ ἐν λόγῳ
ἀναφέρων αὐτὸν ὡς προαχθέντα εἰς ἐπίσκοπον Δορυλαίου,
α5940, Ὁ δὲ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Εὐσεβίος ὁ σχολαστικὸς,
ὁ πρῶτος Νεστορίου λαβόμενος, προαχθεὶς εἰς ἐπίσκοπὸν
Δορυλαίου, καὶ πρὸς Εὐτυχῆ τὸν ἀρχιμανδρίτην περὶ πί-
στεως διαλεγόμενος, εὔρεν οὐκ ὀρθὰ φρονούντα αὐτόν»⁽¹⁾.

Νῦν τὸ Ἐσκή-σεχίρ ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν
Ἀγκύρας ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ λαϊκοῦ. Ἐνταῦθα γινό-
μενοι τοῦ λόγου ὀφείλομεν ἐξ ἐπιβάλλοντος καθήκοντος νὰ
μὴ παραλείψωμεν τὸ ὄνομα τοῦ ἀξιοτίμου κ. Παύλου Χ' Παύ-
λου ἐπιτρόπου τῆς ἐκκλησίας. Χάριτας ἀληθῶς ὁμολογοῦσιν
καὶ οἱ ἐγγῶριοι τῷ εἰρημένῳ ἐπιτρόπῳ, ὅστις πολυειδῶς
μεριμνᾷ ὑπὲρ τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολῶν καὶ ἐν μέ-
τρῳ οὐχὶ ἀλόγῳ δαπανᾷ ὑπὲρ τῆς ἀξιοπρεποῦς παραστά-
σεως τοῦ τόπου ἐπιμελούμενος παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ὠφελίμου
καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐν Ἄδει μὴ ἐπιλαθόμενος. Ἡ εὐπρόσω-
πος διακόσμησις τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν

1) Θεοφ. ἐκδ. Βόννης, τόμ. Α', σελ. 153.

ἀναποφεύκτων αὐτῇ χρεωδῶν, ὁ ἀπαραίτητος καθορισμὸς καὶ περιτοχισμὸς τοῦ νεκροταφείου εἰς μαρτύρια τῆς φιλοτίμου ἐργασίας τοῦ ἀξιοτίμου κ. Παύλου Χ' Παύλου.

Ναὸν ἔχει ἓνα τὸ Δορύλαιον ξύλινον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους καὶ ὑπὲρ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ διὰ λιθίνου οὐχι ἀπόνως δρᾶ ὁ εἰρημένος κύριος. Τοῦ ναοῦ τούτου μόνος λειτουργὸς ὑπάρχει νῦν ὁ ἐκ Χούτιλι τῆς Κεΐβε ἀρχιμ. κνδρίτης Παππᾶ Γεώργιος Ἰ. Μιχάλογλου, ζηλωτῆς τῶν διδαγμάτων τοῦ νυμφίου τῆς ἐκκλησίας καὶ πιστὸς φύλαξ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ.

Διοικητικῶς δὲ τὸ Ἐσκι-σεχίρ κυβερνῶμενον ὑπὸ Καϊμακάμη τάσσεται ὑπὸ τὸν Προύσης.

Ὁ ὀλικὸς πληθυσμὸς τοῦ Ἐσκι-σεχίρ ἀνέρχεται εἰς πεντεκαίδεκα περίπου χιλιάδας διακρινόμενος πρωτίστως εἰς Ὀθωμανοὺς καὶ ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ εἰς Ἑλληνας, Ἀρμενίους καὶ Καθολικοὺς, εἰς οὓς προσετέθησαν ἐσχάτως καὶ οἱ Ἰησουίται.

Βιομηχανίαν οὐδεμίαν ἀξίαν λόγου παρουσιάζει ἡ εἰρημένη πόλις πλὴν τῆς κατασκευῆς τῶν ἐκ σπηίου (ἀφροῦ τῆς θαλάσσης) καπνοσυρίγγων καὶ τῆς γεωργίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν τῶν κατοίκων ἐνασχόλησιν· προϊόντα δὲ σιτηρά, ὄπιον, ἔριον, μέταξαν καὶ τὸ εἰρημένον σῆπιον, ὅπερ καὶ ἄλλοτε ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ νῦν ἔτι ἀντιπροσωπεύει τὸν οὐσιαστικώτερον τοῦ τόπου πλοῦτον, στελλόμενον μετὰ τῶν ἄλλων εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν, ἔνθα ἐκτιμᾶται θαυμασίως τὸ ἔριον τῆς αἰγὸς (τιφτίκι).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020775

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

AKAΔHMIA